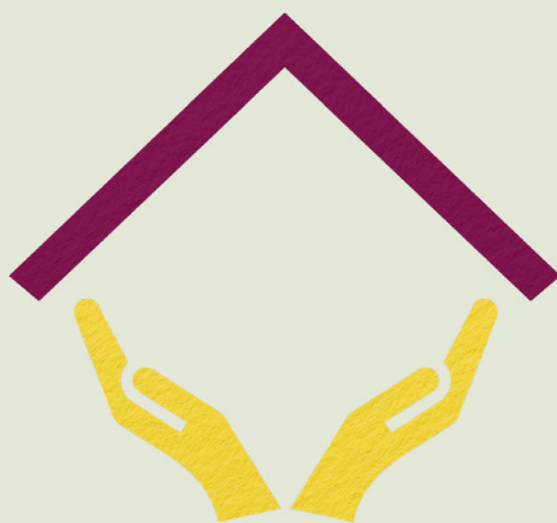

Ubiegające się o udzielenie ochrony międzynarodowej osoby o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych

Przyjmowanie

Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych

Przyjmowanie

Listopad 2024 r.

19 stycznia 2022 r. Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu (EASO) przekształcił się w Agencję Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA). Wszystkie odniesienia do EASO, produktów i organów EASO należy rozumieć jako odniesienia do EUAA.

Dokument ukończony w październiku 2024 r.

Ani Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA), ani żadna osoba działająca w imieniu EUAA nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania zamieszczonych poniżej informacji.

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2026

Print ISBN 978-92-9418-008-7 doi:10.2847/9209265 BZ-01-24-014-PL-C

PDF ISBN 978-92-9418-007-0 doi:10.2847/8499767 BZ-01-24-014-PL-N

© Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA), 2026

Kopiowanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

W przypadku wykorzystania lub kopiowania elementów, które nie są własnością EUAA, konieczne może być uzyskanie zgody bezpośrednio od właściwych podmiotów prawa autorskiego. EUAA nie posiada praw autorskich do następujących elementów:

— okadka, ilustracja, FotografiaBasica, © 476725956, 2015.

O poradniku

Dlaczego przygotowano niniejszy poradnik? Misją Agencji Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA) jest ułatwianie i wspieranie działań państw członkowskich Unii Europejskiej (UE) i państw stowarzyszonych w ramach Schengen (państw UE+ ⁽¹⁾) we wdrażaniu wspólnego europejskiego systemu azylowego (WESA). Zgodnie z ogólnym założeniem, jakim jest promowanie prawidłowego i skutecznego wdrażania WESA oraz umożliwienie konwergencji, EUAA opracowuje wspólne standardy i wskaźniki operacyjne, a także praktyczne narzędzia i wytyczne. EUAA zobowiązuje się m.in. do wspierania państw UE+ w działaniach na rzecz ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych (SOGIESC).

Jak korzystać z niniejszego poradnika? Niniejszy praktyczny poradnik składa się z trzech odrębnych, choć wzajemnie powiązanych i uzupełniających się części, z których każda porusza inne zagadnienia związane z SOGIESC w kontekście azylu.

- Część [Elementy przekrojowe](#) zawiera informacje i wytyczne o charakterze przekrojowym, mające zastosowanie zarówno do procedury azylowej, jak i do przyjmowania, w tym dotyczące ram prawnych, bezpiecznej przestrzeni i komunikacji inkluzywnej, tłumaczenia ustnego, przekazywania informacji, budowania zdolności, współpracy i koordynacji.
- Część **Przyjmowanie** zawiera wytyczne i praktyczne zalecenia dotyczące projektowania systemów przyjmowania i zarządzania nimi oraz zapewniania warunków przyjmowania z uwzględnieniem szczególnych potrzeb osób LGBTIQ w zakresie przyjmowania, na poziomie zarówno indywidualnym, jak i zbiorowym.
- Część [Procedura rozpatrywania wniosku](#) zawiera praktyczne wskazówki dotyczące kluczowych aspektów rozpatrywania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej opartych na przesłankach związanych z SOGIESC, obejmujące rejestrację, przesłuchanie, ocenę dowodów i ryzyka, a także analizę prawną.

Poradnik opracowano w trakcie procesu reformy WESA. Instrumenty nowego paktu o migracji i azylu weszły w życie w czerwcu 2024 r., a zaczną obowiązywać w czerwcu 2026 r. Poradnik zawiera odniesienia do obu ram prawnych, w zależności od ich znaczenia dla danego zagadnienia.

Poradnik uzupełniony jest [notą informacyjną](#), która zawiera szczegółowe informacje na temat pojęć i terminów związanych z SOGIESC.

Do kogo skierowany jest ten poradnik? Praktyczny poradnik jest przeznaczony przede wszystkim dla personelu pracującego bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o udzielenie ochrony międzynarodowej w ramach procedury azylowej: funkcjonariuszy zajmujących się rejestracją, urzędników prowadzących postępowanie oraz personelu

(1) 27 państw członkowskich UE oraz Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Szwajcaria.

odpowiedzialnego za przyjmowanie. Określone sekcje są również skierowane do kadry kierowniczej i decydentów. Ponadto poradnik może być użyteczny dla każdej osoby lub organizacji działającej w obszarze azylu lub zaangażowanej w ten obszar.

Każda z jego części skierowana jest do nieco innej grupy odbiorców, w zależności od treści i zakresu.

- Część [Elementy przekrojowe](#) przeznaczona jest przede wszystkim dla całego spektrum pracowników organów krajowych. Wybrane sekcje oznaczone jako „Dla kadry kierowniczej” lub „Dla decydentów” są wyraźnie skierowane do tych grup zawodowych w kontekście azylu. Część ta może być również przydatna dla innych stron zaangażowanych w kwestie azylowe (np. organizacji społeczeństwa obywatelskiego).
- Część **Przyjmowanie** skierowana jest przede wszystkim do personelu odpowiedzialnego za przyjmowanie, a także do innych stron, które są zaangażowane w ten proces lub pracują bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o ochronę w ramach systemu przyjmowania (np. organizacji społeczeństwa obywatelskiego). Wybrane sekcje oznaczone jako „Dla kadry kierowniczej” lub „Dla decydentów” są wyraźnie skierowane do tych grup zawodowych w kontekście przyjmowania.
- Część [Procedura rozpatrywania wniosku](#) skierowana jest przede wszystkim do funkcjonariuszy zajmujących się rejestracją oraz urzędników prowadzących postępowanie azylowe. Może być również użyteczna dla urzędników odpowiedzialnych za badanie jakości, doradców prawnych oraz decydentów w krajowych organach rozstrzygających, jak również dla każdej osoby pracującej lub zaangażowanej w działalność w dziedzinie ochrony międzynarodowej w kontekście UE.

W jaki sposób opracowano ten poradnik? Poradnik opracowano w ramach skoordynowanego podejścia trzech sieci EUAA. Wsparcie i koordynację działań związanych z jego opracowaniem zapewniła EUAA.

- [Elementy przekrojowe](#) oraz [nota informacyjna](#) zostały opracowane przez ekspertów z organów ds. azylu i przyjmowania, organizacji międzynarodowych, organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz środowisk akademickich, z cennym wkładem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR) oraz ILGA-Europe. Przed finalizacją przeprowadzono konsultacje z państwami UE+ za pośrednictwem sieci ekspertów ds. osób wymagających szczególnego traktowania EUAA.
- Część dotycząca **przyjmowania** została opracowana przez ekspertów z organów ds. przyjmowania oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego, z cennym wkładem UNHCR oraz ILGA-Europe. Przed jej finalizacją przeprowadzono konsultacje z państwami UE+ za pośrednictwem sieci organów ds. przyjmowania EUAA.
- [Procedura rozpatrywania wniosku](#) została opracowana przez ekspertów z całej UE, z cennym wkładem Komisji Europejskiej, UNHCR, Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) oraz Europejskiej Rady ds. Uchodźców i Wypędzonych. Przed finalizacją przeprowadzono konsultacje ze wszystkimi państwami UE+ za pośrednictwem sieci ds. procedur azylowych EUAA.

Jak niniejszy poradnik odnosi się do ustawodawstwa krajowego i praktyki krajowej?

Poradnik ten stanowi narzędzie tzw. miękkiej konwergencji. Nie jest on prawnie wiążący, ale odzwierciedla wspólnie uzgodnione standardy przyjęte przez zarząd EUAA 31 października 2024 r.

Jak niniejszy poradnik odnosi się do innych narzędzi EUAA? Każdą z części niniejszego praktycznego poradnika należy czytać łącznie z innymi dostępnymi praktycznymi poradnikami i narzędziami EUAA.

Elementy przekrojowe należy czytać łącznie z dokumentem *Guidance on Vulnerability in Asylum and Reception: Operational Standards and Indicators* [Wytyczne dotyczące szczególnych potrzeb w dziedzinie azylu i przyjmowania: standardy operacyjne i wskaźniki] ⁽²⁾ oraz z portalem EUAA „Let’s Speak Asylum” [Porozmawiajmy o azylu] ⁽³⁾.

Część **Przyjmowanie** należy czytać łącznie z Wytycznymi EASO dotyczącymi warunków recepcyjnych ⁽⁴⁾, Wytycznymi dotyczącymi warunków recepcyjnych dzieci bez opieki ⁽⁵⁾ oraz Wytycznymi EASO dotyczącymi planowania i zarządzania sytuacjami kryzysowymi w kontekście zapewnienia pomocy socjalnej dla osób ubiegających się o ochronę międzynarodową ⁽⁶⁾. Wszystkie te poradniki są uzupełnione o treść dokumentów pt. *Guidance on Vulnerability in Asylum and Reception: Operational Standards and Indicators* [Wytyczne dotyczące szczególnych potrzeb w dziedzinie azylu i przyjmowania: standardy operacyjne i wskaźniki] ⁽⁷⁾ oraz *Guidance on Reception: Operational standards and indicators* [Wytyczne dotyczące przyjmowania: standardy operacyjne i wskaźniki] ⁽⁸⁾.

Procedurę rozpatrywania wniosku należy czytać łącznie z Poradnikiem praktycznym EASO: *Przesłuchanie* ⁽⁹⁾, dokumentem pt. *Practical Guide on Evidence and Risk Assessment* [Poradnik praktyczny dotyczący oceny dowodów i ryzyka] ⁽¹⁰⁾, Poradnikiem praktycznym EASO: *Kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową* ⁽¹¹⁾ oraz Poradnikiem praktycznym dotyczącym kolejnych wniosków ⁽¹²⁾.

Zastrzeżenie prawne

Niniejszy poradnik został opracowany bez uszczerbku dla zasady, że jedynie Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej może dokonywać miarodajnej wykładni prawa UE.

⁽²⁾ EUAA, *Guidance on Vulnerability in Asylum and Reception: Operational standards and indicators* [Wytyczne dotyczące szczególnych potrzeb w dziedzinie azylu i przyjmowania: standardy operacyjne i wskaźniki], maj 2024 r.

⁽³⁾ Portal EUAA, „Let’s Speak Asylum” [Porozmawiajmy o azylu].

⁽⁴⁾ EASO, *Wytyczne EASO dotyczące warunków recepcyjnych: standardy operacyjne i wskaźniki*, wrzesień 2016 r.

⁽⁵⁾ EASO, *Wytyczne dotyczące warunków recepcyjnych dzieci bez opieki: standardy operacyjne i wskaźniki*, grudzień 2018 r.

⁽⁶⁾ EASO, *Wytyczne EASO dotyczące planowania i zarządzania sytuacjami kryzysowymi w kontekście zapewnienia pomocy socjalnej dla osób ubiegających się o ochronę międzynarodową*, 2018.

⁽⁷⁾ EUAA, *Guidance on Vulnerability in Asylum and Reception: Operational standards and indicators* [Wytyczne dotyczące szczególnych potrzeb w dziedzinie azylu i przyjmowania: standardy operacyjne i wskaźniki], maj 2024 r.

⁽⁸⁾ EUAA, *Guidance on Reception: Operational standards and indicators* [Wytyczne dotyczące przyjmowania: standardy operacyjne i wskaźniki], maj 2024 r.

⁽⁹⁾ EASO, *Poradnik praktyczny EASO: Przesłuchanie*, grudzień 2014 r.

⁽¹⁰⁾ EUAA, *Practical Guide on Evidence and Risk Assessment* [Poradnik praktyczny dotyczący oceny dowodów i ryzyka], styczeń 2024 r.

⁽¹¹⁾ EASO, *Poradnik praktyczny EASO: Kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową*, 2018.

⁽¹²⁾ EASO, *Poradnik praktyczny dotyczący kolejnych wniosków*, grudzień 2021 r.

Podziękowania

EUAA dziękuje członkom grupy roboczej, którzy przyczynili się do opracowania tej części, w szczególności przedstawicielom belgijskiej federalnej agencji ds. przyjmowania osób ubiegających się o azyl (Fedasil) oraz Angeliki Panagoulis (Duńska Rada ds. Uchodźców – Grecja).

Szczególne podziękowania kierujemy również do członków sieci organów ds. przyjmowania EUAA, UNHCR oraz ILGA-Europe za ich spostrzeżenia i konstruktywny wkład na etapie opracowywania.

Uwagi dotyczące terminologii

Terminologia stosowana w poradniku odzwierciedla obecny dorobek UE w zakresie prawa azylowego oraz mające zastosowanie instrumenty międzynarodowe, a także zmiany tej terminologii odzwierciedlone w doktrynie, dokumentach programowych, odpowiednich strategiach UE itp.

- Termin „azyl” odnosi się do całego procesu azylowego, w tym również do przyjmowania.
- Terminy „procedura azylowa” lub „procedury azylowe” są stosowane zamiennie.
- Termin „przyjmowanie” odnosi się wyłącznie do przyjmowania/procesów przyjmowania.
- Termin „funkcjonariusz zajmujący się rejestracją” oznacza członka personelu właściwego organu krajowego, zaangażowanego na dowolnym etapie rejestracji lub złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.
- Termin „urzędnik prowadzący postępowanie” odnosi się do urzędnika, który prowadzi określone etapy postępowania w sprawach o udzielenie ochrony międzynarodowej, takie jak przesłuchania lub inne rozmowy z osobami ubiegającymi się o ochronę międzynarodową.
- Termin „pracownik systemu recepcyjnego” oznacza praktyka mającego bezpośredni kontakt z osobami ubiegającymi się o udzielenie ochrony międzynarodowej w kontekście przyjmowania, niezależnie od tego, czy jego pracodawcą jest organ rządowy, organizacja pozarządowa, podmiot prywatny czy władza lokalna. Do tej kategorii zaliczają się między innymi pracownicy socjalni, personel edukacyjny i medyczny, tłumacze ustni, pracownicy administracyjni lub koordynatorzy.
- Termin „członek kadry kierowniczej” odnosi się do członka personelu krajowych organów ds. azylu lub przyjmowania odpowiedzialnego za zarządzanie zasobami oraz kierowanie zespołami pracowników (np. działami, jednostkami organizacyjnymi itp.). Osoba ta może być również odpowiedzialna za opracowywanie, zatwierdzanie lub monitorowanie wdrażania procedur operacyjnych i organizacji pracy.
- Termin „ubiegające się o ochronę osoby o zróżnicowanej SOGIESC” jest używany zamiennie z terminem „osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę”.

Spis treści

Wykaz skrótów.....	9
Wprowadzenie	10
1. Świadczenia w ramach warunków przyjmowania	11
2. Ograniczanie ryzyka dla osób LGBTIQ w systemie przyjmowania.....	24
2.1. Ryzyko dla ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC.....	24
2.1.1. Przemoc, przymus i deprywacja	26
2.1.2. Ryzyko związane ze zdrowiem fizycznym i psychicznym	28
2.2. Ograniczenie ryzyka.....	30
3. Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby	46
3.1. Identyfikacja ubiegających się o ochronę osób LGBTIQ ze szczególnymi potrzebami w zakresie przyjmowania.....	46
3.1.1. Samookreślenie	48
3.1.2. Inne informacje istotne dla identyfikacji	53
3.1.3. Wskaźniki szczególnych potrzeb i podatności na zagrożenia związane z SOGIESC.....	54
3.2. Ocena szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania	59
3.3. Reagowanie na szczególne potrzeby i wymagania w zakresie szczególnego traktowania.....	66
4. Uwzględnianie SOGIESC w planowaniu kryzysowym	71
4.1. Wczesne sygnały i wskaźniki ostrzegawcze.....	72
4.2. Wyjątkowe formy zapewniania warunków przyjmowania dla ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC	73
4.2.1. Zakwaterowanie.....	74
4.2.2. Opieka zdrowotna	75
4.2.3. Zasoby ludzkie i budowanie zdolności	75
4.2.4. Przekazywanie informacji	76
4.2.5. Współpraca zewnętrzna i koordynacja	77
4.2.6. Identyfikacja i ocena szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania oraz reagowanie na takie potrzeby i sytuacje.....	78

Legenda

Legenda wskazuje konkretną grupę docelową dla poszczególnych rozdziałów tej części: decydentów, członków kadry kierowniczej oraz pracowników systemu recepcyjnego w kontekście przyjmowania. Każdej z tych grup przypisano odrębną ikonę, aby ułatwić identyfikację odpowiednich rozdziałów.

Ikona	Grupa docelowa	Rozdziały
	Decydent	- Świadczenia w ramach warunków przyjmowania - Ograniczanie ryzyka dla osób LGBTIQ w systemie przyjmowania - Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby - Uwzględnianie SOGIESC w planowaniu kryzysowym
	Członek kadry kierowniczej	- Świadczenia w ramach warunków przyjmowania - Ograniczanie ryzyka dla osób LGBTIQ w systemie przyjmowania - Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby - Uwzględnianie SOGIESC w planowaniu kryzysowym
	Pracownik systemu recepcyjnego	- Świadczenia w ramach warunków przyjmowania - Ograniczanie ryzyka dla osób LGBTIQ w systemie przyjmowania - Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby

Wykaz skrótów

Skrót	Definicja
COA	Centralna Agencja ds. przyjmowania osób ubiegających się o azyl (Niderlandy)
dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona)	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona)
dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1346 z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania osób ubiegających się o ochronę międzynarodową
EASO	Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu
EUAA	Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu
Fedasil	federalna agencja ds. przyjmowania osób ubiegających się o azyl
FRA	Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej
HIV	ludzki wirus niedoboru odporności
IPSN	identyfikacja osób o szczególnych potrzebach
LGBTIQ	lesbijki, geje, osoby biseksualne, transpłciowe, interseksualne i queer
państwa członkowskie	państwa członkowskie UE
państwa UE+	państwa członkowskie UE i państwa stowarzyszone w ramach Schengen (Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Szwajcaria)
PTSD	zespół stresu pourazowego
SOGIESC	orientacja seksualna, tożsamość płciowa, ekspresja płciowa i cechy płciowe
UNHCR	Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców
WESA	wspólny europejski system azylowy

Wprowadzenie

Zgodnie z przepisami WESA osoby ubiegające się o udzielenie ochrony międzynarodowej mają prawo do warunków przyjmowania, które służą zapewnieniu im godnego poziomu w życia do czasu zakończenia procedury azylowej. Są to m.in.:

„działania i usługi mające na celu zaspokojenie podstawowych potrzeb materialnych i psychospołecznych osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej (w tym zakwaterowanie, wyżywienie, odzież oraz dostęp do opieki zdrowotnej i pomocy psychologicznej); obejmują one również identyfikowanie i uwzględnianie szczególnych potrzeb w zakresie przyjmowania i podatności na zagrożenia” ⁽¹³⁾.

W odniesieniu do osób o szczególnych potrzebach w zakresie przyjmowania dyrektywa 2013/33/UE (przekształcona dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania) ⁽¹⁴⁾ stanowi, że „organy krajowe powinny szczególną uwagę poświęcać przyjmowaniu osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie przyjmowania, tak aby przyjmowanie tych osób było zorganizowane odpowiednio do ich szczególnych potrzeb w tym zakresie” ⁽¹⁵⁾. Ten sam przepis zawarto w nowej dyrektywie (UE) 2024/1346 (dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.) ⁽¹⁶⁾.

Osoby LGBTIQ ubiegające się o udzielenie ochrony międzynarodowej mogą mieć szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania. Takie potrzeby należy identyfikować i zaspokajać w odpowiednim czasie i w odpowiedni sposób, aby zapewnić osobom ubiegającym się o ochronę pełne korzystanie z praw przewidzianych w prawie Unii oraz zagwarantować im godne warunki życia. Należy również wdrożyć środki zbiorowe, które ograniczają ryzyko dla osób o zróżnicowanej SOGIESC w systemie przyjmowania.

W niniejszej części poradnika przedstawiono najpierw zagadnienia specyficzne dla SOGIESC, które należy uwzględnić podczas projektowania, planowania i wdrażania warunków przyjmowania w sposób odpowiadający potrzebom osób o zróżnicowanej SOGIESC. Następnie omówiono najbardziej odpowiednie procedury zapobiegania dalszej krzywdzie oraz reagowania na szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania osób o zróżnicowanej SOGIESC w sposób dostosowany do sytuacji indywidualnej. Ponadto przedstawiono konkretne zalecenia i dobre praktyki na rzecz systemu przyjmowania, który jest bezpieczny i inkluzywny dla osób o zróżnicowanej SOGIESC.

Część ta została zorganizowana wokół kluczowych obszarów tematycznych związanych z przyjmowaniem, takich jak: świadczenia w ramach warunków przyjmowania, ograniczanie ryzyka, identyfikacja i ocena szczególnych potrzeb osób o zróżnicowanej SOGIESC, a także planowanie kryzysowe.

⁽¹³⁾ Europejska Sieć Migracyjna, „[przyjmowanie](#)” w glosariuszu dotyczącym azylu i migracji.

⁽¹⁴⁾ [Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE](#) z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona) (Dz.U. L 180 z 29.6.2013).

⁽¹⁵⁾ Motyw 14 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona).

⁽¹⁶⁾ Motyw 37 [dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2024/1346](#) z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania osób ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz.U. L, 2024/1346, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1346/oj>).

1. Świadczenia w ramach warunków przyjmowania

Organy odpowiedzialne za przyjmowanie osób ubiegających się o ochronę międzynarodową powinny zapewnić, aby ich działania i procedury opierały się na dwóch głównych filarach: (i) zapewnianiu warunków przyjmowania wszystkim osobom ubiegającym się o ochronę (w ujęciu zbiorowym) oraz (ii) zapewnianiu szczególnych warunków przyjmowania tym osobom, którym one przysługują, po przeprowadzeniu procesu identyfikacji i oceny (w ujęciu indywidualnym).

W odniesieniu do pierwszego filaru projektowanie, organizacja i prowadzenie systemu przyjmowania powinny być zgodne z WESA, a zatem uwzględniać również szczególne potrzeby i cechy poszczególnych grup osób ubiegających się o ochronę, takich jak osoby LGBTIQ. Zgodnie ze strukturą i zakresem tematycznym określonym w dyrektywie w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona) oraz w nowej dyrektywie w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. niniejsza część zawiera szczegółowe informacje dotyczące zagadnień związanych z SOGIESC, które należy uwzględnić przy zapewnianiu warunków przyjmowania. W odniesieniu do drugiego filaru (zarządzania przypadkiem indywidualnym w ramach przyjmowania) szczegółowe informacje i wytyczne przedstawiono w rozdziale [3. Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby](#).

Dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r., która zastąpiła przekształconą dyrektywę w sprawie warunków przyjmowania, ma na celu zapewnienie wspólnych standardów przyjmowania we wszystkich państwach członkowskich UE oraz państwach stowarzyszonych w ramach Schengen (państwach UE+). Zawiera ona szereg przepisów odnoszących się do osób ubiegających się o ochronę międzynarodową, które mają szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania. Najbardziej podstawowy przepis w tym zakresie został ustanowiony w **ogólnej zasadzie** zawartej w **art. 24**, który stanowi, że „państwa członkowskie uwzględniają szczególną sytuację osób ubiegających się o ochronę międzynarodową o szczególnych potrzebach w zakresie przyjmowania” ⁽¹⁷⁾. Ten sam artykuł zawiera niewyczerpujący wykaz kategorii osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej, które z większym prawdopodobieństwem mogą mieć szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania. Lesbijki, geje, osoby biseksualne, transpłciowe i interseksualne są wprost wymienione jako jedna z takich grup (lit. f).

⁽¹⁷⁾ Należy również zaznaczyć, że podobny zapis znajduje się w art. 21 przekształconej dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania. Choć osoby LGBTIQ nie są wymienione w wykazie grup wymagających szczególnego traktowania w art. 21, nie wyklucza to możliwości, że niektóre grupy osób LGBTIQ lub konkretne osoby LGBTIQ mogą znajdować się w sytuacji wymagającej szczególnego traktowania lub mieć inne szczególne potrzeby (np. osoby z niepełnosprawnościami, ofiary przemocy). Ponieważ katalog grup osób o szczególnych potrzebach nie jest zamknięty, każdą sprawę należy rozpatrywać i oceniać indywidualnie, aby zidentyfikować konkretne czynniki lub okoliczności, które mogą powodować, że osoba LGBTIQ znajduje się w sytuacji wymagającej szczególnego traktowania lub ma szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania.

Ponadto działania państw członkowskich w zakresie zapewniania warunków przyjmowania powinny zawsze opierać się na **nadrzędnych zasadach** uwzględniających i włączających kwestie SOGIESC:

- przyjęcie wszelkich odpowiednich środków w celu **zapobiegania napaściom i przemocy ze względu na płeć**;
- **niedyskryminacja**. Wszystkim osobom ubiegającym się o ochronę międzynarodową należy zapewnić równy dostęp do warunków przyjmowania, niezależnie od ich cech osobistych, w tym związanych z SOGIESC;
- ciągła **identyfikacja i ocena potrzeb w zakresie przyjmowania oraz reagowanie** na nie na poziomie indywidualnym, co stanowi podstawowy element systemu przyjmowania;
- **wspólna odpowiedzialność i rozliczalność**. Zapewnianie warunków przyjmowania to wspólne zadanie wszystkich podmiotów zaangażowanych w system przyjmowania. Decydenci oraz członkowie kadry kierowniczej powinni określić główne obszary wymagające interwencji oraz ustalić odpowiednie środki zaradcze, dbając o to, aby zostały one zintegrowane z obowiązującą praktyką oraz aby znał je i przestrzegał cały personel.

Na podstawie zasady ogólnej określonej w art. 24 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. ⁽¹⁸⁾ oraz wspomnianych wcześniej **nadrzędnych zasad** poniższa lista przywołuje niektóre przepisy dotyczące warunków przyjmowania, które mają znaczenie w kontekście szczególnych potrzeb, wyzwań, a tym samym szczególnych potrzeb w zakresie przyjmowania, jakie mogą mieć osoby LGBTIQ. **Każdy z tych przepisów został opatrzony dodatkowymi wytycznymi dotyczącymi ich zastosowania w sposób wrażliwy na kwestie SOGIESC i inkluzywny, odpowiednio w ramach dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania w wersji przekształconej oraz z 2024 r. ⁽¹⁹⁾.**

⁽¹⁸⁾ Jak również zgodnie z art. 21 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona).

⁽¹⁹⁾ Poniższe zalecenia i wytyczne należy zawsze interpretować z uwzględnieniem prawa krajowego każdego państwa UE+ transponującego przepisy przekształconej dyrektywy do krajowych porządków prawnych, ponieważ praktyki i szczegółowe przepisy mogą się różnić.

Tabela. Uwzględnianie kwestii SOGIESC w kluczowych przepisach dotyczących przyjmowania

Informacje

Osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową objęte systemem przyjmowania mogą otrzymać informacje na temat swoich praw oraz usług dostosowanych do ich potrzeb, które to usługi są skierowane do osób LGBTIQ lub ich dotyczą, a także o sposobie dostępu do tych usług. Przykłady obejmują wyspecjalizowane placówki mieszkalne, dostęp do artykułów niespożywczych⁽²⁰⁾, opieki zdrowotnej (w tym zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego)⁽²¹⁾, pomocy prawnej oraz organizacji, które mogą udzielić wsparcia lub informacji na temat dostępnych warunków przyjmowania, w tym opieki zdrowotnej. Do takich organizacji mogą również należeć organizacje LGBTIQ.

Zatrzymanie

Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę międzynarodową mogą zostać zatrzymane wyłącznie wówczas, gdy nie można skutecznie zastosować innych, łagodniejszych środków przymusu, i tylko na podstawie indywidualnej oceny.

W przypadku ryzyka lub zdarzenia zagrażającego bezpieczeństwu i dobrostanowi osoby LGBTIQ pozostającej w zatrzymaniu⁽²²⁾ należy niezwłocznie podjąć działania w celu przeniesienia tej osoby do bezpiecznego miejsca oraz zapewnić jej odpowiednie wsparcie (np. medyczne, psychospołeczne).

- ⁽²⁰⁾ W niniejszym poradniku przez artykuły niespożywcze rozumie się podstawowe artykuły gospodarstwa domowego inne niż żywność, w tym odzież, artykuły higieny osobistej, środki czystości i do prania, pościel i ręczniki. W przypadku osób w wieku szkolnym artykuły niespożywcze obejmują również przybory szkolne. Zapewnianie artykułów niespożywczych powinno zawsze uwzględniać sytuację rodzinną osoby ubiegającej się o ochronę. W szczególności skład i ilość przekazywanych artykułów powinny odpowiadać indywidualnym potrzebom tej osoby (np. wózek inwalidzki dla osoby z ograniczoną mobilnością, okulary korekcyjne).
- ⁽²¹⁾ Zdrowie seksualne i reprodukcyjne odnosi się do pełnego dobrostanu fizycznego, psychicznego i społecznego we wszystkich kwestiach dotyczących zdrowia reprodukcyjnego. W kontekście opieki zdrowotnej w tym zakresie może to obejmować – między innymi – działania, programy oraz udzielanie informacji dotyczących ciąży, płodności, antykoncepcji i planowania rodziny, przerywania ciąży, opieki nad matką i noworodkiem, profilaktyki i leczenia zakażeń wirusem HIV i zakażeń przenoszonych drogą płciową, zapobiegania przemocy ze względu na płeć oraz reagowania na nią, a także ułatwiania dostępu do badań przesiewowych, wczesnej diagnostyki i leczenia chorób układu rozrodczego.
- ⁽²²⁾ Zgodnie z danymi International Detention Coalition osoby transpłciowe są 15-krotnie bardziej narażone na napaści seksualne podczas pobytu w ośrodku detencyjnym niż osoby cisplciowe (International Detention Coalition, [LGBTI Persons in Immigration Detention](#) [Osoby LGBTI zatrzymane w związku z migracją], stanowisko, czerwiec 2016 r., s. 10).

SOGIESC osoby ubiegającej się o ochronę ma kluczowe znaczenie przy decyzji o umieszczeniu jej w ośrodku detencyjnym dla kobiet lub mężczyzn – szczególnie w przypadku osób transpłciowych i interseksualnych. Należy uwzględnić zdanie i preferencje danej osoby co do najbardziej odpowiedniego ośrodka detencyjnego, aby zapewnić jej bezpieczeństwo i dobrostan. W miarę możliwości osobom o zróżnicowanej SOGIESC wyznacza się oddzielne miejsca w ośrodku detencyjnym, dbając o to, aby nie prowadziło to do segregacji administracyjnej ani stygmatyzacji oraz nie utrudniało dostępu do niezbędnych usług i dóbr. Jeśli bezpieczeństwo lub dobrostan osoby LGBTIQ ubiegającej się o ochronę są zagrożone, należy rozważyć i potraktować w sposób priorytetowy jej zwolnienie lub skierowanie do alternatywnego ośrodka detencyjnego.

Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę, które zostały zatrzymane, mają prawo do kontaktu i wizyt ze strony przedstawicieli UNHCR, członków rodziny, doradców prawnych oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych (w tym organizacji LGBTIQ) uznanych przez dane państwo członkowskie, w sposób zapewniający poszanowanie prywatności. W odniesieniu do członków rodziny mogą to być również małżonek tej samej płci lub pozostający w stałym związku partner tej samej płci, o ile dana osoba spełnia definicję członka rodziny zgodnie z dyrektywą w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. ⁽²³⁾ (oraz z dyrektywą w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona)).

Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę mają nieograniczony i stały dostęp do odpowiednich leków oraz niezbędnej opieki zdrowotnej, w tym opieki zdrowia psychicznego, informacji na temat HIV oraz leczenia. Osoby transpłciowe będące w trakcie tranzykcji płciowej oraz osoby interseksualne, które wcześniej otrzymywały opiekę sprzyjającą akceptacji własnej tożsamości płciowej lub przeszły leczenie związane z uzgodnieniem płci ⁽²⁴⁾, mają prawo do niezakłóconego dostępu do tej samej opieki w czasie zatrzymania, pod warunkiem że jej kontynuacja została formalnie uznana za niezbędną dla ich zdrowia i dobrostanu. Dotyczy to sytuacji, w których taka opieka jest już dostępna i możliwa do zapewnienia zgodnie z prawem krajowym i obowiązującą praktyką, w taki sam sposób jak w przypadku obywateli danego państwa.

⁽²³⁾ Art. 2 ust. 3 lit. a) dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.

⁽²⁴⁾ Opieka sprzyjająca akceptacji tożsamości płciowej (opieka dotycząca uzgodnienia płci) obejmuje szereg interwencji społecznych, psychologicznych, behawioralnych i medycznych, które mają na celu wspieranie i afirmowanie tożsamości płciowej osoby, gdy nie jest ona zgodna z płcią przypisaną przy urodzeniu. Interwencje te pomagają osobom transpłciowym dostosować różne aspekty życia – emocjonalne, społeczne i biologiczne – do ich tożsamości płciowej. Mogą obejmować opiekę niezabiegową, taką jak terapia hormonalna, terapia głosu i opieka psychologiczna, oraz opiekę chirurgiczną, w tym rekonstrukcję narządów płciowych, rekonstrukcję piersi i chirurgię plastyczną twarzy. Więcej informacji można znaleźć w dokumencie [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Information Note](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – nota informacyjna], listopad 2024 r., rozdział 1. Terminy i pojęcia związane z SOGIESC.

Należy unikać zatrzymywania dzieci LGBTIQ, zarówno tych bez opieki, jak i tych pod opieką. Zamiast tego należy dążyć do zapewnienia im bardziej odpowiednich form zakwaterowania. Partnerzy tej samej płci pozostający w stałym związku, małżonkowie oraz członkowie ich rodziny ⁽²⁵⁾ (w tym osoby dorosłe pozostające na utrzymaniu, np. starsi rodzice) powinni być zakwaterowani wspólnie, w osobnym lokum zapewniającym odpowiednią prywatność.

Rodziny

Jedność rodziny małżonków tej samej płci lub partnerów pozostających w stałym związku ⁽²⁶⁾ oraz członków ich rodziny (małoletnich dzieci i innych osób pozostających na utrzymaniu, np. starszych rodziców) jest respektowana przez cały okres przyjmowania. Obejmuje to zapewnienie i przydział zakwaterowania, o ile dane osoby ubiegające się o ochronę wyraziły zgodę na wspólne zakwaterowanie.

Zasady dotyczące warunków świadczeń materialnych w ramach przyjmowania

Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę oraz ich rodziny są przydzielane do bezpiecznego i odpowiedniego zakwaterowania, z uwzględnieniem ich konkretnych potrzeb i opinii. Szczególną uwagę należy zwrócić na zakwaterowanie osób transpłciowych i interseksualnych (ramka [Zakwaterowanie – uwzględnienie aspektów związanych z SOGIESC](#)).

W ośrodku zakwaterowania osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę mają prawo do kontaktu z przedstawicielami UNHCR, członkami rodziny, doradcami prawnymi oraz przedstawicielami organizacji pozarządowych, w tym organizacji LGBTIQ, w sposób zapewniający poszanowanie ich prywatności.

Wszyscy członkowie personelu mający kontakt z osobami ubiegającymi się o ochronę są zobowiązani do zachowania poufności w odniesieniu do danych wrażliwych, które poznali w toku swojej pracy – w tym danych dotyczących SOGIESC osoby ubiegającej się o ochronę ⁽²⁷⁾.

Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę są zaangażowane w kwestie i działania związane z zarządzaniem zasobami materialnymi oraz związane z niematerialnymi aspektami życia w ośrodku zakwaterowania. Dzieje się to w sposób zapewniający ich bezpieczeństwo, dobrostan i godność, a także ograniczający ryzyko ujawnienia orientacji lub tożsamości płciowej (tzw. *outing*) bez ich zgody lub potrzeby.

⁽²⁵⁾ Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 ust. 3 lit. a) dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. – zakresem tej definicji objęty jest „małżonek osoby ubiegającej się o ochronę międzynarodową lub niepozostający w związku małżeńskim partner tej osoby, z którym osoba ta pozostaje w stałym związku, w przypadku gdy prawo lub praktyka danego państwa członkowskiego traktuje pary niepozostające w związku małżeńskim w taki sam sposób jak pary pozostające w związku małżeńskim”.

⁽²⁶⁾ Zob. przypis 25.

⁽²⁷⁾ O ile dana osoba nie wyraziła świadomej zgody na przekazanie informacji konkretnemu podmiotowi trzeciemu lub podmiotom trzecim, a także w sytuacjach, w których obowiązujące przepisy krajowe dopuszczają odstępstwo od poufności (np. w nagłych wypadkach lub sytuacjach zagrożenia życia).

Opieka zdrowotna

Osoby LGBTIQ mają dostęp do niezbędnej opieki zdrowotnej, w tym do opieki w nagłych wypadkach, podstawowego leczenia chorób oraz opieki w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, jak również do odpowiednich informacji i działań profilaktycznych.

Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę mają dostęp do odpowiedniej opieki zdrowia psychicznego, w tym wsparcia psychospołecznego i leczenia farmakologicznego, jeśli jest ono potrzebne.

Osoby LGBTIQ podejmują świadome decyzje dotyczące opieki medycznej, w tym zabiegów chirurgicznych i leczenia farmakologicznego.

Osobom interseksualnym nie należy doradzać poddania się nieistotnym, medycznie nieuzasadnionym zabiegom lub terapiom mającym na celu normalizację cech płciowych, w tym sterylizacji, bez ich wcześniejszej, dobrowolnej i świadomej zgody. Takich interwencji należy szczególnie unikać w przypadku dzieci ⁽²⁸⁾.

Osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową, które przeszły zabieg okaleczenia żeńskich narządów płciowych lub okaleczenia narządów płciowych osób interseksualnych, mają dostęp do niezbędnego i odpowiedniego leczenia naprawczego ⁽²⁹⁾.

Dostęp do opieki zdrowotnej zapewniany jest zgodnie z rzeczywistymi potrzebami zdrowotnymi osoby ubiegającej się o ochronę, niezależnie od oznaczenia płci w jej dokumentach urzędowych lub płci, z którą się identyfikuje.

Osoby LGBTIQ (lub postrzegane jako LGBTIQ) ubiegające się o ochronę międzynarodową nie powinny być poddawane tzw. praktykom konwersyjnym ⁽³⁰⁾.

- ⁽²⁸⁾ Zob. także FRA, [The Fundamental Rights Situation of Intersex People – FRA Focus](#), kwiecień 2015 r., s. 5–7. W przypadku dzieci spełnienie warunku „świadomej zgody” jest szczególnie problematyczne, ponieważ minimalny wiek, od którego dziecko może brać udział w podejmowaniu decyzji, różni się w zależności od państwa członkowskiego. Brak zdolności prawnej dziecka może zostać zrekompensowany innymi środkami (np. świadomą zgodą rodzica/przedstawiciela ustawowego, decyzją sądu); niemniej jednak powszechnie uznaje się i zaleca, aby dzieci interseksualne w ogóle nie były poddawane niepotrzebnym zabiegom medycznym, ponieważ mogą one prowadzić do nieodwracalnych skutków zdrowotnych, a nawet sterylizacji (zob. również Rada Europy, Zgromadzenie Parlamentarne, [Resolution 2191 \(2017\). Promoting the human rights of and eliminating discrimination against intersex people](#) [rezolucja 2191 (2017) w sprawie promowania praw człowieka i wyeliminowania dyskryminacji osób interseksualnych], 2017, w szczególności ust. 7).
- ⁽²⁹⁾ Może ono obejmować np. operację rekonstrukcyjną lub dostęp do określonych leków po przeprowadzeniu indywidualnej oceny i pod warunkiem, że takie leczenie jest już dostępne i możliwe do realizacji zgodnie z prawem i praktyką krajową, w taki sam sposób jak dla obywateli.
- ⁽³⁰⁾ Więcej informacji na temat praktyk konwersyjnych i ich skutków można znaleźć w dokumencie [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Information note](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osobom o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – nota informacyjna], listopad 2024 r., sekcja 2.2. Interseksjonalność w dziedzinie azylu.

Ocena szczególnych potrzeb w zakresie przyjmowania

Sytuacja oraz szczególne potrzeby osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę międzynarodową są stale monitorowane i oceniane. W razie potrzeby osoby te kieruje się do odpowiedniego zakwaterowania lub do wyspecjalizowanego wsparcia, w tym organizacji LGBTIQ, pomocy prawnej, wsparcia psychospołecznego, opieki zdrowotnej oraz usług świadczonych na rzecz ofiar przemocy ze względu na płeć, okaleczania żeńskich narządów płciowych oraz okaleczania narządów płciowych osób interseksualnych.

Więcej informacji na temat przeprowadzania indywidualnej oceny można znaleźć w rozdziale [3. Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby.](#)

Małoletni

Najlepszy interes dziecka LGBTIQ stanowi nadrzędną przesłankę w całym procesie przyjmowania. W ocenie najlepszego interesu dziecka państwa członkowskie uwzględniają jego dobrostan, bezpieczeństwo i rozwój społeczny, biorąc pod uwagę również obszary, w których jego tożsamość SOGIESC zbiega się z innymi czynnikami, takimi jak sytuacja w rodzinie, w społeczności czy w ośrodku recepcyjnym. Pod uwagę brane są opinie i życzenia dzieci LGBTIQ, w tym te związane z doświadczeniem i wyrażaniem ich tożsamości SOGIESC (np. tożsamość płciowa deklarowana przez dziecko transpłciowe powinna być jednym z podstawowych czynników branych pod uwagę przy ocenie jego najlepszego interesu; podobnie dziecko interseksualne może nie identyfikować się z oznaczeniem płci przypisanym przy urodzeniu lub widniejącym w dokumentach urzędowych).

Dzieci LGBTIQ mają równy dostęp do zajęć rekreacyjnych, na takich samych zasadach jak wszystkie inne dzieci – w tym do zabawy i zajęć dostosowanych do ich wieku, organizowanych na terenie ośrodków zakwaterowania określonych w art. 20 ust. 1 lit. a) i b) dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. ⁽³¹⁾, a także do aktywności na świeżym powietrzu i usług rehabilitacyjnych dla ofiar przemocy, zaniedbania lub wykorzystania.

Dzieci LGBTIQ są zakwaterowane razem z rodzicami, niepełnoletnim rodzeństwem niepozostającym w związku małżeńskim lub dorosłym odpowiedzialnym za nie, zgodnie z przepisami lub praktyką danego państwa członkowskiego, o ile leży to w najlepszym interesie dziecka, ustalonym na podstawie stosownej oceny.

Osoby pracujące z dziećmi, w tym opiekunowie i inni przedstawiciele (zgodnie z przepisami i praktyką krajową), powinni być przeszkoleni i nadal podlegać szkoleniom w zakresie praw i potrzeb małych, m.in. w odniesieniu do elementów związanych z SOGIESC oraz zagadnień SOGIESC właściwych dla postępowania azylowego.

⁽³¹⁾ Także w art. 18 ust. 1 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona).

Małoletni bez opieki

Przydział zakwaterowania dzieci LGBTIQ bez opieki powinien następować na podstawie szczegółowej, indywidualnej oceny ich najlepszego interesu, z uwzględnieniem ich bezpieczeństwa, dobrostanu oraz rozwoju społecznego. Pod uwagę bierze się również ich zdanie i życzenia – z uwzględnieniem wieku i stopnia dojrzałości – w kontekście osobistych doświadczeń i sposobu wyrażania własnej tożsamości SOGIESC.

Ofiary tortur i przemocy

Osoby LGBTIQ, które były ofiarami handlu ludźmi, tortur, gwałtu lub innych poważnych aktów przemocy, w tym przemocy ze względu na płeć, otrzymują niezbędne wsparcie, w szczególności dostęp do odpowiedniego leczenia medycznego i psychologicznego lub opieki, która uwzględnia ich szczególne potrzeby i tożsamość w odniesieniu do SOGIESC.

Osoby pracujące z ofiarami tortur, gwałtu lub innych poważnych aktów przemocy, w tym personel medyczny, powinny mieć dostęp do szkoleń, między innymi na temat szczególnych potrzeb i odpowiednich form wsparcia dla osób o zróżnicowanej SOGIESC. Są one również zobowiązane do zachowania poufności (zgodnie z przepisami krajowymi) wszelkich informacji pozyskanych w trakcie wykonywania pracy.

Personel i zasoby

Personel mający bezpośredni kontakt z osobami ubiegającymi się o ochronę w ramach systemu przyjmowania powinien mieć dostęp do podstawowego szkolenia w zakresie zagadnień związanych z SOGIESC oraz SOGIESC w kontekście azylu ⁽³²⁾. Osoby przeprowadzające ocenę szczególnych potrzeb (lub uczestniczące w tym procesie), a także osoby zarządzające przypadkami indywidualnymi powinny mieć dostęp do bardziej zaawansowanego szkolenia z zakresu SOGIESC (więcej informacji na temat szkoleń można znaleźć w [*Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements*](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], sekcja 5.3. Budowanie zdolności personelu w zakresie SOGIESC).

⁽³²⁾ Takie szkolenie może obejmować m.in.: wprowadzenie do kluczowych terminów i zagadnień SOGIESC; elementy charakterystyczne dla osób LGBTIQ przebywających poza krajem pochodzenia; podstawy ram prawnych; zrozumienie tożsamości intersekcyjnych i doświadczeń osób LGBTIQ przebywających poza krajem pochodzenia; normy i rozpoznawanie ukrytych uprzedzeń; inkluzywny i pełen szacunku język i sposób komunikacji; tworzenie bezpiecznej przestrzeni; ograniczanie ryzyka dla osób o zróżnicowanej SOGIESC, a także szybkie i bezpieczne reagowanie na przypadki dyskryminacji, przemocy i nadużyć. Wyszczególnieni pracownicy systemu recepcyjnego zaangażowani w zarządzanie sytuacjami wymagającymi szczególnego traktowania (identyfikację, ocenę, reagowanie, zarządzanie przypadkiem) powinni otrzymać szkolenie bardziej zaawansowane, m.in. z zakresu technik prowadzenia rozmów z osobami LGBTIQ ubiegającymi się o ochronę oraz zarządzania przypadkami indywidualnymi.

Zakwaterowanie – uwzględnienie aspektów związanych z SOGIESC

Państwa członkowskie mogą zapewniać osobom ubiegającym się o udzielenie ochrony różne formy zakwaterowania. Zakres możliwych rozwiązań obejmuje zakwaterowanie zbiorowe, jak również alternatywne formy, w tym prywatne domy, mieszkania, hotele lub inne miejsca dostosowane do potrzeb osób ubiegających się o ochronę. Jednocześnie, jak wskazano w motywie 37 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. ⁽³³⁾, „organy krajowe powinny poświęcić szczególną uwagę przyjmowaniu osób o szczególnych potrzebach w zakresie przyjmowania, tak aby przyjmowanie tych osób było zorganizowane odpowiednio do tych szczególnych potrzeb w zakresie przyjmowania”.

Zakwaterowanie stanowi kluczowy obszar w przypadku osób o zróżnicowanej SOGIESC. Z powodu cech lub tożsamości odbiegających od normy społecznej mogą one doświadczać przemocy i nękania w placówkach zbiorowego zakwaterowania. Zdarza się jednak, że osoby LGBTIQ czują się bezpieczniej i swobodniej, mieszkając z innymi członkami swojej społeczności. Dlatego organy ds. przyjmowania muszą zawsze zadbać o kwestie bezpieczeństwa i prowadzić ciągłą ocenę sytuacji tych osób w sposób indywidualny.

Lokalizacja ośrodka zakwaterowania jest istotnym czynnikiem: w pobliżu powinny być dostępne odpowiednie usługi, takie jak usługi publiczne, szkoły, sklepy z artykułami codziennego użytku, opieka zdrowotna, pomoc prawna oraz inne organizacje świadczące istotne wsparcie. Osoby transpłciowe i interseksualne, jak również osoby, które przeszły okaleczanie żeńskich narządów płciowych lub okaleczanie narządów płciowych osób interseksualnych, mogą potrzebować szczególnej opieki medycznej lub leczenia (np. opieki naprawczej), które nie są dostępne we wszystkich lokalizacjach.

W przypadku **przydziału** zakwaterowania należy zawsze przestrzegać zasady jedności rodziny oraz, w pierwszej kolejności, uwzględniać najlepszy interes dziecka, w tym także dzieci o zróżnicowanej SOGIESC (zob. również tabelę [Uwzględnianie kwestii SOGIESC w kluczowych przepisach dotyczących przyjmowania](#) oraz sekcje [Rodzina](#), [Małoletni](#) i [Zasady dotyczące warunków świadczeń materialnych w ramach przyjmowania](#)). Ponadto niezależnie od rodzaju zakwaterowania (zbiorowe czy indywidualne) dla osób samotnych różnych płci powinny być zapewnione oddzielne zamykane sypialnie. Podobnie w placówkach zbiorowych należy zapewnić oddzielne, zamykane pomieszczenia sanitarne i łazienki dla kobiet i mężczyzn oraz, w miarę możliwości, kilka pomieszczeń neutralnych płciowo.

⁽³³⁾ Zob. również motyw 14 przekształconej dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania.

Zakwaterowanie – uwzględnienie aspektów związanych z SOGIESC

W sytuacji gdy osoby LGBTIQ doświadczają zagrożeń związanych z bezpieczeństwem w zakwaterowaniu zbiorowym (np. nękanie, dyskryminacja), organy ds. przyjmowania powinny rozważyć dostępność i zapewnienie odrębnych form zakwaterowania, takich jak bezpieczne domy, zakwaterowanie indywidualne lub przeniesienie do ośrodka oferującego odrębne opcje mieszkaniowe. To samo dotyczy sytuacji, w której osoby LGBTIQ są szczególnie narażone na zagrożenia (np. ponieważ są ofiarami przemocy ze względu na płeć lub cierpią na poważne schorzenia.) Jeżeli nie ma możliwości zapewnienia odrębnego zakwaterowania, należy zagwarantować wydzielone miejsce w ramach placówki zbiorowej z podwyższonym poziomem prywatności, osobną łazienką oraz mniejszą liczbą współmieszkańców. Można również rozważyć przeniesienie do innego ośrodka, najlepiej położonego bliżej sieci LGBTIQ lub odpowiednich form wsparcia.

Należy pamiętać, że nie istnieje uniwersalne rozwiązanie w zakresie zakwaterowania odpowiednie dla wszystkich osób LGBTIQ. Wybór najbardziej odpowiedniej formy zakwaterowania dla osoby LGBTIQ (i jej rodziny) powinien być zawsze dokonywany indywidualnie, na podstawie identyfikacji i oceny szczególnych potrzeb, a także z uwzględnieniem preferencji i doświadczeń takiej osoby (zob. także rozdział [3. Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby](#)).

Przykłady zakwaterowania przyjaznego osobom o zróżnicowanej SOGIESC obejmują: zakwaterowanie poufne dla osób wymagających szczególnego traktowania, mieszkania dedykowane osobom LGBTIQ, zakwaterowanie oferowane przez sektor prywatny (np. krótkoterminowe miejsca dla osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie przyjmowania, w tym osób LGBTIQ).

W odniesieniu do **małoletnich LGBTIQ bez opieki** przydział zakwaterowania i wybór najbardziej odpowiedniej formy opieki powinny odbywać się na podstawie indywidualnej oceny potrzeb i cech każdego dziecka (ocena najlepszego interesu dziecka). Przy podejmowaniu decyzji o najbardziej odpowiedniej formie zakwaterowania należy brać pod uwagę zdanie i życzenia dzieci. Na przykład w przypadku dzieci transpłciowych należy zwrócić szczególną uwagę na wybór ośrodka zbiorowego dla chłopców lub dziewcząt – uwzględniając zdanie dziecka oraz opinię jego opiekuna, doradcy lub przedstawiciela. Szczególną uwagę na potencjalne ryzyko należy zwrócić przed podjęciem decyzji o umieszczeniu dzieci LGBTIQ bez opieki pod opieką rodzin w państwie przyjmującym (np. w ramach opieki krewniczkiej, pieczy zastępczej lub innych form opieki rodzinnej), jeśli takie formy są stosowane.

Inne przydatne zasoby

- UNHCR opracował poradnik typu „need-to-know”, który zawiera praktyczne zalecenia dla decydentów, członków kadry kierowniczej oraz pracowników mających bezpośredni kontakt z osobami ubiegającymi się o ochronę. Zalecenia te dotyczą uwzględniania szczególnych potrzeb osób LGBTIQ przymusowo przesiedlonych i obejmują szeroki zakres obszarów tematycznych ⁽³⁴⁾.
- Wnioski podsumowujące UNHCR, *2021 Global Roundtable on Protection and Solutions for LGBTIQ+ People in Forced Displacement – Summary conclusions* [Światowy okrągły stół w sprawie ochrony i rozwiązań dla osób LGBTIQ+ objętych przymusowym przesiedleniem – wnioski podsumowujące], zawierają zalecenia dla państw dotyczące przyjmowania konkretnych środków mających na celu integrację ochrony i poszanowania praw osób LGBTIQ objętych przymusowym przesiedleniem, w tym w obszarach związanych z przyjmowaniem (np. zakwaterowanie, opieka zdrowotna, uczestnictwo) ⁽³⁵⁾.
- Europejski oddział Międzynarodowego Stowarzyszenia Lesbijek, Gejów, Osób Biseksualnych, Transseksualnych i Interseksualnych opublikował sprawozdanie przedstawiające dobre praktyki w odniesieniu do osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę w Europie, w którym zawarto osobny rozdział poświęcony warunkom przyjmowania ⁽³⁶⁾.
- W ramach projektu *Rainbow Welcome!* opracowano poradnik mający na celu poprawę warunków przyjmowania osób ubiegających się o ochronę i uchodźców w schroniskach LGBTIQ, organizacjach LGBTIQ oraz ośrodkach recepcyjnych ⁽³⁷⁾.
- W rozdziale 9.2 zatytułowanym *Physical and mental health* [Zdrowie i zdrowie psychiczne] publikacji *Queering Asylum in Europe* [Queerowanie azylu w Europie] ⁽³⁸⁾ przedstawiono przegląd praktyk w wybranych krajach (Niemcy, Włochy, Zjednoczone Królestwo) dotyczących dostępu do opieki zdrowotnej, leczenia psychicznego, przeciwdziałania przemocy i leczenia ofiar tortur, leczenia hormonalnego oraz opieki związanej z HIV.

- ⁽³⁴⁾ UNHCR, *Need to Know Guidance: Working with Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Intersex and Queer Persons in Forced Displacement* [Poradnik typu „need-to-know”: praca z lesbijkami, gejami, osobami biseksualnymi, transpłciowymi, interseksualnymi i queer w sytuacji przymusowego przesiedlenia], Genewa, 2021.
- ⁽³⁵⁾ UNHCR, *2021 Global Roundtable on Protection and Solutions for LGBTIQ+ People in Forced Displacement – Summary Conclusions* [Światowy okrągły stół w sprawie ochrony i rozwiązań dla osób LGBTIQ+ objętych przymusowym przesiedleniem – wnioski podsumowujące], Genewa, 2021.
- ⁽³⁶⁾ Europejski oddział Międzynarodowego Stowarzyszenia Lesbijek, Gejów, Osób Biseksualnych, Transseksualnych i Interseksualnych, *Good practices related to LGBTI asylum applicants in Europe*, 2014, w szczególności rozdział 10.
- ⁽³⁷⁾ Projekt Rainbow Welcome!, *Improving the reception of LGBTIQ+ asylum seekers and refugees in Europe – Practical guide for social workers and entities on the ground* [Poprawa przyjmowania osób LGBTIQ+ ubiegających się o azyl i uchodźców w Europie – praktyczny poradnik dla pracowników socjalnych i osób działających w terenie], 2022.
- ⁽³⁸⁾ Danisi, C., Dustin, M., Ferreira, N. i Held, N., *Health, Work and Education* w *Queering Asylum in Europe* [Queerowanie azylu w Europie], Springer, Cham, 2021.

Dobre praktyki

- Federalny plan działania na rzecz Belgii przyjaznej osobom LGBTIQ obejmuje łącznie 133 działania mające na celu wzmocnienie praw osób LGBTIQ wynikających z różnych polityk federalnych. W planie tym szczególną uwagę poświęcono grupom wymagającym szczególnego traktowania, w tym osobom LGBTIQ ubiegającym się o ochronę i beneficjentom ochrony międzynarodowej, oraz skoncentrowano się na szkoleniach, udostępnianiu informacji i systemach kierowania do odpowiednich instytucji, z uwzględnieniem szczególnych potrzeb tych osób w zakresie przyjmowania ⁽³⁹⁾.
- W Belgii niektóre miejsca zakwaterowania są oznaczane w zależności od ich dostępności i dostosowania do potrzeb określonych kategorii osób ubiegających się o ochronę, takich jak osoby o ograniczonej mobilności lub osoby z poważnymi problemami zdrowotnymi (wymagające określonej infrastruktury mieszkaniowej lub bliskości placówek medycznych), a także dostępności i dostosowania pokoi przeznaczonych dla innych grup wymagających szczególnego traktowania (np. tych, które powinny przebywać w pobliżu biur personelu lub sanitariatów).
- Model berliński stanowi strategię przyjmowania i integracji uwzględniającą szczególne potrzeby osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę. Wśród oferowanych usług znajdują się: doradztwo w zakresie procedur azylowych, doradztwo antyprzemocowe i antydyskryminacyjne, wsparcie psychologiczne i opieka zdrowotna, działania na rzecz wzmocnienia sprawczości oraz tworzenie grup samopomocowych. Model ten obejmuje również prowadzenie specjalnego schronienia dla uchodźców LGBTIQ oraz szkolenia dla członków kadry kierowniczej i pracowników ośrodków przyjmowania, administracji publicznej, punktów doradczych dla uchodźców, personelu ochrony i innych ⁽⁴⁰⁾.
- We francuskim systemie przyjmowania około 200 miejsc zakwaterowania zostało specjalnie dostosowanych do potrzeb wymagających szczególnego traktowania osób o zróżnicowanej SOGIESC. Szczególną uwagę poświęca się środkom zapewniającym bezpieczeństwo i ochronę, a personel jest odpowiednio przeszkolony w zakresie reagowania na szczególne potrzeby tej grupy osób ubiegających się o ochronę (w tym w odniesieniu do zdrowia fizycznego i psychicznego, integracji społecznej, przeciwdziałania dyskryminacji oraz doradztwa prawnego). Współpraca z organizacjami LGBTIQ oraz świadczeniodawcami usług zdrowotnych odbywa się zgodnie z podejściem multidyscyplinarnym. Przy przydzielaniu miejsc dostosowanych do potrzeb osoby ubiegającej się o ochronę uwzględnia się również jej własne zdanie i preferencje. Program ten stanowi część francuskiego *Plan Vulnérabilités* [Planu dla osób wymagających szczególnego traktowania] ⁽⁴¹⁾.

⁽³⁹⁾ Więcej informacji można znaleźć na stronie Equal.be, „[Plan d'action SOGIESC](#)”, 2021–2024 (dostępne w języku, francuskim i niderlandzkim).

⁽⁴⁰⁾ Berlin State Office for Equal Treatment and against Discrimination [Urząd Krajowy ds. Równego Traktowania i Przeciwdziałania Dyskryminacji w Berlinie], „[LGBTI refugees – situation, protection and support](#)” [Uchodźcy LGBTI – sytuacja, ochrona i wsparcie], nota informacyjna 09e, Berlin, 2016.

⁽⁴¹⁾ Ministère de l'Intérieur (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Francja), [10 actions pour renforcer la prise en charge des vulnérabilités des demandeurs d'asile et des réfugiés](#) [10 działań mających na celu wzmocnienie zarządzania bezbronnością osób ubiegających się o azyl i uchodźców], maj 2021 r. (dostępne w języku francuskim).

- W Grecji, w ramach programu wsparcia awaryjnego na rzecz integracji i zakwaterowania, UNHCR oraz jego partnerzy realizujący program gwarantowali specjalistyczne miejsca zakwaterowania dla osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę: w latach 2016–2021 lokowali je w wyznaczonych mieszkaniach na obszarach miejskich oraz zapewniali im systemy wsparcia prawnego i psychospołecznego ⁽⁴²⁾.

⁽⁴²⁾ Solidarity Now, „[Completed programmes – hosting and acquisition programmes](#)” [Programy zakończone – przyjęcia i zakwaterowanie], styczeń–grudzień 2022 r.

2. Ograniczanie ryzyka dla osób LGBTIQ w systemie przyjmowania

Osoby o zróżnicowanej SOGIESC są często dyskryminowane, nękanie lub marginalizowane, ponieważ nie odpowiadają dominującym modelom społeczno-kulturowym i oczekiwaniom społecznym w kraju pochodzenia lub w kraju, w którym ubiegają się o ochronę (zob. również [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], rozdział 2. Interseksjonalność w dziedzinie azylu). Osoby LGBTIQ są w szczególności narażone na dyskryminację, przemoc, nadużycia oraz ryzyka związane ze zdrowiem fizycznym i psychicznym – zarówno w kraju pochodzenia, w trakcie tranzytu, jak i w kraju, w którym ubiegają się o ochronę. Inne czynniki ryzyka, takie jak wcześniej doświadczona trauma czy istniejące problemy fizyczne lub psychiczne, mogą się pogłębiać lub nasilać, jeśli nie zostaną odpowiednio zidentyfikowane i złagodzone.

Odpowiednie środki i polityki w systemie przyjmowania mogą zmniejszyć prawdopodobieństwo wystąpienia tych zagrożeń, a wdrożone mechanizmy reagowania mogą złagodzić ich skutki w przypadku, gdy dojdzie do szkodliwych zdarzeń. Podjęcie takich działań pozwala ograniczyć ryzyko, z jakim mierzą się osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę, oraz stworzyć dla nich bezpieczniejsze otoczenie.

Niniejszy rozdział składa się z dwóch części: (i) analizy głównych (niewyczerpujących) rodzajów ryzyka, na które narażone są osoby LGBTIQ, oraz ich skutków (sekcja [2.1. Ryzyko dla ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC](#)) oraz (ii) zestawu środków i sposobów ograniczania ryzyka (sekcja [2.2. Ograniczenie ryzyka](#)). Proponowane działania i zalecenia mogą również pomóc organom ds. przyjmowania w projektowaniu i wdrażaniu praktyk dotyczących oceny warunków przyjmowania przez uwzględnianie aspektów specyficznych dla osób LGBTIQ.

2.1. Ryzyko dla ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC

Rodzaje ryzyka, na jakie mogą być narażone osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę, oraz częstotliwość ich występowania nie zawsze mogą być precyzyjnie przewidziane. Istnieje jednak szereg czynników, które są znane jako zwiększające prawdopodobieństwo wystąpienia tych zagrożeń. Czynniki te mogą służyć jako wskaźniki do identyfikacji potencjalnych rodzajów ryzyka oraz do wskazania lub podkreślenia obszarów, w których można zastosować środki zaradcze w celu ograniczenia ryzyka. Zgodnie z modelem

ekologicznym czynniki te można podzielić na cztery poziomy: społeczny, wspólnotowy, rodzinny i indywidualny ⁽⁴³⁾.

- **Spółeczeństwo.** Czynniki społeczne to te głęboko zakorzenione w strukturze naszych społeczeństw. Obejmują dominujące wartości kulturowe, normy i struktury, takie jak patriarchalne postrzeganie ról płciowych, w tym przekonanie o wyższości mężczyzn nad kobietami, brak tolerancji wobec odchyłań od uznanych za akceptowalne zachowań kobiet i mężczyzn, a także powszechną bezkarność sprawców przemocy wobec określonych grup.
- **Wspólnota.** Czynniki na poziomie wspólnoty wiążą się z bezpośrednim otoczeniem danej osoby. W kontekście SOGIESC mogą to być: powszechna akceptacja przemocy w społeczności, postawa „obwiniania ofiary”. Do czynników wspólnotowych zalicza się również warunki panujące w ośrodkach recepcyjnych, takie jak brak bezpiecznych przestrzeni dla grup narażonych na zagrożenia, brak mechanizmów zgłaszania incydentów, nieodpowiednio zaprojektowana infrastruktura (np. niebezpieczne przestrzenie wspólne), nieodpowiedni przydział miejsc zakwaterowania oraz brak usług specjalistycznych lub odpowiednio przeszkolonego personelu.
- **Rodzina.** Czynniki te odnoszą się do relacji osoby ubiegającej się o ochronę z członkami rodziny, partnerami i przyjaciółmi. Mogą obejmować historię przemocy w rodzinie, niewystarczające umiejętności rodzicielskie, niski status społeczno-ekonomiczny, otoczenie osób przejawiających homofobiczne, transfobiczne, bifobiczne lub interseksfobiczne postawy albo zachowania przemocowe.
- **Osoba.** Czynniki identyfikowane na poziomie indywidualnym są bezpośrednio związane z daną osobą ubiegającą się o ochronę. Obejmują cechy wrodzone i interseksjonalne, takie jak własna tożsamość SOGIESC, narodowość, przekonania religijne, pochodzenie etniczne, cechy fizyczne lub wiek, a także doświadczenia osobiste i inne okoliczności życiowe.

Rodzaje ryzyka, na jakie narażone są osoby LGBTIQ w systemie przyjmowania, obejmują głównie:

- przemoc i nadużycia, w tym przemoc ze względu na płeć, wykorzystywanie, handel ludźmi i pracę przymusową oraz inne formy niehumanitarnego lub poniżającego traktowania;
- dyskryminację lub wykluczenie w dostępie do niezbędnej opieki zdrowotnej i usług wsparcia dla ofiar przemocy ze względu na płeć, odpowiedniego zakwaterowania, edukacji, rekreacji, zatrudnienia oraz innych usług związanych z prawami społeczno-ekonomicznymi;
- stygmatyzację, izolację, marginalizację, wykluczenie ze środowiska rodzinnego, społecznego lub innych wspólnot czy sieci wsparcia oraz poważne trudności w aktywnym uczestnictwie w życiu społecznym i integracji z powodu stygmy, dyskryminacji, dominujących uprzedzeń i stereotypów;

⁽⁴³⁾ Więcej informacji na temat modelu ekologicznego można znaleźć na stronie Stałego Komitetu Międzyagencyjnego, [Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action – Reducing risk, promoting resilience and aiding recovery](#) [Wytyczne dotyczące integracji działań związanych z przemocą ze względu na płeć w działaniach humanitarnych – ograniczanie ryzyka, wspieranie odporności i ułatwianie powrotu do równowagi], 2015.

- poważne problemy zdrowotne, fizyczne i psychiczne, w tym powikłania związane z opieką zdrowotną dla osób trans i interseksualnych, używanie substancji psychoaktywnych.

Wszystkie powyższe rodzaje ryzyka są uznawane za istotne i stanowią poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa i dobrostanu osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę, a także dla ich zdolności do korzystania z warunków przyjmowania. W niniejszym rozdziale omówiono wybrane kategorie ryzyka, które są w większym lub bardziej bezpośrednim stopniu związane z SOGIESC.

Więcej informacji na temat rodzajów ryzyka, z którymi mierzą się osoby LGBTIQ w powiązaniu z ich tożsamościami interseksjonalnymi i potrzebami, można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Information note](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – nota informacyjna], rozdział 2. Normy, uprzedzenia i interseksjonalność.

2.1.1. Przemoc, przymus i deprywacja

Przemoc może przybierać różne formy i różnić się stopniem nasilenia, ale zawsze powoduje uraz fizyczny, psychiczny lub emocjonalny. W stosownym sprawozdaniu Wysoki Komisarz ONZ ds. Praw Człowieka w następujący sposób odniósł się do aktów przemocy wobec osób ze względu na ich orientację seksualną i tożsamość płciową: „Homofobiczną i transfobiczną przemoc udokumentowano we wszystkich regionach. Taka przemoc może mieć charakter fizyczny (w tym zabójstwa, pobicia, porwania, gwałty i napaści seksualne) lub psychologiczny (w tym groźby, przymus i arbitralne pozbawienie wolności)”⁽⁴⁴⁾.

W odniesieniu do przemocy ze względu na płeć motyw 17 dyrektywy UE w sprawie praw ofiar definiuje przemoc ze względu na płeć jako: „[p]rzemoc, która jest skierowana przeciwko osobie ze względu na jej płeć, tożsamość płciową lub ekspresję płciową lub której ofiarami stają się w przeważającej mierze osoby danej płci”⁽⁴⁵⁾. Ponadto w dyrektywie UE w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej podkreślono, że „[o]fiary doświadczające dyskryminacji krzyżowej są bardziej narażone na przemoc”. Mogą to być m.in. kobiety ubiegające się o ochronę międzynarodową (...), lesbijki, geje, osoby biseksualne, transpłciowe lub interseksualne⁽⁴⁶⁾.

⁽⁴⁴⁾ Rada Praw Człowieka ONZ, [Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on Discriminatory laws and practices and acts of violence against individuals based on their sexual orientation and gender identity](#) [Sprawozdanie Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka w sprawie dyskryminujących przepisów i praktyk oraz aktów przemocy wobec osób ze względu na ich orientację seksualną i tożsamość płciową], A/HRC/19/41, 2011, pkt 20.

⁽⁴⁵⁾ [Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE](#) z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz.U. L 315 z 14.11.2012).

⁽⁴⁶⁾ Motyw 71 [Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2024/1385](#) z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (Dz.U. L, 2024/1385, 24.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1385/oj>).

Więcej informacji na temat rodzajów przemocy ze względu na płeć, powodów, dla których stanowi ona naruszenie praw człowieka, oraz jej wpływu na życie ofiar można znaleźć na stronie grupy zadaniowej ds. płci i pomocy humanitarnej Stałego Komitetu Międzyagencyjnego ⁽⁴⁷⁾.

W kontekście przyjmowania i w odniesieniu do osób LGBTIQ najczęściej omawiane formy przemocy i przemocy ze względu na płeć obejmują ⁽⁴⁸⁾:

- **napaść fizyczną i nękanie.** Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę międzynarodową są wyjątkowo narażone na przemoc fizyczną z powodu ich niezgodnej z normą tożsamości SOGIESC. W skrajnych przypadkach przemoc ta może prowadzić do śmierci ofiary. Wśród osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę dość częstym zjawiskiem są tzw. zabójstwa honorowe, czyli zabójstwa dokonywane przez krewnego lub inną osobę w celu „ochrony” rzekomej godności lub honoru własnego lub rodziny;
- **przemoc seksualną i wykorzystywanie.** Termin „przemoc seksualna” obejmuje szeroki zakres niepożądanych zachowań o charakterze seksualnym, w tym molestowanie, napaść, wykorzystywanie i gwałt. Przemoc seksualna jest często stosowana wobec osób LGBTIQ w celu ich ukarania lub „naprawienia” ich zachowania (np. „naprawczy” gwałt na lesbijkach, osobach postrzeganych jako lesbijki lub kobietach transpłciowych). Osoby LGBTIQ – zwłaszcza transpłciowe – są szczególnie narażone na wykorzystywanie seksualne i handel usługami seksualnymi, ponieważ często nie posiadają silnych sieci wsparcia i są społecznie marginalizowane ⁽⁴⁹⁾;
- **szkodliwe praktyki.** Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę mogły zostać zmuszone do poddania się okaleczeniu żeńskich narządów płciowych, okaleczeniu narządów płciowych osób interseksualnych lub tzw. praktyce konwersyjnej. Praktyki te mają długotrwałe skutki zdrowotne – fizyczne i psychiczne – i mogą prowadzić do stygmatyzacji, strachu, izolacji, odrzucenia i poważnych problemów ze zdrowiem psychicznym;
- **przemoc domową** ⁽⁵⁰⁾. Osoby LGBTIQ mogą doświadczać przemocy ze strony członków rodziny, którzy nie akceptują ich tożsamości. Dzieci i młodzież LGBTIQ mieszkające z rodziną mogą być szczególnie narażone na przemoc, a także na bezdomność, niestabilność mieszkaniową lub brak wsparcia finansowego w wyniku odrzucenia przez rodzinę;

⁽⁴⁷⁾ Grupa zadaniowa ds. płci i pomocy humanitarnej Stałego Komitetu Międzyagencyjnego, „[Guidelines for integrating gender-based violence interventions in humanitarian action](#)” [Wytyczne dotyczące integracji działań w zakresie przemocy ze względu na płeć w działaniach humanitarnych], 2024.

⁽⁴⁸⁾ Więcej informacji na temat tego, w jaki sposób przemoc ze względu na płeć wpływa na osoby o zróżnicowanej SOGIESC, zob. EUAA, [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Information note](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – nota informacyjna], listopad 2024 r., sekcja 2.2 lit. b) Ofiary przemocy ze względu na płeć.

⁽⁴⁹⁾ Więcej informacji na temat powiązań pomiędzy SOGIESC a handlem ludźmi można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Information note](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – nota informacyjna], listopad 2024 r., sekcja 2.2 lit. e) Handel ludźmi.

⁽⁵⁰⁾ Przemoc domowa obejmuje wszystkie „akty przemocy fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej zdarzające się w rodzinie lub gospodarstwie domowym, lub między byłymi lub obecnymi małżonkami lub partnerami, niezależnie od tego, czy sprawca i ofiara dzielą miejsce zamieszkania, czy nie” (art. 3 [konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej](#), Seria Traktatów Rady Europy nr 210, 2011).

- **przymusowe małżeństwo.** Osoby LGBTIQ są często zmuszane do zawarcia małżeństwa wbrew swojej woli, co ma być formą „naprawienia” ich orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej;
- **przemoc psychiczną i werbalną.** Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę są bardziej narażone na izolację, marginalizację, pozbawienie dostępu do informacji lub celowe dezinformowanie. Mogą doświadczać gróźb (np. przemocy cyfrowej), znieważania słownego lub manipulacji, często żyjąc w ciągłym lęku przed stygmatyzacją lub ujawnieniem swojej tożsamości;
- **przymus.** Osoby LGBTIQ mogą być zmuszane do przekazywania pieniędzy/dóbr lub do podejmowania aktów seksualnych bądź innych działań w zamian za nieujawnienie ich tożsamości SOGIESC znajomym lub rodzinie. Przymus jest również powszechnie stosowany w handlu ludźmi;
- **deprywację.** Odnosi się to do braku lub odmowy dostępu do podstawowych dóbr i świadczeń. Może przybierać następujące formy:
 - **odmowa usług.** Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę mogą doświadczyć odmowy dostępu do rynku pracy, zakwaterowania, edukacji lub opieki zdrowotnej ze względu na swoją tożsamość SOGIESC;
 - **odmowa zasobów.** Oznacza ograniczenie lub odebranie dostępu do zasobów. Przykładem jest celowe nieprzekazanie informacji o usługach wsparcia dla osób LGBTIQ lub przydzielenie miejsca zakwaterowania w obszarze, w którym brakuje takich usług. Odmowa zasobów obejmuje także podstawowe potrzeby, takie jak dostęp do żywności i artykułów niespożywczych (np. środków higienicznych).

2.1.2. Ryzyko związane ze zdrowiem fizycznym i psychicznym

W zakresie zdrowia fizycznego i psychicznego główne rodzaje ryzyka dla osób LGBTIQ ubiegających się o udzielenie ochrony obejmują m.in. skutki fizyczne i psychiczne oraz powikłania związane z praktykami okaleczania żeńskich narządów płciowych, okaleczania narządów płciowych osób interseksualnych oraz tzw. praktyce konwersyjnej⁽⁵¹⁾. Ze względu na chroniczną i dominującą dyskryminację i stygmatyzację, z jaką spotykają się ze względu na niezgodną ze standardami SOGIESC (w swoich krajach, podczas tranzytu, a także w krajach azylu), osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę mogą doświadczać (lub nadal doświadczać) poważnych problemów ze zdrowiem psychicznym, w tym zespołu stresu pourazowego (PTSD), lęku, depresji, zaburzeń odżywiania, samookaleczeń i myśli samobójczych⁽⁵²⁾. W przypadku osób zaangażowanych w seks transakcyjny ryzyko zakażenia wirusem HIV i ryzyko innych zakażeń przenoszonych drogą płciową pozostaje wyższe. Istotną kwestią jest również rozpowszechnienie używania substancji psychoaktywnych jako negatywnego mechanizmu radzenia sobie z problemami.

⁽⁵¹⁾ Więcej informacji na temat praktyki konwersyjnej i jej wpływu można znaleźć w EUAA, [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Information note](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – nota informacyjna], listopad 2024 r., sekcja 2.2. Interseksjonalność w dziedzinie azylu.

⁽⁵²⁾ Więcej informacji i wskazówek na temat problemów i potrzeb związanych ze zdrowiem psychicznym można znaleźć w EUAA, [Mental Health and Well-being of Applicants for International Protection – Part II. Practical guide for implementing mental health and psychosocial support – for officers working in the first line](#) [Poradnik praktyczny EUAA: Zdrowie psychiczne i dobrostan osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej – Część II: Funkcjonariusze pierwszej linii], 2024.

W przypadku osób transpłciowych i niezgodnych z normą płciową kwestie zdrowotne mają szczególne znaczenie przed rozpoczęciem tranzycji lub na jej wczesnym etapie. Dla osób objętych terapią hormonalną lub tych, u których leczenie zostało nagle przerwane⁽⁵³⁾, potencjalne skutki uboczne mogą mieć poważne konsekwencje dla zdrowia fizycznego i psychicznego. Często hormony są pozyskiwane bez nadzoru medycznego, a ich jakość bywa niska, co może prowadzić do poważnych zagrożeń dla zdrowia. Sytuację pogarsza brak nadzoru lekarskiego, w tym brak monitorowania wskaźników zdrowotnych (np. regularnych badań krwi), przez co osoby te mogą przybywać do Europy z powiązаныmi problemami zdrowotnymi.

Co więcej, dzieci interseksualne mogły być poddawane zabiegom chirurgicznym, leczeniu hormonalnemu i innym interwencjom mającym na celu dostosowanie ich cech płciowych do społecznych oczekiwań dotyczących typowych ciał męskich i żeńskich. W większości przypadków interwencje te nie są medycznie uzasadnione. Zabiegi chirurgiczne są zazwyczaj nieodwracalne i mogą mieć poważne, negatywne skutki zdrowotne – zarówno fizyczne, jak i psychiczne – a także mogą prowadzić do sterylizacji. Rodzice dzieci interseksualnych często znajdują się pod presją, aby wyrazili zgodę na takie zabiegi lub leczenie, i nie są informowani o alternatywach lub o możliwych negatywnych skutkach zdrowotnych⁽⁵⁴⁾.

Poza samymi problemami zdrowotnymi osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę w ramach systemu przyjmowania mogą napotykać bariery w dostępie do opieki zdrowotnej ze względu na swoją tożsamość SOGIESC. Niektóre z nich mogą unikać lub opóźniać podjęcie odpowiedniego leczenia z obawy przed postrzeganiem lub rzeczywistą homo-, bi-, trans- czy interseksfobią oraz dyskryminacją ze strony pracowników służby zdrowia⁽⁵⁵⁾.

Podobnie osoby transpłciowe i niebinarne często napotykać dodatkowe bariery w dostępie do opieki ginekologicznej oraz opieki w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego⁽⁵⁶⁾. Dostawcy usług i personel placówek często zakładają określoną tożsamość lub ekspresję płciową pacjentów w ośrodkach zdrowia przeznaczonych dla kobiet. Często także brakuje kompetencji kulturowych w zakresie opieki nad osobami transpłciowymi i niebinarnymi.

⁽⁵³⁾ Transgender Europe, [Asylum Seekers' Need for Trans-specific Healthcare: Trans-Specific Healthcare in Reception Conditions](#) [Potrzeby osób ubiegających się o azyl w zakresie opieki zdrowotnej dostosowanej do potrzeb osób transpłciowych: opieka zdrowotna specyficzna dla osób transpłciowych w warunkach przyjmowania], 2018.

⁽⁵⁴⁾ ONZ uznaje operacje i inne niekonieczne zabiegi wykonywane na osobach interseksualnych za poważne naruszenie praw człowieka (Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji, [International standards on the protection of people with diverse sexual orientation, gender identity, gender expression and sex characteristics \(SOGIESC\) in the context of migration](#) [Międzynarodowe standardy ochrony osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i cechach płciowych (SOGIESC) w kontekście migracji], nota informacyjna dotycząca międzynarodowego prawa migracyjnego, 2021, s. 27). Ponadto w rezolucji przyjętej 14 lutego 2019 r. Parlament Europejski zdecydowanie potępił zabiegi normalizacji cech płciowych i operacje wykonywane na osobach interseksualnych (Parlament Europejski, [rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 14 lutego 2019 r. w sprawie praw osób interseksualnych \(2018/2878\(RSP\)\)](#), Strasburg, 2019).

⁽⁵⁵⁾ Zgodnie z badaniem przeprowadzonym przez FRA w 2014 r. na temat doświadczeń i sytuacji osób transpłciowych w UE około jedna piąta respondentów, którzy korzystali z usług opieki zdrowotnej (22 %) lub społecznej (19 %) w roku poprzedzającym badanie, uznała, że doświadczyła dyskryminacji ze strony personelu tych instytucji ze względu na transpłciowość. Zob. FRA, [Being Trans in the EU – Comparative analysis of the EU LGBT survey data. Summary](#) [Bycie osobą transpłciową w UE – analiza porównawcza danych z badania UE dotyczącego osób LGBT. Podsumowanie], 2014.

⁽⁵⁶⁾ Na przykład transpłciowi mężczyźni i osoby niebinarne również mogą zająć w ciąży i powinny w takich przypadkach mieć zapewniony dostęp do świadczeń związanych z ciążą i porodem, bez dyskryminacji ze względu na tożsamość płciową.

2.2. Ograniczenie ryzyka

Jak już wcześniej wyjaśniono, wiele powiązanych ze sobą czynników zwiększa prawdopodobieństwo, że dana osoba stanie się ofiarą przemocy, przymusu lub deprivacji bądź też napotka poważne problemy związane z bezpieczeństwem, dobrostanem ogólnym oraz zdrowiem fizycznym i psychicznym. Jako członek (członkini) kadry kierowniczej, decydent (decydentka) lub pracownik (pracowniczka) systemu przyjmowania możesz poczynić konkretne kroki i podjąć konkretne działania, aby ograniczyć wpływ tych czynników, a tym samym zmniejszyć liczne zagrożenia, które z nich wynikają. Proces ten nazywa się ograniczaniem ryzyka. Praca nad ograniczaniem ryzyka to wartościowe i proaktywne działanie, które koncentruje się na zapobieganiu i może w istotny sposób przyczynić się do zwiększenia bezpieczeństwa i dobrostanu osób ubiegających się o ochronę. Z tego względu niezbędne jest ciągłe przeglądanie, monitorowanie i przeprowadzanie oceny systemu przyjmowania, w tym związanych z nim rodzajów ryzyka. Ograniczanie ryzyka nie jest jednorazowym działaniem, lecz procesem ciągłym i systematycznym, który obejmuje szereg etapów: identyfikację obszarów ryzyka, określenie i wdrożenie środków zaradczych, monitorowanie, sprawozdawczość, ocenę/ewaluację oraz wprowadzanie zmian na podstawie wyników oceny.

W poniższych ramach przedstawiono kluczowe zalecenia **w formie wykazów**, które mają wspomóc decydentów, członków kadry kierowniczej i pracowników systemu recepcyjnego w identyfikowaniu głównych obszarów problemowych i wdrażaniu odpowiednich środków ograniczania ryzyka.

Analiza obejmuje siedem tematów:

1. projekt i układ infrastruktury ośrodka recepcyjnego,
2. proces przyjmowania i warunki przyjmowania,
3. zarządzanie sytuacjami wymagającymi szczególnego traktowania i szczególnymi potrzebami,
4. przekazywanie informacji,
5. uczestnictwo i działania informacyjne,
6. zasoby ludzkie i wiedza,
7. koordynacja i współpraca zewnętrzna.

Dla każdego tematu przedstawiono **główne obszary wymagające uwagi** wraz z **kluczowymi zaleceniami**. W kilku przypadkach przed zaleceniami zamieszczono również przykłady dobrych praktyk.

Tabela. Projekt i układ infrastruktury ośrodka recepcyjnego

1. Projekt i układ infrastruktury ośrodka recepcyjnego	
Strefy rejestracji	
	Strefa rejestracji zapewnia poufność i prywatność, tak aby osoby ubiegające się o ochronę czuły się bezpiecznie, gdy dzielą się informacjami wrażliwymi.
Biura konsultacyjne	
	Biura konsultacyjne wykorzystywane do indywidualnych spotkań z osobami ubiegającymi się o ochronę zapewniają poufność i prywatność, tak aby osoby te czuły się bezpiecznie, gdy dzielą się informacjami wrażliwymi.
Zakwaterowanie	
	Osoby wymagające szczególnego traktowania, w tym osoby LGBTIQ i ich rodziny, mogą zostać zakwaterowane w pobliżu biur administracyjnych lub ochrony na terenie ośrodka recepcyjnego; uwzględniane są również kwestie bezpieczeństwa, aby zapobiec sytuacjom, w których pomieszczenia te mogłyby stać się celem innych mieszkańców (np. w drodze zastosowania środków bezpieczeństwa, takich jak obecność personelu w pobliżu, ograniczenie dostępu lub zapewnienie przycisków alarmowych).
Pomieszczenia wspólne ⁽⁵⁷⁾	
	Pomieszczenia wspólne są bezpieczne i dostępne dla wszystkich na równych zasadach, w tym dla osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę. Jeżeli na terenie ośrodka funkcjonują wyznaczone strefy dla osób LGBTIQ, zapewnia się w nich odpowiedni poziom bezpieczeństwa, aby zapobiegać przemocy, nękanii lub stygmatyzacji (np. przez unikanie sytuacji, w której inne osoby określają te strefy jako „strefy LGBTIQ”, lub przez zastosowanie odpowiednich środków, takich jak obecność personelu w pobliżu, ograniczenie dostępu lub dostępność przycisków alarmowych).

⁽⁵⁷⁾ Termin „pomieszczenia wspólne” odnosi się do przestrzeni, z których osoby ubiegające się o ochronę korzystają i w których spędzają czas w ośrodku recepcyjnym o charakterze zbiorowym. Obejmuje to przestrzenie wewnętrzne i zewnętrzne wykorzystywane do gotowania, spożywania posiłków oraz zajęć grupowych (np. sport, rekreacja, lekcje językowe, grupowe sesje informacyjne, praktyki religijne), a także miejsca wykorzystywane do spotkań i aktywności organizowanych przez społeczność.

Dobra praktyka. Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę mają bezpieczny dostęp do fizycznych przestrzeni (np. centra społecznościowe, grupy wsparcia rówieśniczego), w których mogą się ze sobą spotykać, uzyskiwać informacje o przysługujących im prawach i dostępnych usługach oraz wzmacniać swoją sprawczość. Takie przestrzenie mogą być prowadzone przez personel ośrodka przyjmowania, wyspecjalizowanych usługodawców LGBTIQ (w tym organizacje społeczeństwa obywatelskiego), samych wnioskodawców lub stanowić punkt wyjścia do identyfikowania przypadków przemocy ze względu na płeć i innych szkodliwych działań oraz reagowania na nie.

Pomieszczenia sanitarne i dostęp do wody ⁽⁵⁸⁾

Z wody i pomieszczeń sanitarnych wszyscy mogą korzystać łatwo i bezpiecznie, na równych zasadach – także osoby o zróżnicowanej SOGIESC. Oznacza to m.in., że pomieszczenia te znajdują się blisko miejsc zakwaterowania, są odpowiednio oświetlone, mają zamykane drzwi, a prywatność w ich użytkowaniu jest zawsze zapewniona.

Dobre praktyki

- Te pomieszczenia znajdują się w pobliżu budynków zajmowanych przez personel administracyjny/personel systemu przyjmowania lub ochronę.
- Zapewnia się oddzielne toalety, umywalki i prysznice według płci (czytelnie i jednoznacznie oznaczone), z wyjątkiem niewielkich ośrodków przyjmowania ⁽⁵⁹⁾.
- Osoby transpłciowe mają bezpieczny i równy dostęp do wybranych przez siebie pomieszczeń zgodnych z tożsamością płciową.
- W zbiorowych ośrodkach recepcyjnych udostępnia się niewielką liczbę wyznaczonych toalet i pryszniców, które są neutralne płciowo.

W ramach systemu zarządzania przyjmowaniem możliwe jest zakwaterowanie osób wymagających szczególnego traktowania, w tym osób o zróżnicowanej SOGIESC, w pobliżu pomieszczeń sanitarnych.

Dobra praktyka. W zbiorowych ośrodkach recepcyjnych dostępne są oddzielne pomieszczenia zakwaterowania z łazienkami wewnątrz dla osób LGBTIQ lub innych osób wymagających szczególnego traktowania.

Oświetlenie

Cały ośrodek recepcyjny jest odpowiednio oświetlony, zwłaszcza okolice budynków mieszkalnych oraz pomieszczeń sanitarnych i wodnych.

⁽⁵⁸⁾ Pomieszczenia sanitarne i instalacje wodne obejmują dostęp do wody pitnej, pralni, pryszniców/łazienek, toalet oraz systemów gospodarki odpadami.

⁽⁵⁹⁾ Apartamenty, kawalerki i inne formy zakwaterowania przeznaczone dla mniej niż 12 osób mogą stanowić wyjątek.

Tabela. Proces i warunki przyjmowania

2. Proces przyjmowania i warunki przyjmowania

Dokumentacja stosowana w ramach przyjmowania

Oprócz dokumentacji urzędowej osoby ubiegające się o ochronę mogą zadeklarować i zarejestrować preferowane imię, pseudonim i zaimki w dokumentach tożsamości wydawanych przez organ ds. przyjmowania (jeśli jest to przewidziane przez prawo krajowe lub praktykę).

Odpowiednie formularze rejestracyjne w systemie przyjmowania mogą również zawierać informację o zadeklarowanej tożsamości płciowej, oprócz informacji o płci przypisanej przy urodzeniu (jeśli jest to zgodne z prawem krajowym lub praktyką).

Jedność rodziny przy przydziale zakwaterowania

Przy przydziale zakwaterowania szanuje się jedność rodziny. Obejmuje to jedność małżonków tej samej płci lub partnerów pozostających w stałym związku ⁽⁶⁰⁾, ich małoletnich dzieci i innych osób pozostających na ich utrzymaniu; w przypadku dzieci obejmuje to osobę dorosłą odpowiedzialną za dziecko, niezależnie od tego, czy odpowiedzialność ta wynika z prawa czy praktyki danego państwa członkowskiego, i z uwzględnieniem oceny najlepszego interesu dziecka.

Zakwaterowanie osób wymagających szczególnego traktowania

W systemie przyjmowania dostępne są bezpieczne opcje zakwaterowania dla osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę (i ich rodzin) ⁽⁶¹⁾.

Przy wyborze najbardziej odpowiedniego rozwiązania dotyczącego zakwaterowania uwzględnia się tożsamość SOGIESC danej osoby.

W razie potrzeby osoba ubiegająca się o ochronę może zostać przeniesiona do innego, bezpiecznego i odpowiedniego miejsca zakwaterowania (np. na podstawie oceny szczególnych potrzeb, w tym tożsamości SOGIESC, lub jeśli padła ofiarą nękania albo przemocy) ⁽⁶²⁾.

⁽⁶⁰⁾ Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 ust. 3 lit. a) dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. – zakresem tej definicji objęty jest „małżonek osoby ubiegającej się o ochronę międzynarodową lub niepozostający w związku małżeńskim partner tej osoby, z którym osoba ta pozostaje w stałym związku, w przypadku gdy prawo lub praktyka danego państwa członkowskiego traktuje pary niepozostające w związku małżeńskim w taki sam sposób jak pary pozostające w związku małżeńskim”.

⁽⁶¹⁾ Zob. także ramka: [Zakwaterowanie – uwzględnienie aspektów związanych z SOGIESC](#).

⁽⁶²⁾ Zob. także rozdział 3. [Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby](#).

Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę i ich rodziny są kierowane do miejsc, w których mają łatwy dostęp do usług i sieci wsparcia.

Przy wyborze najodpowiedniejszej opcji (zakwaterowania) uwzględnia się opinie i obawy osób LGBTIQ, zwłaszcza osób transpłciowych, niezgodnych z normą płciową, niebinarnych lub interseksualnych.

Uwzględnianie aspektów związanych z płcią i SOGIESC w zapewnianiu warunków przyjmowania

Jedność rodzin par tej samej płci lub partnerów pozostających w stałym związku ⁽⁶³⁾ oraz ich rodzin respektuje się przez cały okres przyjmowania i we wszystkich kwestiach związanych z zapewnianiem materialnych warunków przyjmowania (dystrybucja artykułów niespożywczych i żywności, świadczenia pieniężne, bony itp.).

Programy i działania dotyczące dostępu do rynku pracy uwzględniają osoby LGBTIQ i ich potrzeby.

Dzieci LGBTIQ mają nieograniczony dostęp do edukacji na takich samych zasadach jak inne dzieci.

Opieka zdrowotna oraz zdrowie seksualne i reprodukcyjne

Wszystkie osoby ubiegające się o ochronę, w tym osoby LGBTIQ, mają dostęp do medycznych świadczeń ratunkowych, podstawowej opieki zdrowotnej i leczenia – w tym opieki w zakresie zdrowia psychicznego oraz zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego. Świadczenia te udziela się zgodnie z rzeczywistymi potrzebami poszczególnych osób (ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób transpłciowych i interseksualnych).

Informacje na temat zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego są kierowane do wszystkich osób ubiegających się o ochronę, tak aby również osoby o zróżnicowanej SOGIESC, niezależnie od tego, czy ją ujawniają, otrzymywały niezbędne informacje o dostępnych usługach i możliwościach uzyskania pomocy.

Dobra praktyka. Przekazuje się informacje na temat zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego w formie grupowych lub indywidualnych spotkań, uwzględniając szczególne potrzeby (np. osób o zróżnicowanej SOGIESC, osób angażujących się w relacje seksualne w zamian za korzyści materialne), w sposób zapewniający prywatność i zapobiegający ujawnieniu tożsamości lub niepożądanego narażenia uczestników.

⁽⁶³⁾ Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 ust. 3 lit. a) dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. – zakresem tej definicji objęty jest „małżonek osoby ubiegającej się o ochronę międzynarodową lub niepozostający w związku małżeńskim partner tej osoby, z którym osoba ta pozostaje w stałym związku, w przypadku gdy prawo lub praktyka danego państwa członkowskiego traktuje pary niepozostające w związku małżeńskim w taki sam sposób jak pary pozostające w związku małżeńskim”.

Przy projektowaniu i świadczeniu usług zdrowotnych uwzględnia się czynniki związane z płcią i SOGIESC. Obejmuje to dostępność personelu medycznego różnych płci (w tym tłumaczy skierowanych do placówek medycznych), wyodrębnione przestrzenie według płci, posługiwanie się językiem inkluzywnym i pełnym szacunku przez personel medyczny.

Personel medyczny posiada wiedzę na temat szczególnych potrzeb zdrowotnych osób LGBTIQ, zna podstawowe kwestie związane z prawami człowieka w odniesieniu do mniejszości płciowych, np. depatologizację tożsamości trans, oraz jest przeszkolony w zakresie rozpoznawania przemocy ze względu na płeć i reagowania na nią.

Usługi w zakresie terapii klinicznej w przypadku zgwałcenia są dostępne na równych zasadach dla mężczyzn i osób transpłciowych, które padły ofiarą przemocy ze względu na płeć.

Dobra praktyka. Osoby transpłciowe mają dostęp do opieki sprzyjającej akceptacji własnej tożsamości płciowej, jeśli brak ciągłości tej opieki (w przypadku osób wcześniej objętych leczeniem) lub jej niedostępność może mieć poważne konsekwencje fizyczne lub psychiczne, na podstawie indywidualnej oceny ⁽⁶⁴⁾.

W przypadku osób interseksualnych, w tym dzieci, personel medyczny nie powinien sugerować tym osobom ani rodzicom (lub przedstawicielom ustawowym), aby wyrazili zgodę na niepotrzebne medyczne interwencje, które nie odpowiadają rzeczywistym potrzebom zdrowotnym, nie powinien wywierać na nich presji w tym względzie ani zmuszać ich do tego.

Dzieci interseksualne oraz ich rodzice (lub przedstawiciele ustawowi) otrzymują odpowiednie i aktualne informacje o prawach i potrzebach dzieci, w tym o prawie do niepoddawania się żadnym niekoniecznym, niebędącym niezbędnymi do życia interwencjom medycznym, prawie do godności, integralności fizycznej i psychicznej oraz uczestnictwa, a także do wyrażania własnych opinii i bycia rzetelnie poinformowanymi.

Pracownicy systemu recepcyjnego (w tym personel medyczny) nie powinni sugerować ani wywierać presji na osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę (ani na rodziców lub przedstawicieli ustawowych dzieci LGBTIQ), aby poddawały się tzw. praktyce konwersyjnej ani wyrażały zgodę na jej stosowanie.

⁽⁶⁴⁾ Aby uzyskać więcej istotnych informacji na temat różnych praktyk krajów UE+ w zakresie dostępu osób ubiegających się o ochronę do opieki zdrowotnej związanej z transpłciowością, zob. FRA, [Current migration situation in the EU: Lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex asylum seekers](#) [Aktualna sytuacja migracyjna w UE: lesbijki, geje, osoby biseksualne, transpłciowe i interseksualne ubiegające się o azyl], marzec 2017 r., s. 14.

Dostęp do żywności i artykułów niespożywczych

Osoby LGBTIQ – zwłaszcza osoby transpłciowe, niebinarne i interseksualne – mają dostęp do odpowiednich środków higieny zgodnie ze swoimi rzeczywistymi potrzebami ⁽⁶⁵⁾.

Dystrybucja artykułów (np. żywności, artykułów niespożywczych) odbywa się w sposób bezpieczny dla osób LGBTIQ (np. stosuje się alternatywne formy przekazywania, jeżeli publiczne ujawnienie mogłoby narazić osoby na zagrożenie).

Dobra praktyka. Punkty lub strefy dystrybucji znajdują się w pobliżu obszarów administracyjnych lub w sąsiedztwie policji/ochrony i są pod stałym nadzorem. Przy wyborze formy dystrybucji uwzględnia się opinie i potrzeby osoby ubiegającej się o ochronę (np. można rozważyć indywidualne przekazywanie artykułów konkretnym osobom lub, alternatywnie, podział według płci).

Zapobieganie przemocy i reagowanie na nią

Osoby ubiegające się o ochronę otrzymują informacje o różnych formach przemocy i nadużyć, które mogą ich dotyczyć, m.in. przemocy ze względu na płeć, handlu ludźmi, przymusu i pozbawienia dóbr ⁽⁶⁶⁾. Informacje przekazuje się za pośrednictwem najwłaściwszych kanałów, z zachowaniem bezpieczeństwa i poufności w odniesieniu do osób LGBTIQ.

W ośrodkach recepcyjnych funkcjonuje mechanizm umożliwiający bezpieczne zgłaszanie przypadków przemocy i reagowanie na nie. Mechanizm ten obejmuje także wsparcie dla ofiar i działania mające na celu pociągnięcie sprawców do odpowiedzialności ⁽⁶⁷⁾. Członkowie personelu w systemie przyjmowania znają ten mechanizm, przypisane im role są jasno określone, a osoby specjalizujące się w tematyce SOGIESC odgrywają kluczową rolę w działaniach interwencyjnych, w tym we wspieraniu ofiar.

Osoby ubiegające się o ochronę otrzymują informacje na temat mechanizmów zgłaszania przemocy lub innych dostępnych sposobów oraz kanałów umożliwiających bezpieczne uzyskanie pomocy ⁽⁶⁸⁾ zarówno w przypadku przemocy w ośrodku recepcyjnym, jak i poza nim, oraz informacje na temat przysługujących im praw jako ofiar przemocy w kraju przyjmującym.

Jeżeli to możliwe, osobom ubiegającym się o ochronę udostępnia się informacje na temat istniejących krajowych lub lokalnych usług i działań ukierunkowanych na zapobieganie przemocy.

⁽⁶⁵⁾ Na przykład mężczyźni transpłciowi mają dostęp do artykułów higieny menstruacyjnej.

⁽⁶⁶⁾ W tym informacje o prawie do ochrony przed przemocą i innymi szkodliwymi działaniami, o skutkach takich działań oraz przepisach prawa karnego obowiązujących w państwie przyjmującym.

⁽⁶⁷⁾ Jeśli to możliwe, osobom ubiegającym się o ochronę udostępnia się dane kontaktowe wyspecjalizowanych jednostek policyjnych (np. dla ofiar przemocy lub osób LGBTIQ).

⁽⁶⁸⁾ W tym informacje o krajowych lub lokalnych podmiotach i organizacjach wspierających ofiary przemocy oraz sposobach kontaktu z nimi.

Włącza się osoby LGBTIQ w konsultacje mające na celu identyfikację wyzwań, obaw i barier, które mogą napotykać w dostępie do bezpiecznych mechanizmów zgłaszania przemocy oraz w uzyskiwaniu odpowiedniego wsparcia.

Ograniczenie i wycofanie świadczeń materialnych w ramach przyjmowania

Przed podjęciem decyzji o ograniczeniu lub wycofaniu świadczeń materialnych w ramach przyjmowania uwzględnia się sytuację i potrzeby osób LGBTIQ, po przeprowadzeniu indywidualnej oceny. Zapewnia się alternatywne rozwiązania, które pozwalają osobom LGBTIQ na godne życie.

Tabela. Zarządzanie sytuacjami wymagającymi szczególnego traktowania i szczególnymi potrzebami

3. Zarządzanie sytuacjami wymagającymi szczególnego traktowania i szczególnymi potrzebami ⁽⁶⁹⁾

Identyfikacja i ocena

W ośrodku recepcyjnym funkcjonuje ustandaryzowany mechanizm (procedura/ścieżka postępowania/standardowe procedury operacyjne) służący identyfikacji i ocenie osób wymagających szczególnego traktowania, który uwzględnia potrzeby osób LGBTIQ. Mechanizm jednoznacznie określa role odpowiedzialnych członków personelu i usługodawców, a osoby ubiegające się o ochronę wiedzą, kto pełni jakie funkcje.

Cały personel w systemie przyjmowania zna ten mechanizm oraz rozumie swoją rolę i zadania na każdym etapie procedury.

Ocenę potrzeb osób LGBTIQ przeprowadza specjalistyczny personel przeszkolony w zakresie zagadnień związanych z SOGIESC. Jeśli nie jest to możliwe, ocenę wykonują wyspecjalizowani usługodawcy.

Spośród specjalistów w dziedzinie przyjmowania wyznacza się osoby kontaktowe (np. pracowników socjalnych, psychologów) przeszkolone w pracy z osobami o zróżnicowanej SOGIESC i wspierające ich samookreślenie się ⁽⁷⁰⁾.

Dobra praktyka. W ośrodkach recepcyjnych umieszcza się plakaty ze zdjęciami osób kontaktowych ds. SOGIESC i informacją, jak się z nimi skontaktować, tak aby zainteresowane osoby mogły zwrócić się bezpośrednio z pytaniami lub po wsparcie.

⁽⁶⁹⁾ Niniejszy punkt zawiera kluczowe uwagi dotyczące procedur operacyjnych i ustandaryzowanych ścieżek postępowania w odniesieniu do reagowania na sytuacje wymagające szczególnego traktowania i szczególne potrzeby w systemie przyjmowania. Więcej informacji na temat identyfikacji i indywidualnego zarządzania sprawami można znaleźć w rozdziale [3. Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby](#).

⁽⁷⁰⁾ Osoby kontaktowe ds. SOGIESC mogą również pełnić funkcje punktów kontaktowych dla innych grup osób wymagających szczególnego traktowania – w zależności od możliwości kadrowych danego ośrodka. Osoby te mogą też szkolić lub wspierać innych pracowników w pracy z osobami o zróżnicowanej SOGIESC.

Reagowanie i przekazywanie spraw

W ramach systemu przyjmowania lub w ośrodku recepcyjnym dostępna jest aktualna lista ⁽⁷¹⁾ wyspecjalizowanych podmiotów świadczących usługi, w tym organizacji LGBTIQ, wraz z informacjami o sposobach kontaktu lub kierowania spraw (np. samodzielnie, za pośrednictwem organizacji lub organów).

W ośrodku recepcyjnym lub w organie odpowiedzialnym za przyjmowanie funkcjonuje aktualny mechanizm przekazywania spraw, który obejmuje również osoby LGBTIQ.

Członkowie personelu znają i regularnie aktualizują informacje o dostępnych mechanizmach i listach oraz są przeszkoleni lub poinstruowani, jak z nich korzystać.

W systemie przyjmowania ustanowiono mechanizm dalszego monitorowania przekazanych spraw lub szczegółowe wytyczne, które określają konkretne działania i kolejne kroki.

Tabela. Przekazywanie informacji

4. Przekazywanie informacji ⁽⁷²⁾

Informacje kierowane do osób LGBTIQ

Ubiegające się o ochronę osoby o zróżnicowanej SOGIESC otrzymują informacje na temat swoich szczególnych praw i obowiązków w systemie przyjmowania, w tym kwestii dotyczących procedur identyfikacji i oceny oraz możliwości uzyskania szczególnych świadczeń w ramach przyjmowania po przeprowadzeniu indywidualnej oceny.

Informacje kierowane do wszystkich osób ubiegających się o ochronę

Osoby ubiegające się o ochronę otrzymują informacje na temat zasad obowiązujących w miejscu zakwaterowania, w tym zakazu napaści i stosowania przemocy wobec innych osób, również z powodu ich tożsamości SOGIESC.

Otrzymują także informacje o przysługującym każdemu mieszkańcowi kraju przyjmującego prawie do życia bez przemocy, dyskryminacji i stygmatyzacji, również z powodu tożsamości SOGIESC ⁽⁷³⁾.

⁽⁷¹⁾ Lista zawiera przydatne informacje i dane kontaktowe do usługodawców – w tym opis świadczonych usług, zakres działania i mandat.

⁽⁷²⁾ Więcej informacji i zaleceń praktycznych na temat przekazywania informacji można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], listopad 2024 r., rozdział 5. Udzielanie informacji, budowanie zdolności i zwiększanie świadomości, oraz w portalu EUAA, „Let’s Speak Asylum” [Porozmawiajmy o azylu], który zawiera m.in. Broszurę EUAA pt. [Brochure on self-identification of vulnerabilities and special needs](#) [broszura na temat samodzielnego określenia sytuacji wymagających szczególnego traktowania i szczególnych potrzeb], lipiec 2023 r., odnoszącą się do osób LGBTIQ.

⁽⁷³⁾ Zob. także tabela 2. [Proces przyjmowania i warunki przyjmowania](#).

Na wniosek osoby ubiegającej się o ochronę przekazuje się jej szczegółowe informacje dotyczące praw i uprawnień związanych z tożsamością SOGIESC w państwie przyjmującym; mogą to być na przykład informacje na temat procedur administracyjnych związanych z SOGIESC (np. prawnego uznania płci, możliwości zawarcia związku cywilnego lub małżeństwa przez osoby tej samej płci).

Osoby ubiegające się o ochronę otrzymują także informacje o rolach pracowników systemu recepcyjnego i innych usługodawców zaangażowanych w procedury identyfikacji, oceny i reagowania na szczególne potrzeby. Obejmuje to również informacje o wyznaczonych osobach kontaktowych lub punktach kontaktowych ds. SOGIESC, płci lub osób wymagających szczególnego traktowania.

Dostępność i przystępność informacji

Organy przyjmujące i personel zapewniają, że informacje są łatwo dostępne i przystępne dla wszystkich osób ubiegających się o ochronę, w tym osób LGBTIQ, w języku, który te osoby rozumieją ⁽⁷⁴⁾.

Przekazuje się informacje w sposób dostosowany do wieku, dojrzałości i płci, z uwzględnieniem zasad języka inkluzywnego ⁽⁷⁵⁾.

Przekazuje się informacje w sposób bezpieczny, który nie prowadzi do publicznego ujawnienia tożsamości ani ujawnienia tożsamości płciowej osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę ⁽⁷⁶⁾.

Materiały informacyjne i komunikacyjne (np. ulotki, plakaty, nagrania wideo) udostępniane w przestrzeniach związanych z przyjmowaniem (np. w strefach rejestracji, pokojach konsultacyjnych) są inkluzywne pod względem płci i SOGIESC – np. przez przedstawianie osób o zróżnicowanej tożsamości płciowej, ekspresji płciowej lub orientacji seksualnej.

⁽⁷⁴⁾ Ma to szczególne znaczenie w przypadku osób LGBTIQ, które zostały zakwaterowane w odrębnych ośrodkach (poza zbiorowym ośrodkiem przyjmowania) lub unikają publicznej ekspozycji z powodu obawy przed stygmatyzacją, ujawnieniem lub nękaniami.

⁽⁷⁵⁾ Więcej informacji i zaleceń dotyczących inkluzywnego języka i sposobu komunikacji można znaleźć w EUAA, [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], listopad 2024 r., sekcja 3.2. Inkluzywny język i sposób komunikacji.

⁽⁷⁶⁾ Organy przyjmujące wybierają i stosują najbardziej odpowiednie sposoby przekazywania informacji (np. kanały wirtualne, ulotki, grupowe sesje informacyjne, spotkania indywidualne), dostosowując je indywidualnie do każdego przypadku i kontekstu, aby uniknąć ryzyka ujawnienia tożsamości płciowej lub oznaczania osób LGBTIQ przez innych.

Tabela. Uczestnictwo i działania informacyjne**5. Uczestnictwo i działania informacyjne****Uczestnictwo i zaangażowanie**

Funkcjonuje skuteczny mechanizm przekazywania informacji zwrotnych i składania skarg ⁽⁷⁷⁾, a wszystkie osoby ubiegające się o ochronę wiedzą, jak z niego korzystać. Mechanizm ten umożliwia także anonimowe przekazywanie informacji zwrotnych, na życzenie zainteresowanych. Zachęca się osoby ubiegające się o ochronę do zgłaszania kwestii związanych z bezpieczeństwem, wskazywania potencjalnych punktów ryzyka w ośrodku przyjmowania oraz do zgłaszania przypadków dyskryminacji. Informuje się je o podjętych działaniach i wdrożonych procedurach w odpowiedzi na ich informacje zwrotne.

Organy przyjmujące zapewniają różne kanały umożliwiające przekazywanie informacji zwrotnych lub składanie skarg, aby zapobiec wykluczeniu grup osób wymagających szczególnego traktowania, w tym osób LGBTIQ ⁽⁷⁸⁾.

Kampanie informacyjne i działania zewnętrzne prowadzi się w sposób, który zapewnia dotarcie do osób LGBTIQ i ich bezpieczne włączenie w odpowiednie procedury ⁽⁷⁹⁾. Podczas prowadzenia działań informacyjnych zawsze stosuje się komunikację i język o charakterze inkluzywnym względem SOGIESC ⁽⁸⁰⁾.

Dobra praktyka. *Tworzy się struktury i grupy przedstawicielskie społeczności, które działają w sposób inkluzywny i otwarty dla osób ubiegających się o ochronę, niezależnie od ich cech i tożsamości, w tym osób o zróżnicowanej SOGIESC.*

⁽⁷⁷⁾ W rozumieniu niniejszego praktycznego poradnika termin „mechanizm składania skarg i przekazywania informacji zwrotnych” odnosi się do ustandaryzowanego systemu, w którym przyjmuje się, przetwarza i odpowiada na uwagi zgłaszane przez osoby ubiegające się o ochronę w związku z projektowaniem i realizacją świadczeń w ramach przyjmowania. Nie odnosi się on do mechanizmów zgłaszania przemocy lub innych szkodliwych działań; w tym celu należy odnieść się do tabeli 4. [Przekazywanie informacji](#).

⁽⁷⁸⁾ Przykładowe sposoby przekazywania informacji zwrotnych to: kontakt osobisty, punkty informacyjne, infolinie, specjalne skrzynki e-mailowe, dwukierunkowe systemy SMS, media społecznościowe, ankiety satysfakcji, skrzynki na sugestie, nagrania głosowe, konsultacje i oceny społecznościowe.

⁽⁷⁹⁾ W sposób, który zapobiega niepożądanemu ujawnieniu tożsamości osób LGBTIQ.

⁽⁸⁰⁾ Więcej informacji na temat inkluzywnego języka i komunikacji można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], listopad 2024 r., sekcja 3.2. Inkluzywny język i sposób komunikacji.

Tabela. Zasoby ludzkie i wiedza

6. Zasoby ludzkie i wiedza

Rekrutacja i kodeks postępowania

Procedury rekrutacji personelu w systemie przyjmowania mającego bezpośredni kontakt z osobami ubiegającymi się o ochronę obejmują sprawdzenie referencji, w szczególności pod kątem wcześniejszych przypadków nadużyć, molestowania lub innego rodzaju naruszeń wobec osób.

Wszystkich członków personelu mających bezpośredni lub bliski kontakt z osobami ubiegającymi się o ochronę (w tym członków personelu pomocniczego ⁽⁸¹⁾) obowiązują zasady lub przepisy regulujące oczekiwane postawy i zachowania wobec wszystkich mieszkańców, niezależnie od ich cech osobistych, w tym SOGIESC.

Dobra praktyka. Organ odpowiedzialny za przyjmowanie opracowuje ramy wartości, zasad postępowania i etyki zawodowej (np. kodeks postępowania), określające podstawowe pojęcia i zasady obowiązujące w kontekście przyjmowania dla wszystkich pracowników w systemie przyjmowania. Obejmuje on również odniesienia do zakazu molestowania seksualnego i nadużyć popełnianych przez personel wobec osób ubiegających się o ochronę.

Różnorodność

Procesy i strategie dotyczące rekrutacji i przydziału pracowników odzwierciedlają zasadę różnorodności oraz obejmują również tłumaczy i personel pomocniczy.

Dobra praktyka. W realizację świadczeń w ramach przyjmowania włącza się osoby o zróżnicowanej SOGIESC, zwłaszcza te, które pracują bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o ochronę. Osoby te mają również możliwość pełnienia funkcji kierowniczych lub reprezentacyjnych (np. członków kadry kierowniczej lub liderów zespołów), co przyczynia się do tworzenia bezpiecznej przestrzeni do samookreślenia się i wysyłania sygnału zaangażowania i otwartości na potrzeby osób LGBTIQ oraz poszanowania ich potrzeb.

Osoby ubiegające się o ochronę mogą, jeśli tego chcą, wyrazić preferencję co do płci członka personelu, z którym będą rozmawiać o kwestiach wrażliwych, co zostaje uwzględnione ⁽⁸²⁾.

⁽⁸¹⁾ Do personelu pomocniczego mogą należeć m.in. pracownicy ochrony i personel sprząający.

⁽⁸²⁾ Jeśli w danym momencie nie ma możliwości przydzielenia pracownika określonej płci, rozważa się, biorąc pod uwagę pilność danej sprawy, przełożenie spotkania do czasu, gdy preferencję będzie można uwzględnić. W przeciwnym razie osobę ubiegającą się o ochronę informuje się o braku dostępności i pozostawia jej decyzję, czy chce przekazać informacje.

Komunikacja inkluzywna i oparta na szacunku

Wszyscy członkowie personelu znają i stosują język pełen szacunku i wrażliwy na kwestie płci, w tym używają preferowanych zaimków, w kontaktach z osobami ubiegającymi się o ochronę w systemie przyjmowania ⁽⁸³⁾.

Tłumacze ustni i mediatorzy kulturowi pracujący w ośrodkach przyjmowania są odpowiednio przeszkoleni i znają terminologię związaną z SOGIESC zarówno w języku źródłowym, jak i w języku docelowym ⁽⁸⁴⁾. W tym celu EUAA opracowała wielojęzyczny zbiór terminów i definicji istotnych dla działalności Agencji w dziedzinie azylu i przyjmowania. Zbiory te są dostępne we wszystkich językach UE oraz w niektórych językach najczęściej używanych przez osoby ubiegające się o udzielenie ochrony międzynarodowej ⁽⁸⁵⁾.

Rozwój wiedzy i kompetencji

Wszyscy pracownicy systemu recepcyjnego (w tym tłumacze i personel medyczny) mają dostęp do podstawowego szkolenia dotyczącego SOGIESC oraz zagadnień związanych z SOGIESC w kontekście azylu ⁽⁸⁶⁾.

Wszyscy pracownicy systemu przyjmowania (w tym tłumacze, personel ochrony, policja, pracownicy medyczni oraz personel pomocniczy) mają dostęp do szkoleń dotyczących identyfikowania przypadków przemocy (w tym przemocy ze względu na płeć) oraz odpowiedniego reagowania na nie.

Osobom kontaktowym lub punktom kontaktowym ds. SOGIESC/płci/szczególnych potrzeb oraz osobom zarządzającym indywidualnymi sprawami zapewnia się dostęp do zaawansowanych szkoleń w zakresie zagadnień związanych z SOGIESC, płcią i przemocą ze względu na płeć.

⁽⁸³⁾ Więcej informacji na temat tworzenia bezpiecznych przestrzeni i stosowania języka inkluzywnego można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], listopad 2024 r., sekcja 3.2. Inkluzywny język i sposób komunikacji. Rozdział 3. Komunikacja inkluzywna i tworzenie bezpiecznych przestrzeni.

⁽⁸⁴⁾ W przypadku tłumaczy ustnych i mediatorów kulturowych wspierających świadczeniodawców opieki zdrowotnej (zarówno częściowo, jak i wyłącznie) zbiór powinien obejmować również terminologię medyczną oraz dotyczącą zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego.

⁽⁸⁵⁾ Baza terminologiczna EUAA dotycząca azylu i przyjmowania jest dostępna pod adresem <https://euaa.europa.eu/iate>.

⁽⁸⁶⁾ Więcej informacji na temat zakresu i elementów takich szkoleń można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], listopad 2024 r., sekcja 5.3. Budowanie zdolności personelu w zakresie SOGIESC.

Pracownicy medyczni i inni świadczeniodawcy opieki zdrowotnej w systemie przyjmowania mają wiedzę w zakresie identyfikacji i zaspokajania szczególnych potrzeb zdrowotnych ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC, zwłaszcza osób transpłciowych, niezgodnych z normą płciową, niebinarnych i interseksualnych ⁽⁸⁷⁾.

Przewiduje się regularne sesje przypominające (szkolenia uzupełniające) dotyczące powyższych kwestii.

Personel medyczny i inni świadczeniodawcy opieki zdrowotnej świadczą swoje usługi osobom LGBTIQ w sposób pełen szacunku i zgodny z zasadami etyki oraz wskazaniemi medycznymi ⁽⁸⁸⁾.

Tabela. Koordynacja i współpraca zewnętrzna

7. Koordynacja i współpraca zewnętrzna ⁽⁸⁹⁾

Organizacje LGBTIQ

Organ ds. przyjmowania (lub ośrodek przyjmowania) utrzymuje skuteczny mechanizm koordynacji i współpracy z organizacjami LGBTIQ na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym ⁽⁹⁰⁾.

Organ ds. przyjmowania (lub ośrodek przyjmowania) konsultuje się m.in. z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i organizacjami międzynarodowymi w sprawach dotyczących zapewniania świadczeń w ramach przyjmowania oraz opracowania planu kryzysowego, w stosownych przypadkach ⁽⁹¹⁾. W razie potrzeby lub możliwości w konsultacje te włącza się również organizacje LGBTIQ.

⁽⁸⁷⁾ Zewnętrzni eksperci i usługodawcy posiadający wiedzę specjalistyczną w danym zakresie (np. organizacje społeczeństwa obywatelskiego, stowarzyszenia medyczne) mogą również uczestniczyć w organizacji i prowadzeniu działań na rzecz budowania kompetencji i podnoszenia świadomości wśród pracowników ochrony zdrowia, szczególnie tam, gdzie organ odpowiedzialny za przyjmowanie nie zapewnia bezpośrednio opieki zdrowotnej ani świadczeń medycznych osobom ubiegającym się o ochronę.

⁽⁸⁸⁾ Przykłady niewłaściwych i przemocowych zachowań lub postaw personelu medycznego wobec osób LGBTIQ obejmują: patologizowanie tożsamości osób transpłciowych; próby powstrzymywania osób przed rozpoczęciem tranzycji; dyskryminację przy udzielaniu świadczeń lub odmowę ich udzielenia z powodu SOGIESC; przemoc fizyczną, psychiczną i werbalną; używanie obraźliwego języka; agresywne traktowanie fizyczne; błędne określanie płci (ang. *misgendering*); zadawanie wścibskich pytań o życie intymne, np. o genitalia lub partnerów seksualnych z osobistej ciekawości, gdy informacje te nie mają znaczenia medycznego.

⁽⁸⁹⁾ Wymienione tu kluczowe uwagi odnoszą się do sposobów aktywnego włączania – za sprawą współpracy i uczestnictwa – podmiotów zewnętrznych w działania mające na celu ograniczanie ryzyka oraz wzmacnianie pozycji osób ubiegających się o ochronę. Więcej informacji można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], listopad 2024 r., rozdział 6. Współpraca i koordynacja.

⁽⁹⁰⁾ Mechanizm ten może obejmować różne środki i kanały (np. regularne lub doraźne spotkania pomiędzy organem a organizacjami, komunikację elektroniczną zawierającą aktualizacje, wiadomości, prośby o wsparcie lub informacje).

⁽⁹¹⁾ Art. 32 ust. 1 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.

Organy krajowe i inne zainteresowane strony

Organ ds. przyjmowania (lub ośrodek przyjmowania) utrzymuje skuteczny mechanizm koordynacji i współpracy z innymi organami lub podmiotami odpowiedzialnymi za zagadnienia związane z płcią (np. krajowym organem ds. równości płci, wyspecjalizowanymi wydziałami ds. płci/SOGIESC w policji, krajowymi komisjami praw człowieka, rzecznikiem praw obywatelskich) oraz z innymi organami zaangażowanymi w świadczenie usług dla osób ubiegających się o ochronę (np. szkołami, publicznymi szpitalami) ⁽⁹²⁾.

Organ ds. przyjmowania (lub ośrodek przyjmowania) konsultuje się z właściwymi organami oraz innymi zainteresowanymi stronami w sprawach dotyczących zapewniania i doskonalenia świadczeń w ramach przyjmowania.

Powiązane szkolenia EUAA

EUAA oferuje moduł szkoleniowy zatytułowany „**Ubiegające się o ochronę osoby o różnicowanej SOGIESC**”, skierowany do pracowników systemu azylowego i systemu przyjmowania. Moduł ten umożliwi praktykom zrozumienie potencjalnych wyzwań i skutków, z jakimi mogą mierzyć się osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę w kontekście azylu, ocenę, w jaki sposób uwzględnia się potrzeby tych osób w ramach procedury azylowej, oraz przyjęcie w stosunku do nich wrażliwego podejścia.

Osoby zainteresowane udziałem w szkoleniu EUAA proszone są o kontakt z osobą odpowiedzialną za szkolenia w swoim organie, aby uzyskać więcej informacji.

Dobre praktyki

- **Mechanizmy przekazywania informacji zwrotnych.** W Belgii osoby dorosłe przebywające w ośrodkach recepcyjnych mogą przekazywać informacje zwrotne na temat różnych aspektów świadczeń w ramach przyjmowania (zakwaterowanie, wyżywienie, odzież, zaplecze sanitarne) oraz otrzymywanego wsparcia (doradztwo/towarzyszenie) za pośrednictwem internetowej ankiety satysfakcji dostępnej w 18 językach. Za pomocą tej ankiety federalna agencja ds. przyjmowania osób ubiegających się o azyl (Fedasil) zbiera również dane dotyczące poczucia bezpieczeństwa i dobrostanu mieszkańców. Mieszkańców zachęca się do udziału w ankiecie 2–4 miesiące po przybyciu do ośrodka. Ośrodki recepcyjne wykorzystują wyniki ankiety do opracowywania działań naprawczych oraz informowania mieszkańców i personelu o poziomie zadowolenia i zidentyfikowanych problemach dotyczących przyjmowania. Ankieta dostarcza również ważnych informacji centralnym służbom odpowiedzialnym za poprawę jakości świadczeń w ramach przyjmowania.

⁽⁹²⁾ Zob. także tabela 2. [Proces przyjmowania i warunki przyjmowania](#).

- **Współpraca i budowanie zdolności.** Centralna agencja ds. przyjmowania osób ubiegających się o azyl (COA) w Niderlandach wspiera projekty organizacji LGBTIQ COC Nederland, której celem jest poprawa dobrostanu i bezpieczeństwa osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę poprzez organizowanie dla nich zajęć społecznych oraz prowadzenie szkoleń dla personelu COA. Szkolenia COC dla pracowników COA opracowano we współpracy z rezydentami będącymi osobami LGBTIQ, punktami kontaktowymi ds. LGBTIQ w COA oraz innymi członkami personelu COA. COA wspiera organizację tych szkoleń i zachęca pracowników do udziału. Pracownicy COA zazwyczaj znają lokalne inicjatywy społeczne i kierują osoby ubiegające się o ochronę do odpowiednich form wsparcia.
- **Przekazywanie informacji i zwiększanie świadomości.** Fedasil opracowała platformę informacyjną dla osób ubiegających się o ochronę międzynarodową ⁽⁹³⁾. Informacje są dostępne w 14 językach i podzielone na osiem tematów: azyl i procedura, zakwaterowanie, życie w Belgii, powrót, praca, nauka (edukacja, kształcenie i uznawanie dyplomów), zagadnienia dotyczące dzieci bez opieki oraz zdrowie. Jedną z podsekcji nosi tytuł „Tożsamość i seksualność” i zawiera wyjaśnienie różnych pojęć związanych z SOGIESC oraz informacje o organizacjach LGBTIQ i uznaniu SOGIESC jako podstawy do udzielenia ochrony międzynarodowej. Za pomocą ukierunkowanej kampanii informacyjnej Fedasil rozpowszechniła stronę internetową wśród wszystkich pracowników pierwszego kontaktu oraz osób ubiegających się o ochronę w Belgii ⁽⁹⁴⁾.
- **Tworzenie bezpiecznych przestrzeni.** W Belgii Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji, Region Stołeczny Brukseli oraz RainbowHouse Brussels opracowały zestaw narzędzi mający na celu tworzenie bezpiecznych (lub bezpieczniejszych) przestrzeni dla osób o pochodzeniu migracyjnym identyfikujących się jako LGBTIQ. Zestaw ten ma na celu zmniejszenie dystansu między osobami LGBTIQ o pochodzeniu migracyjnym a służbami pierwszego kontaktu w środowisku miejskim ⁽⁹⁵⁾.
- **Punkty kontaktowe ds. LGBTIQ.** W Niderlandach wśród pracowników ośrodków recepcyjnych wyznacza się osoby pełniące funkcję punktów kontaktowych ds. LGBTIQ, którym zapewnia się dodatkowe szkolenia. Celem jest zapewnienie obecności co najmniej jednej osoby pełniącej taką funkcję w każdym ośrodku przyjmowania. Punkty kontaktowe pełnią funkcję mentorską wobec innych członków personelu oraz na bieżąco śledzą zmiany w politykach i dostępnych usługach dla osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę.

⁽⁹³⁾ Fedasil, „[Information hub for asylum seekers in Belgium](#)” [Centrum informacji dla osób ubiegających się o azyl w Belgii].

⁽⁹⁴⁾ Fedasil, [filmy informacyjne](#), YouTube.

⁽⁹⁵⁾ Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji, Region Stołeczny Brukselski i RainbowHouse Brussels, „[LGBTQI+ Toolbox](#)” [Zestaw narzędzi LGBTQI+], 2020.

3. Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o różnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby

Każda osoba, niezależnie od swojej tożsamości SOGIESC, doświadcza procesu migracyjnego w sposób indywidualny i może napotykać różne wyzwania związane np. z tłem kulturowym, ekonomicznym, rodzinnym, politycznym czy religijnym. Jak wyszczególniono w rozdziale [2. Ograniczanie ryzyka dla osób LGBTIQ w systemie przyjmowania](#), ubiegające się o ochronę osoby o różnicowanej SOGIESC mogą napotykać dodatkowe trudności, ponieważ nie wpisują się w dominujące normy społeczne. Co więcej, właśnie ze względu na te zagrożenia osoby LGBTIQ mogą obawiać się ujawnienia swojej tożsamości SOGIESC z powodu ryzyka stygmatyzacji, dyskryminacji lub przemocy. Dlatego tak ważne jest ⁽⁹⁶⁾, aby identyfikować, oceniać oraz odpowiednio i terminowo reagować na szczególne potrzeby osób o różnicowanej SOGIESC w sposób indywidualny.

Warto również podkreślić, że w przypadku osób LGBTIQ celem tych procedur powinno być **rozpoznanie i zaspokojenie ich potencjalnych potrzeb wynikających z SOGIESC, a nie jedynie „pozyskanie informacji o SOGIESC danej osoby”**.

Niniejszy rozdział koncentruje się zatem na zarządzaniu szczególnymi potrzebami i sytuacjami wymagającymi szczególnego traktowania osób LGBTIQ indywidualnie i zawiera konkretne zalecenia dotyczące poszczególnych etapów i procedur, jakie należy stosować ⁽⁹⁷⁾.

3.1. Identyfikacja ubiegających się o ochronę osób LGBTIQ ze szczególnymi potrzebami w zakresie przyjmowania

Identyfikacja jest formalnym procesem ustalania, czy dana osoba ubiegająca się o ochronę ma szczególne potrzeby lub znajduje się w sytuacji wymagającej szczególnego traktowania ⁽⁹⁸⁾. Proces ten obejmuje wykrywanie wskaźników, objawów lub przejawów sytuacji wymagającej szczególnego traktowania. Wskaźniki te można rozpoznać m.in. poprzez: bezpośredni kontakt z osobą ubiegającą się o ochronę i obserwację oznak zewnętrznych; oświadczenia samej osoby ubiegającej się o ochronę, jej krewnych lub innych mieszkańców ośrodka; informacje przekazane przez innych specjalistów (diagnoza medyczna, wcześniejsze opinie psychologiczne, wiedza o trwającym postępowaniu itd.); dokumentację zawartą w aktach

⁽⁹⁶⁾ Obowiązek ten wynika również z art. 22 ust. 1 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona) oraz art. 25 ust. 1 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.

⁽⁹⁷⁾ EUAA, [Guidance on Vulnerability in Asylum and Reception – Operational standards and indicators](#) [Wytyczne dotyczące szczególnych potrzeb w dziedzinie azylu i przyjmowania – standardy operacyjne i wskaźniki], maj 2024 r., załącznik 1. Schemat dotyczący szczególnych potrzeb zawiera przykładowy przebieg procesu identyfikacji i oceny sytuacji wymagających szczególnego traktowania oraz reagowania na te sytuacje.

⁽⁹⁸⁾ Zgodnie z oficjalną terminologią EUAA, „identyfikacja” to: „rozpoznanie osób wymagających szczególnego traktowania w procedurze lub w zakresie przyjmowania w celu zapewnienia im odpowiedniego traktowania i ochrony w trakcie procedury azylowej”.

danej osoby lub będącą w jej posiadaniu oraz inne bazy danych dostępne urzędnikowi, w tym działania, które mogą prowadzić do identyfikacji, takie jak rozmowy indywidualne, spotkania grupowe i sesje informacyjne.

Każde państwo członkowskie powinno wdrożyć ustandaryzowany mechanizm służący identyfikacji sytuacji wymagających szczególnego traktowania oraz szczególnych potrzeb w zakresie przyjmowania. Powinno także określić jasne wytyczne dotyczące tego, kto odpowiada za proces identyfikacji, w jaki sposób należy dokumentować szczególne potrzeby i sytuacje wymagające szczególnego traktowania, oraz kiedy, w jakich przypadkach i w jaki sposób należy przekazywać istotne informacje innym organom i usługodawcom (zob. także tabela 3. [Zarządzanie sytuacjami wymagającymi szczególnego traktowania i szczególnymi potrzebami](#) oraz EUAA, [Guidance on Vulnerability in Asylum and Reception – Operational Standards and Indicators](#) [Wytyczne dotyczące szczególnych potrzeb w dziedzinie azylu i przyjmowania – standardy operacyjne i wskaźniki], maj 2024 r.).

Pracownicy systemu recepcyjnego powinni posiadać wiedzę na temat szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania oraz umiejętność ich rozpoznawania i podejmowania odpowiednich działań, także w odniesieniu do osób LGBTIQ. Również personel niewyspecjalizowany może zauważyć oznaki szczególnych potrzeb lub sytuacji wymagających szczególnego traktowania, dlatego zaleca się, aby posiadał on podstawową wiedzę w tym zakresie (np. dzięki odpowiednim szkoleniom, coachingowi), w tym na temat ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC (zob. także tabela 6. [Zasoby ludzkie i wiedza](#)).

Wstępna identyfikacja i odnotowanie szczególnych potrzeb powinny nastąpić możliwie jak najwcześniej, najlepiej w ciągu pierwszych kilku dni od przyjęcia osoby do systemu przyjmowania lub po jej przybyciu do ośrodka ⁽⁹⁹⁾. Należy pamiętać, że **identyfikacja nie jest jednorazowym działaniem** ograniczonym do początkowego etapu pobytu. To **proces trwały i ciągły, ponieważ sytuacje wymagające szczególnego traktowania mogą rozwinąć się lub ujawnić dopiero na późniejszym etapie**. Pracownicy systemu recepcyjnego powinni monitorować sytuację osób ubiegających się o ochronę przez cały okres ich pobytu oraz potrafić rozpoznać szczególne potrzeby, które wcześniej nie istniały lub nie były widoczne.

Poniższa sekcja przedstawia szczegółowe elementy, które należy uwzględnić przy identyfikacji osób ubiegających się o ochronę, które mogą znajdować się w sytuacji wymagającej szczególnego traktowania lub mieć szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania ze względu na SOGIESC. Zawiera również praktyczne zalecenia, z których mogą korzystać pracownicy systemu recepcyjnego, aby ułatwiać samookreślenie się.

⁽⁹⁹⁾ Proces identyfikacji szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania nie powinien być mylony z kontrolą sanitarną, którą zwykle przeprowadza personel medyczny wkrótce po przyjęciu danej osoby do systemu przyjmowania lub na wczesnym etapie po jej przybyciu do państwa przyjmującego. Obie procedury mogą odbywać się równolegle lub być realizowane przez tę samą kadrę (np. personel medyczny), jednak identyfikacja i ocena szczególnych potrzeb wykraczają poza zakres kontroli sanitarnej. Obejmują znacznie szerszy zestaw wskaźników, objawów i dowodów dotyczących sytuacji osoby. Podobnie identyfikacja nie należy utożsamiać ze wstępną identyfikacją (lub wstępną kontrolą służącą identyfikacji osób wymagających szczególnego traktowania), stosowaną często w sytuacjach kryzysowych, w których brakuje zasobów, czasu oraz odpowiednich mechanizmów reagowania i ukierunkowanej pomocy. Wstępna identyfikacja nie może być traktowana jako wystarczający lub samodzielny etap identyfikacji sytuacji wymagających szczególnego traktowania i powinna zostać uzupełniona o pełny proces identyfikacji i oceny.

3.1.1. Samookreślenie

W niniejszej sekcji pojęcie samookreślenia ⁽¹⁰⁰⁾ w kontekście SOGIESC oznacza akt dobrowolnego ujawnienia własnej tożsamości SOGIESC pracownikom systemu recepcyjnego lub innym usługodawcom. Samookreślenie się może nastąpić w chwili przybycia albo w dowolnym momencie pobytu osoby w systemie przyjmowania. Może do niego dojść podczas rejestracji i identyfikacji, w trakcie oceny szczególnych potrzeb, w poradni zdrowia fizycznego lub psychicznego, podczas kontroli sanitarnej ⁽¹⁰¹⁾ lub w trakcie otrzymywania wsparcia lub informacji.

W przypadku osób LGBTIQ samookreślenie się **stanowi jedyną właściwą i opartą na poszanowaniu praw człowieka metodę identyfikacji**. Dopóki dana osoba sama nie ujawni informacji dotyczących swojej tożsamości SOGIESC, pracownicy systemu recepcyjnego powinni powstrzymać się od identyfikowania i rejestrowania jej jako osoby LGBTIQ, ponieważ może to mieć dla niej poważne negatywne skutki. Do skutków tych należą m.in. trauma lub retraumatyzacja, autoizolacja oraz utrata zaufania wobec władz i pracowników systemu recepcyjnego.

W większości przypadków osoby LGBTIQ nie ujawniają swojej tożsamości SOGIESC bezpośrednio po przybyciu do państwa przyjmującego. Może to wynikać z różnych powodów, m.in. braku pełnej świadomości własnej tożsamości SOGIESC w momencie przyjazdu, obawy przed wstydem, stygmatyzacją lub nękaniami ze strony członków rodziny, społeczności pochodzenia lub społeczności przyjmującej, zażenowania lub uwewnętrznionej homo-/bi-/trans-/interseksfobii. To kilka przykładowych powodów, dla których należy wdrożyć odpowiednie środki i działania wspierające samookreślenie się ⁽¹⁰²⁾ oraz zapewnić niezbędne gwarancje, aby osoby LGBTIQ mogły bezpiecznie ujawnić swoją tożsamość SOGIESC oraz uzyskać odpowiednie wsparcie i dostęp do usług.

Ponadto dzieci i młodzież LGBTIQ mogą niechętnie ujawniać swoją tożsamość SOGIESC w obecności członków rodziny. Należy zadbać o to, aby potrzeby tych dzieci były właściwie i bezpiecznie identyfikowane dzięki współpracy i konsultacjom z personelem specjalizującym się w pracy z dziećmi, m.in. rozważyć możliwość przeprowadzenia procedur identyfikacyjnych osobno dla każdego członka rodziny.

Umożliwienie samookreślenia się

Jak opisano w rozdziale [2. Ograniczanie ryzyka dla osób LGBTIQ w systemie przyjmowania](#), osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową, zwłaszcza osoby LGBTIQ, napotykają różnego rodzaju wyzwania w systemie przyjmowania, w wymiarze zarówno zbiorowym, jak i indywidualnym, które mogą poważnie utrudniać im korzystanie z przysługujących praw i dostęp do świadczeń w ramach przyjmowania dla osób ze szczególnymi potrzebami.

⁽¹⁰⁰⁾ Określana również jako dobrowolne ujawnienie (ang. *self-disclosure*).

⁽¹⁰¹⁾ Termin „kontrola sanitarna” odnosi się do działań takich jak triaż, badania przesiewowe i szczegółowe badania lekarskie przeprowadzane przez personel medyczny w ośrodku recepcyjnym.

⁽¹⁰²⁾ Więcej informacji na temat działań wspierających samookreślenie się można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], listopad 2024 r., rozdział 3. Komunikacja inkluzywna i tworzenie bezpiecznych przestrzeni i tabela w sekcji [Umożliwienie samookreślenia się](#) niniejszego poradnika.

W niniejszej sekcji omówiono typowe trudności i bariery w zakresie samookreślenia się oraz zawarto odpowiednie zalecenia dotyczące ich eliminowania. Wyzwania i bariery zostały pogrupowane tematycznie, a bezpośrednio po nich przedstawiono odpowiednie zalecenia.

Tabela. Umożliwienie samookreślenia się: wyzwania, bariery i zalecenia

1a. Wyzwania i bariery: przemoc i izolacja

Strach przed narażeniem na dyskryminację, nadużycia i przemoc

Podczas podróży migracyjnej oraz po przybyciu do kraju azylu osoby o zróżnicowanej SOGIESC często nadal doświadczają dyskryminacji, a nawet przemocy i wykorzystywania. Jeśli tego rodzaju działania są podejmowane przez pracowników systemu przyjmowania lub innych usługodawców, proces samookreślenia się staje się znacznie trudniejszy – z powodu strachu i braku zaufania do władz.

Stygmatyzacja, izolacja i marginalizacja

Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę międzynarodową często nie mogą lub nie chcą zwracać się o pomoc do innych osób mieszkających w ośrodku ani do personelu z obawy przed stygmatyzacją, nękaniami lub marginalizacją. Obawy te nasilają się, gdy osoby o zróżnicowanej SOGIESC podróżują z rodziną lub osobami na utrzymaniu. Partnerzy tej samej płci i dzieci mogą być szczególnie widoczni, a tym samym bardziej narażeni na stygmatyzację, dyskryminację i przemoc.

1b. Zalecenia

Bezpieczne zakwaterowanie i bezpieczne przestrzenie dla osób LGBTIQ

Należy zadbać o to, aby osoby LGBTIQ miały dostęp do bezpiecznych opcji zakwaterowania (zob. również ramkę [Zakwaterowanie – uwzględnienie aspektów związanych z SOGIESC](#)). Należy zapewnić bezpieczeństwo we wszystkich wspólnych przestrzeniach ośrodka recepcyjnego (np. w sanitariatach, punktach dystrybucji, punktach informacyjnych). Należy zapewnić dostępność przestrzeni, w których można rozmawiać w sposób poufny, zwłaszcza gabinetów poradnictwa, a także zadbać o udzielenie odpowiedniego wsparcia przez świadczenie usług bezpośrednich lub kierowanie do odpowiednich usługodawców. Należy zadbać o to, by osoby ubiegające się o ochronę czuły się bezpiecznie podczas ujawniania informacji wrażliwych. Warto promować różnorodność i inkluzywność (np. za pomocą eksponowania tęczyowych flag, przypinek, logo, plakatów), co może pozytywnie wpłynąć na poczucie akceptacji i szacunku (więcej informacji i wytycznych na temat tworzenia bezpiecznych przestrzeni można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], sekcja 3.1. Tworzenie bezpiecznych przestrzeni i w ramce [Wskazówki praktyczne dotyczące tworzenia bezpiecznej przestrzeni dla osób LGBTIQ w systemie przyjmowania](#)).

Komunikacja inkluzywna i uwzględniająca aspekt płci

Należy stosować język inkluzywny we wszystkich interakcjach z osobami ubiegającymi się o ochronę międzynarodową, zarówno w ujęciu zbiorowym, jak i w ujęciu indywidualnym. Interakcje te mogą obejmować na przykład formularze rejestracyjne, materiały informacyjne i komunikacyjne oraz indywidualne rozmowy, niezależnie od tego, jaką tożsamość SOGIESC mają osoby ubiegające się o ochronę. Należy wyrażać się w sposób afirmatywny, aby zachęcać osoby ubiegające się o ochronę do szukania wsparcia w sytuacjach zagrożenia lub do przekazywania informacji w sposób poufny. W indywidualnych rozmowach należy zawsze pytać osoby ubiegające się o ochronę o preferowaną tożsamość płciową/zaimki i unikać przypisywania niewłaściwej płci (więcej informacji na temat komunikacji inkluzywnej można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], sekcja 3.2. Inkluzywny język i sposób komunikacji).

2a. Wyzwania i bariery: procedury

Brak odpowiednich procedur

Gdy rozmowy między osobami ubiegającymi się o ochronę a pracownikami systemu recepcyjnego odbywają się w przestrzeniach wspólnych, trudno jest zapewnić poufność i stworzyć bezpieczne warunki, które pozwoliłyby osobom o zróżnicowanej SOGIESC ujawnić te informacje – jeśli zechcą to uczynić. Ponadto brak informacji na temat sposobu traktowania takich ujawnień oraz brak jasnych i przejrzystych procedur dotyczących zarządzania podatnością (identyfikacji, oceny i reagowania) mogą również stanowić barierę dla samookreślenia się.

2b. Zalecenia

Ustanowienie mechanizmów zarządzania szczególnymi potrzebami i podatnością

Opracowanie i stosowanie ustandaryzowanych mechanizmów (np. protokołów, procedur operacyjnych, schematów działania, wytycznych) dotyczących zarządzania podatnością i szczególnymi potrzebami ma kluczowe znaczenie dla ułatwienia samookreślenia się oraz czynienia niezbędnych kroków i podejmowania niezbędnych działań w odpowiedzi na zidentyfikowane potrzeby. Osoby ubiegające się o ochronę powinny być świadome istnienia takich mechanizmów, ponieważ będą czuły się bezpieczniej i bardziej pewnie, ujawniając swoje potrzeby, jeśli wiedzą, że zostaną one właściwie i bezpiecznie rozpoznane oraz uwzględnione. Pracownicy systemu recepcyjnego również powinni znać te mechanizmy, a także swoje dokładne role i przewidywane zadania.

Specjalne punkty kontaktowe dla osób LGBTIQ

W ośrodkach recepcyjnych można wyznaczyć spośród personelu specjalne punkty kontaktowe – osoby do kontaktu z osobami LGBTIQ; takie osoby kontaktowe pełnią rolę punktów informacyjnych (np. osób pierwszego kontaktu) zarówno dla osób ubiegających się o ochronę, jak i dla innych pracowników, którzy mogą potrzebować dodatkowych informacji w zakresie zagadnień związanych z SOGIESC. Osoby ubiegające się o ochronę powinny zostać poinformowane o istnieniu tych osób kontaktowych.

Bezpieczne procedury dla dzieci LGBTIQ

Aby uniknąć niezamierzonego ujawnienia orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej dziecka (tzw. *outing*) wobec członków rodziny, można rozważyć przeprowadzenie odrębnych procedur identyfikacji, jeśli jest to wykonalne zgodnie z krajowymi przepisami i praktyką. Procedury te należy przeprowadzać z udziałem specjalistów ds. ochrony dzieci lub po konsultacji z nimi, zawsze z uwzględnieniem najlepszego interesu dziecka oraz jego życzeń.

3a. Wyzwania i bariery: informacja i świadomość

Brak informacji na temat praw i uprawnień

Osoby ubiegające się o ochronę mogą nie mieć terminowego i bezpiecznego dostępu do rzetelnych informacji o przysługujących im prawach i uprawnieniach jako osób LGBTIQ w państwie przyjmującym ani o dostępnych usługach i sposobach uzyskania do nich dostępu. Podobnie mogą nie być świadome, kiedy i jak zgłaszać przypadki przemocy oraz że jako ofiary mają możliwość szukania i otrzymania wsparcia.

3b. Zalecenia

Dostęp do informacji, w tym sposoby zgłaszania incydentów i uzyskiwania wsparcia

Można w widocznym miejscu zamieścić informacje (np. adresy, dane kontaktowe, infolinie) dotyczące krajowych i lokalnych dostawców usług, w tym opieki medycznej, zdrowia psychicznego i wsparcia psychospołecznego, wsparcia dla ofiar przemocy ze względu na płeć, pomocy prawnej oraz organizacji LGBTIQ. Należy zapewnić dostępność materiałów informacyjnych w różnych miejscach ośrodka, takich jak tablice informacyjne, gabinety medyczne, pomieszczenia do konsultacji oraz biura administracyjne.

Można również wykorzystywać inne kanały komunikacji np. media społecznościowe, SMS-y, w zależności od kontekstu i praktyki. Należy zadbać o to, aby sposób udostępniania informacji nie prowadził do stygmatyzacji ani nie narażał konkretnych osób lub grup na ujawnienie. Można również zamieścić informacje o dostępnych mechanizmach zgłaszania przypadków przemocy, zawierające jasne instrukcje, jak bezpiecznie dokonać zgłoszenia i uzyskać stosowne wsparcie (zob. także tabela 4. [Przekazywanie informacji](#), jak również [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], sekcja 5.1. Rodzaje informacji i 5.2. Jak udzielać informacji).

4a. Wyzwania i bariery: kompetencje personelu

Ograniczona wiedza i kompetencje pracowników i dostawców usług

Pracownicy systemu recepcyjnego, zwłaszcza ci zajmujący się zarządzaniem podatnością, mogą nie być w pełni świadomi dokładnych potrzeb osób LGBTIQ, w tym potrzeby używania odpowiedniej terminologii oraz właściwego sposobu komunikacji i zachowania wobec takich osób.

Osoby ubiegające się o ochronę mogą nie chcieć ujawniać lub mogą unikać ujawnienia swojej sytuacji z powodu wcześniejszych negatywnych doświadczeń lub przekonania, że przedstawiciele instytucji i usługodawcy nie posiadają doświadczenia lub nie są świadomi szczególnych potrzeb i wyzwań osób LGBTIQ.

4b. Zalecenia

Budowanie zdolności i szacunek w kontakcie

Osoby pracujące bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o ochronę w ośrodkach przyjmowania ⁽¹⁰³⁾ mogą skorzystać z działań podnoszących kompetencje, takich jak szkolenia, coaching, samouczenie się itp., obejmujących zagadnienia związane z SOGIESC, w tym SOGIESC w kontekście azylowym.

Podnoszenie kompetencji może odbywać się na różnych poziomach: od zapewnienia podstawowej wiedzy i umiejętności wszystkim pracownikom systemu recepcyjnego po zaawansowane szkolenia dla tych, którzy pracują bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o ochronę. Dotyczy to w szczególności osób wyznaczonych jako punkty kontaktowe lub osoby kontaktowe w zakresie SOGIESC oraz osób odpowiedzialnych za identyfikację i ocenę szczególnych potrzeb oraz reagowanie na te potrzeby, jak również za zarządzanie indywidualnymi przypadkami.

⁽¹⁰³⁾ Do grup, które mogą odnieść korzyść z takich działań, należą m.in. urzędnicy publiczni, kadra kierownicza, personel medyczny, pracownicy ochrony, wykonawcy zewnętrzni, wolontariusze i pracownicy organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

Dodatkowe informacje na temat szkoleń można znaleźć w [*Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements*](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], sekcja 5.3. Budowanie zdolności personelu w zakresie SOGIESC.

3.1.2. Inne informacje istotne dla identyfikacji

Chociaż preferowaną metodą w pracy z osobami o zróżnicowanej SOGIESC jest samookreślenie się, możliwe jest również rozpoznanie potencjalnej podatności i szczególnych potrzeb na inne sposoby.

W pierwszej kolejności osoba ubiegająca się o ochronę mogła już wcześniej zostać zidentyfikowana lub skierowana przez innego pracownika lub, co bardziej prawdopodobne, przez inną instytucję lub podmiot (np. organ rozstrzygający, organizację społeczeństwa obywatelskiego). Podmioty, którym osoba LGBTIQ ujawniła informacje o swoich szczególnych potrzebach, mogą przekazać je organom ds. przyjmowania pod warunkiem uzyskania uprzedniej świadomej zgody tej osoby. Alternatywnie informacje o szczególnych potrzebach mogą wynikać z dokumentacji medycznej lub psychospołecznej sporządzonej przez odpowiedniego specjalistę (np. pracownika socjalnego, psychologa, lekarza), który udzielał osobie wsparcia lub ją badał w przeszłości⁽¹⁰⁴⁾. Dokumentacja medyczna może być szczególnie istotna w przypadku osób interseksualnych i transpłciowych (np. dotycząca trwającej lub zakończonej opieki sprzyjającej własnej akceptacji płciowej albo innej formy opieki zdrowotnej specyficznej dla osób trans lub interseksualnych).

Ponadto należy pamiętać, że wygląd i zachowanie mogą być błędnie interpretowane z powodu uprzedzeń i stereotypów, dlatego uważna obserwacja stanowi istotny element pracy personelu systemu recepcyjnego, zwłaszcza w przypadku widocznych oznak, takich jak obrażenia i rany, ale także samoizolacja czy wycofanie z kontaktów z innymi lub z działań. Pracownicy systemu recepcyjnego powinni zawsze porozmawiać z osobą ubiegającą się o ochronę na temat zaobserwowanych sygnałów, które mogą budzić obawy o jej bezpieczeństwo i dobrostan.

Warto również zauważyć, że jako pracownik ośrodka możesz otrzymać informacje (np. relacje) dotyczące SOGIESC innej osoby, przekazane przez członków rodziny, inne osoby ubiegające się o ochronę lub partnerów. Należy jednak zachować ostrożność i nie opierać się wyłącznie na informacjach przekazanych przez osoby trzecie, zawsze należy zapewnić przestrzeń i czas na samookreślenie się, aby nie wyrządzić szkody danej osobie.

⁽¹⁰⁴⁾ Oprócz sytuacji, w której osoba ubiegająca się o ochronę sama posiada takie dokumenty i przekazuje je dobrowolnie pracownikowi systemu recepcyjnego, często zdarza się, że dokumenty te są przekazywane bezpośrednio przez innych dostawców usług, takich jak podmioty świadczące usługi zdrowotne lub psychospołeczne, zazwyczaj w ramach procedury przekazywania spraw.

3.1.3. Wskaźniki szczególnych potrzeb i podatności na zagrożenia związane z SOGIESC

Jak już wspomniano wcześniej, nie wszystkie osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę znajdują się w sytuacji podatności lub mają szczególne potrzeby. Mimo to pracownicy systemu recepcyjnego muszą potrafić rozpoznawać wskaźniki – zewnętrzne przejawy cech, elementów lub czynników, które mogą świadczyć o szczególnych potrzebach danej osoby, aby móc właściwie zareagować i odpowiednio odpowiedzieć na potrzeby w zakresie przyjmowania.

Wskaźniki mogą przejawiać się w zachowaniach, postawie, sposobie bycia lub wypowiedziach podczas kontaktów pracownika systemu przyjmowania z osobą ubiegającą się o ochronę. Mogą być również ujęte w sprawozdaniach lub innych dokumentach sporządzonych przez organy lub profesjonalistów. Wskaźniki należy identyfikować, rejestrować i rozpatrywać indywidualnie, z uwzględnieniem całości sytuacji oraz wyglądu i zachowania danej osoby. Innymi słowy, pojedynczy wskaźnik zwykle nie wystarcza, aby samodzielnie potwierdzić istnienie szczególnych potrzeb lub podatności – należy go analizować łącznie z innymi wskaźnikami i elementami, takimi jak odporność, mocne strony i zasoby danej osoby ⁽¹⁰⁵⁾.

Należy pamiętać, że tabela zawierająca wskaźniki szczególnych potrzeb osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę ma charakter ogólny. Obejmuje ona różne grupy osób, które mogą wymagać szczególnego traktowania w systemie przyjmowania, i ma na celu wskazanie najczęstszych wskaźników obserwowanych u osób LGBTIQ. Należy również pamiętać, że w przypadku osób LGBTIQ rozpoznanie wskaźników może być utrudnione z powodu obawy przed niezamierzonym ujawnieniem tożsamości, braku zaufania, doświadczenia traumy i izolacji.

Wskaźniki szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania istotne dla osób o zróżnicowanej SOGIESC

Oznaki fizyczne

Fizyczne objawy mogą obejmować między innymi:

- choroby przewlekłe;
- osteoporozę i osteopenię w bardzo młodym wieku po usunięciu gonad (w przypadku osób interseksualnych);
- problemy związane ze zdrowiem seksualnym i reprodukcyjnym;
- urazy o charakterze seksualnym;

⁽¹⁰⁵⁾ Uznanie mocnych stron i odporności osoby wspiera ją w radzeniu sobie z sytuacjami, które mogą wymagać szczególnego traktowania. Pomimo często niezwykle trudnych okoliczności osoby ubiegające się o ochronę wykazują zdolność do radzenia sobie, zaradność, sprawczość oraz potencjał do wnoszenia pozytywnego wkładu w życie społeczne. Każda osoba dysponuje zarówno wewnętrznymi zasobami, jak i wsparciem wynikającym z jej powiązań kulturowych i społecznych, rodziny, sieci osobistych i więzi społecznych. Choć poziom podatności i odporności zmienia się w czasie, uznanie mocnych stron osoby lub rodziny oraz budowanie na ich podstawie umożliwia jej większą kontrolę nad własnym życiem i otoczeniem.

- oznaki tortur i urazy fizyczne;
- blizny.

Oznaki psychospołeczne

Wygląd i zachowanie:

- poważne zmiany apetytu lub wyraźna utrata/przyrost masy ciała;
- wykazywanie zachowań o wysokim stopniu ryzyka;
- skłonność do samookaleczania;
- potrzeby medyczne związane z wcześniejszym leczeniem dotyczącym uzgodnienia płci (np. zabiegami chirurgicznym) w przypadku osób transpłciowych, interseksualnych i osób niezgodnych z normami płciowymi;
- zespół odstawienny o podłożu fizycznym lub psychicznym.

Postawa i nastrój:

- wahania nastroju (nagłe lub gwałtowne zmiany emocji);
- apatia;
- myśli o śmierci oraz myśli lub próby samobójcze;
- zaburzenia snu;
- oznaki ciągłego niepokoju.

Postrzeganie samego siebie:

- poczucie winy i wstydu;
- uczucie nienawiści do samego siebie.

Relacje z ludźmi:

- wycofanie się od innych i samoizolacja;
- unikanie osób z tego samego kręgu kulturowego, tej samej grupy etnicznej/religijnej lub kraju pochodzenia;
- unikanie kontaktów z osobami tej samej płci;
- dysfunkcje i zaburzenia w rodzinie.

Oznaki środowiskowe

Traktowanie przez innych:

- znęcanie się;
- unikanie osób z tego samego kręgu kulturowego, tej samej grupy etnicznej/religijnej lub kraju pochodzenia;
- izolacja lub odrzucenie przez rodzinę/inne bliskie grupy;
- nieodpowiednie zachowania (np. homo-/bi-/trans-/interfobiczne) pracowników systemu recepcyjnego i usługodawców.

Dodatkowe wskaźniki w przypadku osób, które doświadczyły poważnych form przemocy

- okaleczenie żeńskich narządów płciowych i okaleczenie narządów płciowych osób interseksualnych;
- zdiagnozowane zaburzenia zdrowia psychicznego, takie jak zespół stresu pourazowego (PTSD), ostra reakcja na stres, zaburzenia lękowe, depersonalizacja, depresja;
- nadmierna czujność, poczucie zagrożenia i utraty bezpieczeństwa, fobie, zubożenie emocjonalne itp.;
- retrospekcje związane z traumatycznymi wydarzeniami;
- niechciana ciąża.

Dodatkowe wskaźniki dotyczące dzieci i młodzieży

- znęcanie się nad dzieckiem/młodą osobą;
- brak akceptacji ze strony rówieśników;
- porzucenie szkoły lub jej unikanie (w kraju pochodzenia lub kraju przyjmującym), słabe wyniki w nauce;
- odrzucenie przez rodzinę, niestabilność mieszkaniowa, bezdomność;
- poddanie „praktyce konwersyjnej”.

Punkty, o których należy pamiętać: identyfikacja sytuacji wymagających szczególnego traktowania i szczególnych potrzeb

- Należy unikać nakłaniania lub zmuszania danej osoby do ujawnienia swojej tożsamości SOGIESC.
- Nie należy zadawać intymnych pytań ani próbować „dociekać” czyjejs tożsamości SOGIESC.
- W rozmowach należy preferować pytania otwarte (np. zaczynające się od „dlaczego”, „jak”, „co”, „opowiedz mi o...”) zamiast pytań zamkniętych.
- Należy być świadomym własnych uprzedzeń i nie zakładać tylko na podstawie wyglądu czy zachowania, że dana osoba ma określoną tożsamość płciową lub orientację seksualną.
- W pracy należy uwzględniać informacje na temat kraju pochodzenia, np. w celu ustalenia, czy dana osoba pochodzi z kraju, w którym homo-/bi-/trans-/interfobia są powszechne lub w którym jedna lub kilka tożsamości osoby ubiegającej się o ochronę jest penalizowana.
- Nie należy pytać innych mieszkańców lub członków rodziny o czyjąś tożsamość SOGIESC; nie należy również polegać na tego rodzaju informacjach, jeśli zostaną przekazane (zob. także sekcja [3.1.2. Inne informacje istotne dla identyfikacji](#)).
- Należy poświęcić odpowiednią ilość czasu podczas rozmów z osobami ubiegającymi się o ochronę, zwłaszcza w kontekście identyfikacji; należy zachować cierpliwość, nie należy się spieszyć ani przerywać spotkania; należy aktywnie słuchać i poświęcać pełną uwagę rozmówcy.
- Należy poinformować osobę ubiegającą się o ochronę o zasadach poufności i ochrony prywatności w odniesieniu do udostępniania danych osobowych, a także o możliwych wyjątkach (np. obowiązek zgłoszenia zgodnie z prawem krajowym). Należy zadbać o przestrzeganie tych zasad w praktyce oraz o wprowadzenie odpowiednich środków ochrony, takich jak prywatne pomieszczenia do rozmów indywidualnych oraz bezpieczne przechowywanie dokumentacji i akt.

Wskazówki praktyczne dotyczące tworzenia bezpiecznej przestrzeni dla osób LGBTIQ w systemie przyjmowania

- Należy opracować i wykorzystywać materiały wizualne przyjazne osobom o zróżnicowanej SOGIESC (np. plakaty, filmy, naklejki i przypinki z napisem „Tutaj jesteś bezpieczny(-a)”, które wyraźnie komunikują, że dana placówka stanowi bezpieczną przestrzeń.
- Podczas rozmów z osobami ubiegającymi się o ochronę należy unikać języka heteronormatywnego i cisheteronormatywnego. Przykład: zamiast mówić „chłopak/dziewczyna” lub „mąż/żona”, należy używać neutralnych wyrażen, takich jak „osoba bliska”.
- W kontaktach z osobami LGBTIQ należy wykazywać się empatią i wrażliwością, zwłaszcza podczas ujawniania przez nie swojej tożsamości i zaraz potem.
- W odniesieniu do osób LGBTIQ należy zawsze stosować właściwe określenia i zaimki (więcej informacji można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], sekcja 3.2. Inklusywny język i sposób komunikacji oraz w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Information note](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – nota informacyjna], rozdział 1. Terminy i pojęcia związane z SOGIESC).
- Należy korygować nie stosowne użycie języka przez personel lub inne osoby ubiegające się o ochronę, o ile pozwalają na to względy bezpieczeństwa (np. może to nie być możliwe w obecności osoby LGBTIQ lub osoby, która może być postrzegana jako LGBTIQ).
- Należy zadbać o to, by zachowania i akty przemocy o charakterze homo-/trans-/bi-/interfobicznym nie były tolerowane. Na przykład w regulaminie wewnętrznym ośrodka przyjmowania można umieścić zapis:
„Zabronione są wszelkie formy zastraszania słownego lub fizycznego, przemocy seksualnej i związanej z płcią, agresji lub przemocy fizycznej, a także wszelkie zachowania lub wypowiedzi o charakterze rasistowskim lub dyskryminującym względem osób lub grup.” Zasady te należy wyjaśnić wszystkim mieszkańcom i – w miarę możliwości – uzyskać ich podpis potwierdzający zapoznanie się z nimi.

Więcej informacji i praktycznych wskazówek na temat tworzenia bezpiecznych przestrzeni można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], sekcja 3.1. Tworzenie bezpiecznych przestrzeni.

Powiązane narzędzia i materiały EUAA

- EUAA, „[Narzędzie EASO służące do identyfikacji osób o szczególnych potrzebach](#)”, 2016.

Aby wspierać państwa członkowskie w identyfikowaniu i ocenie szczególnych potrzeb w zakresie gwarancji proceduralnych i gwarancji w zakresie przyjmowania, EUAA opracowała internetowe narzędzie interaktywne, powszechnie dostępne w wielu językach UE. Narzędzie do identyfikacji osób o szczególnych potrzebach (IPSN) jest intuicyjnym, praktycznym instrumentem ułatwiającym terminową i bieżącą identyfikację indywidualnych, szczególnych potrzeb, z którego mogą korzystać również osoby nieposiadające specjalistycznej wiedzy.

Narzędzie opiera się na zarysie wskaźników powiązanych z kilkoma kategoriami osób, które mogą mieć szczególne potrzeby. Wśród tych kategorii znajdują się m.in. osoby LGBTIQ oraz osoby mające szczególne potrzeby związane z płcią. Po wybraniu danej kategorii użytkownik otrzymuje dalsze informacje na temat oceny, czy dana osoba spełnia kryteria szczególnych potrzeb, oraz generowane są lista kontrolna i krótkie wytyczne dotyczące odpowiednich środków wsparcia. Wsparcie w ramach przyjmowania jest jednym z aspektów narzędzia IPSN. Zaleca się, jako dobrą praktykę, integrację narzędzia IPSN z krajowym mechanizmem zgodnym ze standardami opisanymi w niniejszej sekcji.

- Pakiet materiałów informacyjnych (plakat i broszura) jest dostępny w portalu EUAA „[Let's Speak Asylum](#)” [Porozmawiajmy o azylu] i może wspierać proces samodzielnego określenia szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania:
 - [Poster on self-identification of vulnerabilities and special needs](#) [Plakat dotyczący samodzielnego określenia szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania] wraz z przewodnikiem pt. [How to use the poster](#) [Jak korzystać z plakatu];
 - broszura wspierająca samodzielne określenie szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania pt. [Are you or do you know someone in one or more of these situations?](#) [Czy jesteś osobą znajdującą się w jednej lub kilku z poniższych sytuacji albo znasz kogoś, kto się w nich znajduje?] oraz przewodnik pt. [How to use the brochure](#) [Jak korzystać z broszury].

Chociaż plakat można powiesić w miejscach wspólnych, zdecydowanie zaleca się korzystanie z broszury wyłącznie w kontekście sesji informacyjnej, jak wyjaśniono w odpowiednim przewodniku „How to use the brochure” [Jak korzystać z broszury].

3.2. Ocena szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania

Ocena wymagań w zakresie szczególnego traktowania to:

„szczegółowa analiza sytuacji osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej przeprowadzana, aby zidentyfikować potrzeby w zakresie

szczególnych warunków przyjmowania lub szczególnych gwarancji proceduralnych oraz skierować tę osobę do odpowiedniego organu, który zapewni jej właściwe wsparcie” ⁽¹⁰⁶⁾.

Innymi słowy, ocena to sformalizowany proces analizy uprzednio rozpoznanej sytuacji wymagającej szczególnego traktowania i ustalenia działań koniecznych do zaspokojenia potrzeb, zwiększenia możliwości lub ograniczenia ryzyka, które mogłoby narazić daną osobę na szkodę lub w inny sposób zagrozić jej dobrostanowi.

Podobnie jak w przypadku identyfikacji państwa UE+ powinny mieć wdrożoną ustandaryzowaną procedurę ⁽¹⁰⁷⁾ dotyczącą oceny szczególnych potrzeb i wymagań w zakresie szczególnego traktowania, która uwzględnia specyficzne kwestie dotyczące osób LGBTIQ. Takie ustandaryzowane procedury powinny zawierać odniesienie do pracownika systemu recepcyjnego odpowiedzialnego za przeprowadzenie oceny, wskazówki dotyczące poszczególnych etapów procedury oraz wytyczne w zakresie działań następczych i właściwego przekazywania informacji innym usługodawcom lub zainteresowanym stronom.

W przeciwieństwie do identyfikacji ocena wymagań w zakresie szczególnego traktowania stanowi formalną i ustandaryzowaną procedurę, którą przeprowadzają **wyłącznie wyspecjalizowani pracownicy**, tacy jak pracownicy socjalni, psychologowie lub inni przeszkoleni profesjonaliści ⁽¹⁰⁸⁾. Dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. ⁽¹⁰⁹⁾ stanowi, że ocenę wstępną należy przeprowadzić możliwie najwcześniej po wystąpieniu z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej. Ocena musi zostać zakończona w terminie 30 dni od wystąpienia z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej ⁽¹¹⁰⁾, a zidentyfikowane szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania muszą być zaspokojone możliwie najwcześniej.

Ocena wymagań w zakresie szczególnego traktowania to proces ciągły w ramach przyjmowania, a nie jednorazowe działanie. Pracownicy systemu recepcyjnego powinni stale monitorować sytuację osób ubiegających się o ochronę przez cały okres ich pobytu, niezależnie od tego, czy zostali wcześniej zidentyfikowane/ocenione jako osoby wymagające szczególnego traktowania, i być gotowi do rozpoznania sygnałów oraz oceny istniejących lub nowo pojawiających się potrzeb i sytuacji szczególnych ⁽¹¹¹⁾.

Ocena wymagań w zakresie szczególnego traktowania z uwzględnieniem perspektywy SOGIESC

Czasami szczególne potrzeby identyfikuje się na podstawie ustandaryzowanych ocen koncentrujących się na oczywistych lub widocznych cechach osoby, takich jak wiek czy stan

⁽¹⁰⁶⁾ Oficjalna terminologia EUAA, Interactive Terminology for Europe, „[Vulnerability assessment](#)”.

⁽¹⁰⁷⁾ Art. 25 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. pozostawia państwom członkowskim szeroki zakres uznania co do sposobu realizacji obowiązku przeprowadzania oceny wymagań w zakresie szczególnego traktowania. W art. 22 ust. 2 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona) oraz art. 25 ust. 3 dyrektywy z 2024 r. podkreślono, że nie musi ona przybierać formy postępowania administracyjnego.

⁽¹⁰⁸⁾ Art. 25 ust. 2 lit. a) dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.

⁽¹⁰⁹⁾ Art. 25 ust. 1 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.

⁽¹¹⁰⁾ Alternatywnie być zintegrowana z oceną, o której mowa w art. 20 [rozporządzenia \(UE\) 2024/1348](#) Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ustanowienia wspólnej procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową w Unii i uchylenia dyrektywy 2013/32/UE, w terminie określonym w tym rozporządzeniu (Dz.U. L, 2024/1348, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1348/oj>).

⁽¹¹¹⁾ Art. 25 ust. 1 pkt 6 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.

fizyczny. W rezultacie bardzo różne potrzeby bywają traktowane w jednolity sposób, z zastosowaniem ujednoliconych działań. Może to prowadzić do pominięcia bardziej złożonych potrzeb. Ocena szczególnych potrzeb osób ubiegających się o ochronę międzynarodową o zróżnicowanej SOGIESC wymaga uwzględnienia całego zakresu indywidualnych tożsamości i cech danej osoby, a także rodzajów ryzyka, na jakie taka osoba jest zwykle narażona. Włączenie kwestii związanych z SOGIESC do procesu oceny ma kluczowe znaczenie i powinno znaleźć odzwierciedlenie zarówno w postawie i metodzie pracy osoby przeprowadzającej ocenę (pracownika systemu recepcyjnego), jak i w narzędziach oraz procedurach stosowanych na potrzeby oceny.

Poniższa tabela zawiera przykłady elementów związanych z SOGIESC, które należy uwzględnić na każdym etapie procesu oceny, pogrupowane według zagadnień zwykle analizowanych w ramach tego procesu.

Tabela. Uwagi dotyczące SOGIESC w procesie oceny

Temat oceny	Uwagi dotyczące SOGIESC
Dane osobowe i status rodzinny	- należy uwzględniać i stosować preferowaną tożsamość płciową oraz zaimki wskazane przez osobę ubiegającą się o ochronę; - w przypadku osób LGBTIQ status rodzinny obejmuje małżonka(-ę) tej samej płci lub partnera(-kę) w stałym związku ⁽¹²⁾ oraz ich dzieci i inne osoby pozostające na ich utrzymaniu (np. starszych rodziców); - w przypadku dzieci LGBTIQ status rodzinny obejmuje ich rodziców i najbliższą rodzinę; w przypadku dzieci bez opieki może to być inna osoba dorosła (np. krewny), która się nimi opiekuje
Wskaźniki szczególnych potrzeb i sytuacji wymagającej szczególnego traktowania	- potencjalne przypadki przemocy i nadużyć; - poczucie bezpieczeństwa danej osoby w ośrodku recepcyjnym i w społeczności przyjmującej Zob. również ramka Wskaźniki szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania istotne dla osób o zróżnicowanej SOGIESC
(Poprzednie) samookreślenie się i inne informacje (sprawozdania, dokumenty itd.)	Zob. sekcja 3.1.2. Inne informacje istotne dla identyfikacji

⁽¹²⁾ Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 ust. 3 lit. a) dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r., która stanowi, że „małżonek osoby ubiegającej się o ochronę międzynarodową lub niepozostający w związku małżeńskim partner tej osoby, z którym osoba ta pozostaje w stałym związku, w przypadku gdy prawo lub praktyka danego państwa członkowskiego traktuje pary niepozostające w związku małżeńskim w taki sam sposób jak pary pozostające w związku małżeńskim”.

Temat oceny	Uwagi dotyczące SOGIESC
Mocne strony, odporność i zasoby	uwzględnia się istnienie sieci wsparcia/społeczności/członków rodziny, a także indywidualne umiejętności, talenty, zdolności i mechanizmy radzenia sobie z problemami (np. przekonania religijne, hobby, przynależność do grup)
Dostęp do żywności i podstawowych artykułów niespożywczych ⁽¹¹³⁾	- osoba ubiegająca się o ochronę powinna mieć dostęp do odzieży zgodnej z jej własnymi życzeniami i preferencjami, niezależnie od jej płci przypisanej przy urodzeniu lub tożsamości płciowej; - materiały i środki higieny należy udostępnić zgodnie z rzeczywistymi potrzebami osoby (co ma szczególne znaczenie w przypadku osób transpłciowych i interseksualnych); - osoba ubiegająca się o ochronę powinna mieć dostęp do żywności dostosowanej do jej szczególnych potrzeb lub stanu zdrowia, zwłaszcza w przypadku osób przyjmujących określone leki lub poddawanych leczeniu (dotyczy to w szczególności osób interseksualnych, niebinarnych i trans)
Wykształcenie i status zatrudnienia	- dzieci LGBTIQ powinny mieć równy dostęp do edukacji w środowisku wolnym od zastraszania, przemocy oraz innych form krzywdzenia i dyskryminacji; - osoby dorosłe ubiegające się o udzielenie ochrony, należące do grupy osób LGBTIQ, powinny mieć równy dostęp do pracy, zatrudnienia lub szkoleń zawodowych na takich samych zasadach jak inne osoby ubiegające się o ochronę, bez ryzyka nękania lub dyskryminacji
Zakwaterowanie i bezpieczeństwo	- osoba ubiegająca się o ochronę i jej rodzina powinny czuć się bezpiecznie w miejscu zakwaterowania, a ich życzenia powinny zostać uwzględnione przy pierwotnym przydziale lub zmianie miejsca pobytu (np. przeniesieniu); - nie należy dopuszczać do wykluczenia osoby ubiegającej się o ochronę i jej rodziny ze społeczności migrantów lub społeczności przyjmującej. Osoby te powinny mieć łatwy dostęp do usług (więcej informacji można znaleźć w ramce Zakwaterowanie – uwzględnienie aspektów związanych z SOGIESC)

⁽¹¹³⁾ Zapewnienie artykułów niespożywczych powinno zawsze uwzględniać sytuację rodzinną osoby ubiegającej się o ochronę. Rodzaj i ilość przekazanych artykułów niespożywczych należy dostosować do rzeczywistych potrzeb danej osoby (np. transpłciowi mężczyźni, osoby niebinarne lub interseksualne mogą potrzebować artykułów do higieny menstruacyjnej).

Temat oceny	Uwagi dotyczące SOGIESC
Zdrowie fizyczne i psychiczne/wsparcie psychospołeczne	• do najczęstszych problemów zdrowotnych należą poważne powikłania zdrowotne związane z leczeniem dotyczącym uzgodnienia płci (np. z zabiegami chirurgicznymi), następstwa okaleczania żeńskich narządów płciowych lub okaleczanie narządów płciowych osób interseksualnych, zaburzenia endokrynologiczne, zakażenia przenoszone drogą płciową, m.in. HIV, a także zaburzenia zdrowia psychicznego, takie jak lęki, zespół stresu pourazowego, myśli samobójcze i depresja (zob. także sekcja 2.1.2. Ryzyko związane ze zdrowiem fizycznym i psychicznym); • w przypadku ofiar tortur może być konieczny dostęp do usług rehabilitacyjnych, np. do opieki psychologicznej i wsparcia psychospołecznego; • w przypadku incydentów przemocy ze względu na płeć, zwłaszcza jeśli miały miejsce w ciągu ostatnich trzech dni, osoba ubiegająca się o ochronę może potrzebować pilnej pomocy medycznej, takiej jak profilaktyka poekspozycyjna w przypadku zakażenia HIV, diagnostyka w kierunku innych zakażeń przenoszonych drogą płciową i opieka profilaktyczna, opieka antykoncepcyjna, zabezpieczenie materiału dowodowego lub leczenie bólów i urazów w stanie ostrym ⁽¹¹⁴⁾; • w przypadku osób LBIQ i mężczyzn transpłciowych nie należy pomijać kwestii związanych z ciążą, rakiem piersi i szyjki macicy, zdrowiem reprodukcyjnym oraz innymi zagadnieniami ginekologicznymi; • w przypadku osób GBIQ i kobiet transpłciowych należy wziąć pod uwagę takie zagadnienia, jak rak prostaty oraz choroby układu krążenia

⁽¹¹⁴⁾ Więcej informacji na temat postępowania klinicznego w przypadku gwałtu można znaleźć w publikacji Światowej Organizacji Zdrowia pt. [Clinical Management of Survivors of Rape: A guide to the development of protocols for use in refugee and internally displaced person situations](#) [Postępowanie kliniczne wobec osób, które przeżyły gwałt: poradnik opracowywania protokołów do stosowania w sytuacjach dotyczących uchodźców i osób wewnętrznie przesiedlonych], Genewa, 2002.

Temat oceny	Uwagi dotyczące SOGIESC
Pomoc prawna	- osoba ubiegająca się o ochronę może potrzebować wsparcia prawnego (reprezentacji lub doradztwa) w zakresie procedury składania i rozpatrywania wniosku; - obawa przed prześladowaniem ze względu na zróżnicowaną SOGIESC jako podstawa ubiegania się o ochronę; - pomoc prawna może być potrzebna w procedurach dotyczących prawnego uzgodnienia płci (osoby transpłciowe); - pomoc prawna może być potrzebna również w innych postępowaniach, np. dotyczących ochrony ofiar handlu ludźmi lub poczynienia kroków prawnych w odpowiedzi na przemoc ze względu na płeć
Wygląd osoby ubiegającej się o ochronę i inne obserwacje poczynione przez osobę prowadzącą procedurę	- widoczne oznaki cierpienia lub wycofania się podczas oceny; - reakcje osoby ubiegającej się o ochronę podczas oceny, w tym jakość i poziom komunikacji między osobą prowadzącą rozmowę a osobą ubiegającą się o ochronę; - porównanie reakcji i zachowania osoby ubiegającej się o ochronę podczas różnych wizyt i interakcji z tobą lub twoimi współpracownikami (jeśli takie informacje są dostępne). Pomaga to ustalić, czy uczucia, samopoczucie i zachowanie danej osoby uległy znacznej zmianie Zob. również tabela Wskaźniki szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania istotne dla osób o zróżnicowanej SOGIESC
Ochrona dzieci ⁽¹¹⁵⁾	- najlepszy interes dziecka powinien być nadrzędnym kryterium podczas przeprowadzania oceny, w tym również uwzględnienie życzeń i opinii dziecka LGBTIQ w sprawach dotyczących wyrażania tożsamości płciowej oraz ogólnego samopoczucia; - w przypadku dzieci bez opieki w procedurze uczestniczy wyznaczony opiekun lub inny przedstawiciel prawny

⁽¹¹⁵⁾ Dotyczy wyłącznie sytuacji, gdy oceniana osoba ubiegająca się o ochronę ma mniej niż 18 lat lub gdy ocenie poddawana jest rodzina, w której jeden z członków jest osobą LGBTIQ.

Zalecenia dla personelu przeprowadzającego ocenę wymagań w zakresie szczególnego traktowania

- Podczas oceny należy uwzględniać interseksjonalność: ważne są rozpoznanie i ocena ewentualnych zbiegających się potrzeb i tożsamości osoby ubiegającej się o ochronę (np. niepełnosprawność, wiek) obok zróżnicowanej tożsamości SOGIESC (więcej informacji i praktycznych zaleceń można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], rozdział 2. Interseksjonalność w dziedzinie azylu, oraz w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Information note](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – nota informacyjna], rozdział 2. Normy, uprzedzenia i interseksjonalność).
- Upewnij się, czy ocena odbywa się zawsze w warunkach zapewniających prywatność i poufność.
- Poinformuj osobę ubiegającą się o ochronę o zasadzie poufności oraz o wyjątkach od tej zasady, np. o obowiązku zgłoszenia wynikającym z przepisów prawa krajowego (w przypadku zagrożenia dla siebie lub innych osób).
- Używaj preferowanych przez osobę ubiegającą się o ochronę zaimków oraz określeń płci, a także języka inkluzywnego i odpowiedniego pod względem terminologicznym; zadbaj o stworzenie i utrzymanie bezpiecznej przestrzeni (zob. również [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], rozdział 3. Komunikacja inkluzywna i tworzenie bezpiecznych przestrzeni oraz sekcja [Umożliwienie samookreślenia się](#) niniejszego przewodnika, a także ramka [Punkty, o których należy pamiętać: identyfikacja sytuacji wymagających szczególnego traktowania i szczególnych potrzeb](#)).
- Upewnij się, czy tłumacz(ka) uczestniczący(-a) w procedurze zna odpowiednią terminologię i stosuje właściwy język, również w odniesieniu do SOGIESC.
- W przypadku dzieci LGBTIQ należy zapewnić uwzględnienie ich najlepszego interesu na każdym etapie procedury, zagwarantować wysłuchanie ich życzeń oraz udział opiekuna lub przedstawiciela prawnego.

- Jako osoba przeprowadzająca ocenę powinienś (powinnaś) przede wszystkim ocenić poziom bezpieczeństwa osoby ubiegającej się o ochronę i zapewnić odpowiednie nadanie priorytetu sprawie w kontekście reakcji i udzielenia wsparcia.
- Wzmocnij swoją wiedzę i kompetencje dotyczącą przeprowadzania ocen wymagań w zakresie szczególnego traktowania, ze szczególnym uwzględnieniem elementów dotyczących osób LGBTIQ, za pomocą działań w zakresie budowania zdolności, takich jak szkolenia, samouczenie się i wzajemny coaching.
- Zapoznaj się z podstawowymi ramami prawnymi i miękkim prawem dotyczącym SOGIESC na szczeblu międzynarodowym, krajowym lub unijnym, takimi jak zasady z Yogyakarty i zasady z Yogyakarty plus 10 ⁽¹¹⁶⁾ oraz z sytuacją i prawami osób LGBTIQ w swoim kraju.
- Podczas oceny rozważaj i uwzględniaj czynniki odporności i ochrony danej osoby – mogą one obejmować umiejętności osobiste, zdolność radzenia sobie w trudnych sytuacjach i wrodzoną siłę, ale także wsparcie ze strony rodziny lub innych sieci wsparcia.

Powiązane narzędzie EUAA

[Narzędzie oceny szczególnych potrzeb i podatności na zagrożenia](#) opracowane przez EUAA w 2022 r. wspiera organy państw członkowskich w ocenie szczególnych potrzeb osób znajdujących się w sytuacjach wymagających szczególnego traktowania. Narzędzie to wspomaga wyspecjalizowany personel w przeprowadzaniu oceny tych potrzeb w sposób uporządkowany oraz w identyfikowaniu odpowiednich dalszych działań, które należy podjąć w interesie osoby ubiegającej się o ochronę. Użytkownikami narzędzia są wyspecjalizowani profesjonaliści odpowiedzialni za ocenę potrzeb osób wymagających szczególnego traktowania oraz podejmowanie działań mających na celu zapewnienie szybkiej i adekwatnej odpowiedzi na te potrzeby. Narzędzie zaprojektowano do użytku w trybie offline, aby ograniczyć ryzyko naruszenia ochrony danych.

3.3. Reagowanie na szczególne potrzeby i wymagania w zakresie szczególnego traktowania

Po rozpoznaniu lub ocenie szczególnych potrzeb i wymagań w zakresie szczególnego traktowania osoby ubiegającej się o ochronę należy je właściwie i niezwłocznie uwzględnić. Szczególnie ważne jest zapewnienie, aby potrzebne usługi lub określone formy wsparcia były świadczone jak najszybciej przez wykwalifikowany personel, aby zapobiec pogłębieniu się tych potrzeb lub ograniczyć ryzyko związane z bezpieczeństwem, pogorszeniem stanu zdrowia fizycznego lub psychicznego lub dalszym wykluczeniem, wykorzystywaniem lub przemocą.

⁽¹¹⁶⁾ „Zasady z Yogyakarty” to zbiór międzynarodowych standardów praw człowieka w zakresie orientacji seksualnej i tożsamości płciowej opracowany w 2006 r. przez grupę ekspertów praw człowieka. W 2017 r. przyjęto zasady z Yogyakarty plus 10 (YP+10), które zawierają dodatkowe zasady i zobowiązania państw, stanowiące uzupełnienie Zasad z Yogyakarty, ze szczególnym uwzględnieniem cech płciowych i ekspresji płciowej. Pełny tekst Zasad z Yogyakarty i YP+10 jest dostępny na oficjalnej stronie internetowej <https://yogyakartaprinciples.org/>.

Państwa UE+ powinny zapewnić dostępność zasobów umożliwiających reagowanie na szczególne potrzeby w sposób bezpieczny, terminowy i odpowiedni, poprzez bezpośrednie świadczenie usług (przez organ ds. przyjmowania) lub poprzez kierowanie do zewnętrznych, wyspecjalizowanych usługodawców i partnerów (na przykład: służby społeczne, specjaliści ds. zdrowia psychicznego, przychodnie/szpitala, doradcy prawni/prawnicy, organizacje i sieci LGBTIQ).

Osoby ubiegające się o ochronę o zróżnicowanej tożsamości SOGIESC mogą mieć szczególne potrzeby (np. potrzeby zdrowotne), których organy ds. przyjmowania ani instytucje publiczne nie są w stanie zaspokoić. Dlatego ważne jest, aby organy odpowiedzialne za przyjmowanie nawiązały współpracę, partnerstwa oraz aktywny system kierowania spraw z odpowiednimi podmiotami niepaństwowymi i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego (zob. [*Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements*](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], rozdział 6. Współpraca i koordynacja).

Plan działań niezbędnych do odpowiedniego uwzględnienia szczególnych potrzeb i wymagań w zakresie szczególnego traktowania obejmuje działania i skierowania, które mogą dotyczyć następujących obszarów tematycznych⁽¹¹⁷⁾:

- zakwaterowanie/przydział miejsca zamieszkania (pierwotny lub przeniesienie);
- przekazywanie informacji;
- zarządzanie sprawą (ukierunkowane na pracę socjalną)⁽¹¹⁸⁾;
- zdrowie fizyczne i psychiczne/wsparcie psychospołeczne;
- doradztwo i pomoc prawna;
- zapewnienie żywności i artykułów niespożywczych;
- edukacja (dzieci);
- dostęp do pracy i szkolenia zawodowego;
- inne rodzaje wsparcia społecznego (np. rekreacja, sport).

W przypadku gdy organ ds. przyjmowania (lub ośrodek) bezpośrednio nie oferuje danych usług (lub usługi takie są dostępne w niewystarczającym zakresie), pracownicy systemu recepcyjnego powinni kierować osoby ubiegające się o ochronę do innych, zewnętrznych usługodawców. Aby zapewnić bezpieczne i poufne kierowanie ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC, kluczowe znaczenie ma stosowanie ustalonych i powszechnie przyjętych ścieżek kierowania oraz odpowiednich protokołów

⁽¹¹⁷⁾ Plan działań powinien być zawsze dostosowany do rzeczywistych i zidentyfikowanych potrzeb poszczególnych osób ubiegających się o ochronę. W związku z tym wykaz ten ma charakter wyłącznie orientacyjny i obejmuje najczęściej spotykane obszary, które należy brać pod uwagę przy opracowywaniu odpowiedzi na szczególne potrzeby. To na osobie przeprowadzającej ocenę spoczywa odpowiedzialność za opracowanie indywidualnego planu działań na podstawie zidentyfikowanych lub ocenionych potrzeb.

⁽¹¹⁸⁾ Zarządzanie sprawą to usystematyzowana metoda pracy wykorzystywana przez pracownika socjalnego, polegająca na koordynacji, monitorowaniu i wspieraniu dostępu osoby ubiegającej się o ochronę do usług odpowiadających jej potrzebom, przy współpracy z samą osobą zainteresowaną. To sposób organizacji i realizacji działań zawodowych, który zapewnia indywidualne podejście do osoby ubiegającej się o ochronę w sposób właściwy i uporządkowany, poprzez bezpośrednie wsparcie lub skierowanie sprawy, zgodnie z planem działań.

(np. standardowych procedur operacyjnych), które zapewniają poszanowanie zasad i zabezpieczeń w świadczeniu usług. Należy również zapewnić mechanizm regularnego monitorowania tego, czy dana usługa została rzeczywiście zapewniona oraz jaki miała wpływ na daną osobę. Monitorowanie odbywa się we współpracy z osobą ubiegającą się o ochronę oraz usługodawcą, do którego ją skierowano.

Skierowanie sprawy to proces łączenia ubiegającej się o ochronę osoby o zróżnicowanej SOGIESC z usługodawcą, który może zapewnić potrzebne wsparcie zgodnie z ocenionymi potrzebami. Skierowanie sprawy ma na celu zagwarantowanie, że osoba ubiegająca się o ochronę otrzyma kompleksowe wsparcie od wykwalifikowanego personelu, i odbywa się zgodnie z ustandaryzowanymi procedurami (ścieżki lub mechanizmy kierowania). Skierowanie sprawy powinno zasadniczo odbywać się na piśmie i zgodnie z podstawowymi zasadami, takimi jak:

- **świadoma zgoda.** Należy wyjaśnić osobie ubiegającej się o ochronę komu i w jakim celu będą przekazywane informacje, w tym jakie usługi można uzyskać. W przypadku małych dzieci lub dzieci bez opieki zgodę po uprzednim poinformowaniu wyraża ich rodzic lub opiekun/przedstawiciel prawny, chyba że nie jest to zalecane z uwagi na najlepszy interes dziecka;
- **poufność.** Informacje nie powinny być przekazywane nikomu poza odbiorcą skierowania, chyba że przepisy prawa krajowego nakładają obowiązek poinformowania odpowiednich organów (np. w przypadku popełnienia przestępstwa, sytuacji nadzwyczajnych lub zagrożenia życia) ⁽¹¹⁹⁾;
- **ochrona danych osobowych i dodatkowe środki bezpieczeństwa w odniesieniu do informacji wrażliwych (w tym zarówno kopii papierowych, jak i plików elektronicznych).** Dokumenty papierowe powinny być przechowywane w zamkniętych szafkach, do których dostęp mają wyłącznie osoby, które **muszą znać dane** w związku z wydanym skierowaniem. Pliki elektroniczne powinny być chronione hasłem, a uprawnienia dostępu powinny mieć wyłącznie wyznaczone osoby kontaktowe;
- **zasada „nie szkodzić”.** Zasadę tę należy zawsze uwzględniać przy podejmowaniu decyzji o skierowaniu, aby uniknąć narażenia danej osoby na dalszą krzywdę, w tym ponowną traumatyzację.

Należy pamiętać, że osoba ubiegająca się o ochronę może chcieć uzyskać informacje o dostępnych usługach, ale nie wyrazić zgody na skierowanie i tę decyzję należy uszanować. W takiej sytuacji pracownik systemu recepcyjnego powinien przekazać informacje i dane kontaktowe odpowiednich podmiotów (np. numery alarmowe, dane kontaktowe policji) oraz wyjaśnić, w jaki sposób można uzyskać dostęp do usług, jeśli osoba ubiegająca się o ochronę zdecyduje się z nich skorzystać na późniejszym etapie.

⁽¹¹⁹⁾ Niektóre grupy zawodowe działające w systemie przyjmowania (głównie pracownicy socjalni, psychologowie i pracownicy opieki zdrowotnej) mogą podlegać krajowym przepisom lub regulacjom zawodowym dotyczącym obowiązku zachowania poufności. W niektórych przypadkach mogą jednak obowiązywać wyjątki, zwłaszcza gdy istnieje realne zagrożenie dla życia lub zdrowia danej osoby albo ujawniane są informacje o przemocy wobec dziecka. Zależnie od prawa krajowego i obowiązujących praktyk warto rozważyć ustanowienie protokołu wymiany informacji między personelem (medycznym i niemedycznym), zawsze z uwzględnieniem zgody udzielonej uprzednio przez zainteresowaną osobę ubiegającą się o ochronę.

Praktyczne wskazówki: bezpieczne kierowanie osób

- Zidentyfikuj organizacje, stowarzyszenia i grupy wsparcia LGBTIQ, skonsultuj się z nimi oraz nawiąż współpracę w celu zrozumienia dostępnych usług i oceny możliwości współdziałania, w tym w zakresie kierowania.
- Przy kierowaniu do innych usług upewnij się, czy wskazane miejsce stanowi bezpieczną przestrzeń dla osób o zróżnicowanej SOGIESC. Jeśli jako pracownik systemu recepcyjnego masz trudności ze znalezieniem odpowiedniego lub zaufanego usługodawcy, skontaktuj się z lokalną organizacją LGBTIQ, która może wesprzeć proces kierowania.
- Wprowadź aktywne systemy kierowania oraz partnerstwa z podmiotami instytucjonalnymi i nieinstytucjonalnymi (takimi jak organizacje społeczeństwa obywatelskiego, organizacje międzynarodowe, inne odpowiednie organy, sieci LGBTIQ).
- Ułatw dostęp do usług świadczonych poza ośrodkami zakwaterowania, w tym towarzyszenie, wsparcie w zakresie transportu i tłumaczenia, tam, gdzie jest to potrzebne.

Przydatne narzędzia i wytyczne dotyczące świadczenia usług zdrowotnych

- Zanzu (Belgia) to praktyczne internetowe narzędzie tłumaczeniowe opracowane z myślą o (medycznych) pracownikach ochrony zdrowia, mające na celu eliminowanie barier językowych w zakresie zdrowia seksualnego z poszanowaniem różnorodności kulturowej. Narzędzie jest dostępne w wielu językach i zawiera specjalną sekcję poświęconą osobom LGBTIQ ⁽¹²⁰⁾.
- W ramach projektu „Otwórzmy drzwi: Promowanie inkluzywnej i kompetentnej opieki zdrowotnej dla osób LGBTI” (Polska) opracowano m.in. następujące narzędzia:
 - krótki przewodnik dla pracowników ochrony zdrowia, w którym podsumowano najważniejsze informacje dotyczące zdrowia osób LGBTIQ. Zawiera wprowadzenie do terminologii LGBTIQ, przegląd potrzeb zdrowotnych tych osób oraz praktyczne zalecenia dotyczące unikania dyskryminacji i tworzenia inkluzywnej przestrzeni klinicznej ⁽¹²¹⁾;
 - podręcznik dla pracowników ochrony zdrowia, który zawiera szczegółowy przegląd nierówności zdrowotnych i potrzeb zdrowotnych osób LGBTIQ, wprowadzenie do terminologii, podsumowanie potrzeb zdrowotnych oraz praktyczne zalecenia dotyczące przeciwdziałania dyskryminacji i tworzenia inkluzywnej przestrzeni klinicznej ⁽¹²²⁾.

⁽¹²⁰⁾ Zanzu Belgium, „[Sexual health in 14 languages](#)” i Zanzu Netherlands, „[Sexual health in 16 languages](#)”.

⁽¹²¹⁾ Open Doors, [Otwórzmy drzwi – Przewodnik o zdrowiu osób LGBTI dla pracowników ochrony zdrowia](#), Stowarzyszenie Lambda Warszawa, Warszawa, niedatowane.

⁽¹²²⁾ Open Doors, [Open up the doors! Podręcznik o zdrowiu osób pacjentkich LGBTI+](#), Háttér Society, Budapeszt, 2022.

Oba produkty są dostępne w sześciu językach (bułgarskim, katalońskim, angielskim, węgierskim, włoskim, polskim).

W ramach współpracy Biura UNHCR i Funduszu Ludnościowego ONZ opracowano wytyczne operacyjne dotyczące reagowania na potrzeby zdrowotne i związane z ochroną osób świadczących lub wymieniających usługi seksualne w sytuacjach humanitarnych, ze szczególnym uwzględnieniem zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego ⁽¹²³⁾.

⁽¹²³⁾ Fundusz Ludnościowy ONZ i UNHCR, [Operational Guidance – Responding to the health and protection needs of people selling or exchanging sex in humanitarian settings](#) [Wytyczne operacyjne – Reagowanie na potrzeby zdrowotne i związane z ochroną osób świadczących lub wymieniających usługi seksualne w sytuacjach humanitarnych], 2021.

4. Uwzględnianie SOGIESC w planowaniu kryzysowym

Zgodnie z art. 32 ust. 1 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. każde państwo członkowskie opracowuje plan kryzysowy w porozumieniu z organami lokalnymi i regionalnymi, społeczeństwem obywatelskim oraz organizacjami międzynarodowymi, stosownie do przypadku. W planie kryzysowym określa się środki, które należy podejmować w celu zapewnienia odpowiedniego przyjmowania osób ubiegających się o ochronę (...), w przypadkach gdy państwo członkowskie zmagają się z nieproporcjonalną liczbą osób ubiegających się o ochronę międzynarodową, w tym małoletnich bez opieki ⁽¹²⁴⁾.

Nawet w przypadku uruchomienia planu kryzysowego warunki przyjmowania powinny w pełni odpowiadać standardowi życia zgodnemu z prawem UE, w tym z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej ⁽¹²⁵⁾. Podstawowe potrzeby osób ubiegających się o ochronę, w tym osób o zróżnicowanej SOGIESC, muszą być zaspokajane również w sytuacjach wyjątkowych, a wszelkie nieuniknione odstępstwa od przepisów określonych w dyrektywie z 2024 r. powinny być ograniczone do możliwie najkrótszego okresu.

Niniejszy rozdział jest skierowany głównie do członków kadry kierowniczej i decydentów w obszarze przyjmowania. Przedstawiono w nim kluczowe zagadnienia i zalecenia dotyczące tego, jak uwzględniać kwestie związane z SOGIESC przy planowaniu kryzysowym państw członkowskich w kontekście:

- potwierdzania zgodności z dyrektywą w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. podczas wyboru środków awaryjnych i przygotowawczych wprowadzanych w odpowiedzi na sytuację nadzwyczajną;
- zapewnienia, że materialne warunki przyjmowania są utrzymane powyżej minimalnego progu jakości, gdy wdrażane są wybrane środki.

Treść została podzielona na dwa rozdziały obejmujące kluczowe obszary w zakresie przyjmowania (zob. sekcja [4.2. Wyjątkowe formy zapewniania warunków przyjmowania dla ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC](#)), z których każdy zawiera kwestie związane z osobami o zróżnicowanej SOGIESC i stosuje podejście integralne do planowania kryzysowego ⁽¹²⁶⁾. W poszczególnych podrozdziałach wskazano również dobre praktyki ⁽¹²⁷⁾.

⁽¹²⁴⁾ Podobnie art. 18 ust. 9 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona) przewiduje, że w należycie uzasadnionych przypadkach państwa członkowskie mogą wyjątkowo, na rozsądny i możliwie najkrótszy okres, ustalić inne formy świadczeń materialnych w ramach przyjmowania niż przewidziane w niniejszym artykule, jeżeli „a) zgodnie z art. 22 wymagana jest ocena szczególnych potrzeb wnioskodawcy” oraz „b) zwykle dostępne zasoby kwaterek są tymczasowo wyczerpane”.

⁽¹²⁵⁾ Unia Europejska, [Karta praw podstawowych Unii Europejskiej](#) (Dz.U. C 326 z 26.10.2012).

⁽¹²⁶⁾ Podejście integralne (cykliczne) obejmuje trzy elementy, które wspólnie tworzą systematyczne, spójne i całościowe podejście do planowania kryzysowego. Odnoszą się one do następujących etapów/działań: opracowanie/przygotowanie, reakcja, przegląd/dostosowanie.

⁽¹²⁷⁾ Więcej informacji na temat planowania kryzysowego można znaleźć w publikacji [Guidance on Vulnerability in Asylum and Reception – Operational standards and indicators](#) [Wytyczne dotyczące szczególnych potrzeb w dziedzinie azylu i przyjmowania – standardy operacyjne i wskaźniki], maj 2024 r., która stanowi uzupełnienie [Wytycznych EASO dotyczących warunków recepcyjnych: standardy operacyjne i wskaźniki](#), 2016 r., a w szczególności w sekcji 15. Wyjątkowe formy zapewniania świadczeń materialnych w ramach przyjmowania.

4.1. Wczesne sygnały i wskaźniki ostrzegawcze

Wczesne sygnały i wskaźniki ostrzegawcze należy zidentyfikować w ramach podejścia opartego na scenariuszach (np. liczba przyjazdów, pojemność systemu przyjmowania i wskaźnik obłożenia, napływy i odpływy osób, czas rozpatrywania wniosków, profile osób wymagających szczególnego traktowania oraz zasoby kadrowe) ⁽¹²⁸⁾.

Progi i czynniki wyzwalające powinny być jasno określone z wyprzedzeniem, a wskaźniki, precyzyjnie scharakteryzowane, aby umożliwić terminowe podejmowanie działań. W ramach systemu wczesnego ostrzegania zaleca się opracowanie na szczeblu krajowym definicji, czym jest wysoka liczba przyjazdów lub określenie liczbowych progów sytuacji nadzwyczajnej, które mogą uzasadniać uruchomienie środków kryzysowych. Przykładowe progi mogą obejmować np. określony wzrost liczby przybywających osób, wzrost liczby osób wymagających szczególnego traktowania w określonym czasie lub przekroczenie z góry ustalonego poziomu obłożenia (co może prowadzić do obniżenia jakości przyjmowania z powodu przeciążenia systemu lub przekroczenia dostępnych zasobów w ośrodkach recepcyjnych). Bazując na podejściu opartym o scenariusze, system progów powinien wspierać organ ds. przyjmowania w uruchamianiu planu reagowania.

Dane stanowią podstawowy element planowania kryzysowego, dlatego należy również brać pod uwagę wskaźniki i szacunki dotyczące osób ubiegających się o ochronę wymagających szczególnego traktowania, w tym w szczególności osób o zróżnicowanej SOGIESC. Organy powinny jednak pamiętać, że oszacowanie odsetka osób LGBTIQ w ogólnej populacji osób ubiegających się o ochronę może być bardzo trudne z powodów opisanych w niniejszym poradniku, takich jak dominujące normy społeczne oraz obawa przed ujawnieniem tożsamości i stygmatyzacją, które mogą wpływać na gotowość osoby do ujawnienia swojej tożsamości SOGIESC.

Kolejnym wyzwaniem jest fakt, że osoby o zróżnicowanej SOGIESC, które ubiegają się o ochronę międzynarodową z powodów niezwiązanych z SOGIESC, mogą mimo to mieć szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania właśnie ze względu na SOGIESC. Dlatego ich potrzeby nie powinny być pomijane, lecz należy je uwzględniać w ramach planowania kryzysowego. Aby sprostać tym wyzwaniom, zaleca się zbieranie anonimowych danych dotyczących SOGIESC w toku procedury azylowej, ponieważ mogą one pomóc w prognozowaniu przybliżonej liczby takich osób. Może to wspierać organy w procesie opartym na scenariuszach. Lepszym rozwiązaniem jest posiadanie szacunkowej liczby lub wskaźnika dotyczącego osób LGBTIQ niż brak jakichkolwiek danych (zob. także [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], rozdział 7. Zarządzanie danymi i statystyki).

⁽¹²⁸⁾ Zob. również [Wytyczne EASO dotyczące planowania i zarządzania sytuacjami kryzysowymi w kontekście zapewnienia pomocy społecznej dla osób ubiegających się o ochronę międzynarodową](#), 2018.

4.2. Wyjątkowe formy zapewniania warunków przyjmowania dla ubiegających się o ochronę osób o różnicowanej SOGIESC

Świadczenie warunków przyjmowania dla osób ubiegających się o ochronę regulowane jest dyrektywą w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r., a wyjątkowe formy ich zapewniania również powinny być z nią zgodne. Jak wyjaśniono powyżej, standardy określone w dyrektywie w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. dla sytuacji zwyczajnych powinny nadal stanowić punkt odniesienia również w sytuacjach nieproporcjonalnej presji.

W niniejszej sekcji przedstawiono zalecenia uwzględniające specyfikę SOGIESC, uporządkowane według tematów związanych z przyjmowaniem, aby wspierać państwa członkowskie w uwzględnianiu kwestii SOGIESC w planowaniu i przygotowaniu działań kryzysowych.

Wszystkie poniższe zalecenia należy rozpatrywać w kontekście zasady określonej w art. 32 ust. 1 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. ⁽¹²⁹⁾, zgodnie z którym w planie kryzysowym określa się środki, które należy podejmować „w celu zapewnienia odpowiedniego przyjmowania osób ubiegających się o ochronę międzynarodową zgodnie z niniejszą dyrektywą”. Zasadę tę należy stosować łącznie z następującymi zasadami, aby zapewnić poszanowanie godności, dobrostanu i praw podstawowych osób ubiegających się o ochronę w całym procesie azylowym.

- **Godność.** Państwa członkowskie muszą zapewnić, aby warunki przyjmowania były zgodne z przyrodzoną godnością osoby i nie prowadziły do niehumanitarnego lub poniżającego traktowania.
- **Poziom życia.** Osoby ubiegające się o ochronę muszą mieć dostęp do odpowiedniego zakwaterowania, które gwarantuje poziom życia zapewniający utrzymanie oraz chroniący zdrowie fizyczne i psychiczne.
- **Świadczenia materialne w ramach przyjmowania.** Państwa członkowskie mają obowiązek zapewnić osobom ubiegającym się o ochronę świadczenia materialne, takie jak zakwaterowanie, żywność, odzież oraz artykuły do higieny osobistej. Świadczenia te muszą być zgodne z krajowymi standardami oraz uwzględniać kulturowe i religijne uwarunkowania osób ubiegających się o ochronę ⁽¹³⁰⁾.
- **Opieka zdrowotna.** Osoby ubiegające się o ochronę muszą mieć dostęp do niezbędnej opieki zdrowotnej odpowiedniej jakości, obejmującej co najmniej pomoc w nagłych przypadkach i podstawowe leczenie chorób (również poważnych zaburzeń psychicznych), a także opiekę zdrowotną w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, jeżeli jest ona niezbędna do leczenia poważnych problemów zdrowotnych.

⁽¹²⁹⁾ Art. 18 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona) ustanawia zasady, od których nie można odstąpić, dotyczące przyjmowania osób ubiegających się o ochronę międzynarodową.

⁽¹³⁰⁾ W przypadku osób LGBTIQ świadczenia materialne powinny być dostosowane do ich rzeczywistych potrzeb (np. odpowiednie środki higieny menstruacyjnej dla mężczyzn transpłciowych oraz ewentualnie osób interseksualnych i niebinarnych).

- **Osoby o szczególnych potrzebach w zakresie przyjmowania.** Szczególną uwagę należy zwrócić na sytuację osób ubiegających się o ochronę, które mają szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania.

4.2.1. Zakwaterowanie

Wraz ze wzrostem ogólnej liczby osób ubiegających się o ochronę międzynarodową wzrasta również liczba osób wymagających szczególnego traktowania. Dlatego już na etapie planowania i przygotowań należy zadbać o zapewnienie odpowiedniej i wystarczającej liczby miejsc zakwaterowania dla osób o szczególnych potrzebach, w tym tych, które są bardziej narażone na zagrożenia dla bezpieczeństwa, jak np. osoby LGBTIQ.

Zidentyfikowanie dostępnej pojemności systemu przyjmowania oraz stopnia jego obciążenia jest kluczowe dla efektywnego wykorzystania istniejących zasobów, planowania ich zwiększenia oraz odpowiedzi na szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania. Państwa członkowskie powinny zatem zidentyfikować pojemność i obciążenie miejsc recepcyjnych, które mogą być wykorzystane dla ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC, zgodnie z ich zidentyfikowanymi potrzebami. Przy identyfikowaniu odpowiednich miejsc zakwaterowania należy wziąć pod uwagę takie elementy jak: lokalizacja (np. bliskość odpowiednich usługodawców), infrastruktura (np. dostępność indywidualnych toalet i łazienek, możliwość zakwaterowania indywidualnego). Działanie to powinno mieć charakter ciągły na wszystkich etapach: planowania, wdrażania i przeglądu/dostosowania.

Z uwagi na ograniczoną liczbę miejsc zakwaterowania dostosowanych w pełni do szczególnych potrzeb określonych grup osób ubiegających się o ochronę, w tym osób LGBTIQ, oraz fakt, że w sytuacjach kryzysowych może ich jeszcze bardziej brakować, należy wdrożyć system ustalania priorytetów. Bezpieczne miejsca zakwaterowania powinny być zarezerwowane dla osób ze szczególnymi potrzebami, zwłaszcza tych z pilnymi potrzebami medycznymi lub tych, których bezpieczeństwo jest narażone na większe ryzyko (np. zagrożonych przemocą). Szczególną uwagę należy także zwrócić na poszanowanie jedności rodziny, życia rodzinnego i prywatności. Należy ustanowić wytyczne służące określeniu najbardziej odpowiedniego zakwaterowania z uwzględnieniem szczególnych potrzeb i indywidualnej sytuacji osób wymagających szczególnego traktowania, po przeprowadzeniu odpowiedniej i terminowej identyfikacji potrzeb w ujęciu indywidualnym (zob. także rozdział [3. Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby](#)).

Podobnie bezpieczeństwo i ochrona nie podlegają negocjacjom, ponieważ są one podstawą godnych warunków życia. Państwa członkowskie powinny zatem, w miarę możliwości, zapobiegać przypadkom przemocy i napaści, w tym motywowanej SOGIESC, przy zapewnianiu zakwaterowania w sytuacjach dużej liczby napływających osób.

Nowe i tymczasowe ośrodki recepcyjne powinny udostępniać materiały wizualne, takie jak plakaty i nagrania promujące szacunek dla różnorodności i włączanie wszystkich osób, niezależnie od ich cech osobistych – w tym SOGIESC. Należy zapewnić funkcjonowanie i znajomość mechanizmów przekazywania informacji zwrotnych (np. skrzynki na listy), składania skarg i zgłaszania incydentów, zarówno wśród personelu, jak i mieszkańców. Osobom ubiegającym się o ochronę należy również zapewnić możliwość kontaktu

z członkami rodziny, doradcami prawnymi i organizacjami specjalistycznymi (np. telefonicznie, przez internet lub innymi środkami komunikacji).

Osoby zakwaterowane w tymczasowych ośrodkach recepcyjnych powinny zostać przeniesione do ośrodków regularnych tak szybko, jak będzie to praktycznie możliwe, przy czym pierwszeństwo powinno być przyznawane osobom wymagającym szczególnego traktowania, w tym osobom LGBTIQ.

Dobra praktyka

Dobłą praktyką jest zaplanowanie w ośrodkach przyjmowania minimalnej liczby miejsc buforowych, do których mogą być kierowane osoby znajdujące się w niepewnej sytuacji (w tym osoby o zróżnicowanej SOGIESC), z uwzględnieniem ich szczególnych potrzeb, czasami tylko czasowo, do momentu przeniesienia do odpowiedniego zakwaterowania.

4.2.2. Opieka zdrowotna

Nawet w sytuacjach wyjątkowych państwa członkowskie powinny zapewnić, że ubiegające się o ochronę osoby o zróżnicowanej SOGIESC otrzymują niezbędną opiekę zdrowotną na najwyższym możliwym poziomie, w tym opiekę psychiatryczną świadczoną przez wykwalifikowany personel. Opieka ta powinna być odpowiedniej jakości i obejmować co najmniej: kontrolę sanitarną niedługo po przybyciu, świadczenia ratunkowe i podstawowe leczenie chorób, w tym poważnych zaburzeń psychicznych, opiekę zdrowotną w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego oraz leczenie powikłań zdrowotnych związanych z wcześniej przeprowadzonymi interwencjami uzgodnienia płci.

4.2.3. Zasoby ludzkie i budowanie zdolności

Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby nawet w sytuacjach kryzysowych każdemu ośrodkowi przyjmowania przydzielony był kompetentny i doświadczony pracownik systemu recepcyjnego pełniący funkcję osoby kontaktowej ds. spraw związanych z płcią, w tym ds. ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC ⁽¹³¹⁾. Takim osobom należy dać potrzebny czas oraz wystarczającą przestrzeń, żeby mogły wypełnić swoje zadania. W przypadku oddelegowania doświadczonych osób kontaktowych, aby wspały tworzenie nowego ośrodka recepcyjnego ⁽¹³²⁾, należy zapewnić możliwość dalszego pełnienia przez nie funkcji osoby kontaktowej również w pierwotnym ośrodku recepcyjnym. Taki personel powinien mieć zapewniony dostęp do szkoleń, również w zakresie zagadnień związanych

⁽¹³¹⁾ Mogą to być też osoba kontaktowa lub punkt kontaktowy specjalizujące się w zakresie szczególnych potrzeb i grup wymagających szczególnego traktowania, w tym potrzeb związanych z SOGIESC.

⁽¹³²⁾ Osoby kontaktowe mogą być odpowiedzialne za więcej niż jeden ośrodek recepcyjny oraz za inne grupy wymagające szczególnego traktowania (np. ofiary przemocy ze względu na płeć), pod warunkiem że mają wystarczająco dużo czasu i zasobów na prawidłowe wykonywanie swoich zadań.

z SOGIESC⁽¹³³⁾. Jeśli nie ma wystarczającego czasu na odbycie pełnego szkolenia, można również zastosować formy szkolenia w miejscu pracy (np. towarzyszenie osobie kontaktowej, coaching, szkolenie online).

Personel medyczny powinien posiadać wiedzę na temat rozpoznawania i zaspokajania szczególnych potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC, zwłaszcza osób transpłciowych, niezgodnych z normami płciowymi, niebinarnych i interseksualnych, i traktować je w sposób wrażliwy oraz z szacunkiem.

W czasie kryzysu państwa członkowskie muszą zapewnić, że personel w systemie przyjmowania jest różnych płci – dotyczy to zwłaszcza pracowników ochrony zdrowia, osób zarządzającymi sprawami, tłumaczy ustnych/mediatorów kulturowych oraz osób zajmujących się identyfikacją i oceną potrzeb. W miarę możliwości osobom ubiegającym się o ochronę należy umożliwić wyrażenie preferencji dotyczącej płci osoby, z którą chciałyby rozmawiać na tematy wrażliwe.

4.2.4. Przekazywanie informacji

W sytuacjach kryzysowych osoby ubiegające się o ochronę nadal mają prawo do otrzymywania informacji na temat warunków przyjmowania, w tym tych dotyczących osób wymagających szczególnego traktowania (np. osób LGBTIQ, jeśli takie potrzeby zostały zidentyfikowane), jak również informacji o prawach osób LGBTIQ oraz poziomie tolerancji społecznej w państwie przyjmującym. Osoby ubiegające się o ochronę należy poinformować o sposobach zgłaszania zagrożeń dla bezpieczeństwa, w tym tych wynikających z ich SOGIESC. Ponadto należy przekazać im informacje o dostępie do pomocy prawnej oraz innych usługodawców związanych z zapewnianiem świadczeń w ramach warunków przyjmowania, w tym usług medycznych.

Organy odpowiedzialne za przyjmowanie powinny rozważyć, jak dostosować skuteczne metody i kanały przekazywania informacji do większej liczby osób ubiegających się o ochronę. Na przykład tymczasowe i awaryjne ośrodki recepcyjne mogą wywieszać materiały informacyjne, wytyczne, zasoby oraz informacje o usługodawcach świadczących usługi dla osób LGBTIQ.

⁽¹³³⁾ Więcej informacji na temat treści takich szkoleń można znaleźć w rozdziale 1. [Świadczenia w ramach warunków przyjmowania](#) oraz w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], październik 2024 r., sekcja 5.3. Budowanie zdolności personelu w zakresie SOGIESC.

Dobre praktyki

- Dobrą praktyką jest opracowywanie i regularna aktualizacja zestawów często zadawanych pytań i odpowiedzi dotyczących praw oraz usług dla osób o zróżnicowanej SOGIESC; można je wykorzystywać zarówno przed wystąpieniem sytuacji dużej liczby napływających osób, jak i w jej trakcie.
- Komunikacja za pośrednictwem mediów społecznościowych⁽¹³⁴⁾ oraz tworzenie platform ze specjalnymi informacjami dla osób LGBTIQ, które ubiegają się o ochronę, to skuteczne sposoby przekazywania informacji i pożądaných treści. Dzięki opracowaniu aplikacji na telefony komórkowe organy ds. przyjmowania mogą w prosty sposób dotrzeć do dużej liczby osób.

4.2.5. Współpraca zewnętrzna i koordynacja

Współpraca i koordynacja pomiędzy organem ds. przyjmowania a innymi właściwymi organami, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego oraz organizacjami międzynarodowymi mają kluczowe znaczenie również w standardowych okresach⁽¹³⁵⁾. Podczas opracowywania i wdrażania planu kryzysowego należy wzmocnić i rozwijać współpracę oraz koordynację z tymi podmiotami, a także z innymi odpowiednimi organizacjami (np. grupami wolontariackimi, diasporą migracyjną), w miejscach, gdzie prowadzą one działalność⁽¹³⁶⁾. Do tych podmiotów należy również włączyć organizacje LGBTIQ oraz podmioty świadczące usługi w zakresie opieki zdrowotnej (w tym zdrowia psychicznego). Mechanizmy koordynacji należy ustanowić i uzgodnić z odpowiednimi podmiotami z wyprzedzeniem; mogą one obejmować wspólne spotkania przygotowawcze przed wystąpieniem sytuacji dużego napływu osób oraz regularne powtarzanie takich spotkań w czasie trwania sytuacji wyjątkowej.

Role i obowiązki właściwych organów oraz zaangażowanych organizacji, a także mechanizmy koordynacji pomiędzy zainteresowanymi stronami muszą być jasno określone. Najlepiej zdefiniować i uzgodnić te role i funkcje w ramach formalnego mechanizmu (np. porozumienia o współpracy), aby uniknąć dublowania działań i zapewnić jak najlepsze wykorzystanie dostępnych zasobów. W stosownych przypadkach takie organizacje powinny być również odpowiednio wcześniej informowane o tworzeniu nowych ośrodków recepcyjnych. Osoby (pracownicy lub wolontariusze), które mają bezpośredni kontakt z dziećmi lub innymi osobami wymagającymi szczególnego traktowania, powinny znać specyfikę pracy z tymi grupami, w tym stosować inkluzywny i pełen szacunku język.

⁽¹³⁴⁾ Zob. przykład Fedasil w ramce „Dobre praktyki” w sekcji 2.2. Ograniczenie ryzyka.

⁽¹³⁵⁾ EUAA, [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Cross-cutting elements](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – elementy przekrojowe], listopad 2024 r., rozdział 6. Współpraca i koordynacja.

⁽¹³⁶⁾ Zob. także art. 32 ust. 1 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.

4.2.6. Identyfikacja i ocena szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania oraz reagowanie na takie potrzeby i sytuacje

Nawet w czasie kryzysu identyfikacja sytuacji wymagających szczególnego traktowania i zarządzanie nimi nie powinny być pomijane. Dotychczasowe znormalizowane mechanizmy identyfikacji i oceny szczególnych potrzeb w zakresie przyjmowania mogą być zbyt czasochłonne i wymagać przyspieszenia. Dlatego państwa członkowskie mogą tymczasowo zastosować bardziej elastyczne lub szybsze narzędzie lub procedurę wstępnego sprawdzenia stanu zdrowia i sytuacji wymagającej szczególnego traktowania, aby wykryć potrzeby w zakresie pilnej opieki lub specjalistycznego wsparcia oraz określić, czy dana osoba ubiegająca się o ochronę ma szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania ⁽¹³⁷⁾. W proces oceny można włączyć wyspecjalizowane organizacje LGBTIQ (np. poprzez świadczenie usług, tłumaczenie ustne/mediację kulturową lub szkolenie personelu). Zidentyfikowane szczególne potrzeby osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę, które mogą mieć wpływ na gwarancje proceduralne, należy przekazać właściwym organom ds. azylu (np. w celu przydzielenia konkretnego/przeszkolonego urzędnika prowadzącego postępowanie lub tłumacza zgodnie z preferowaną płcią osoby ubiegającej się o ochronę).

Jeśli występują przesłanki wskazujące na szczególne potrzeby lub sytuację wymagającą szczególnego traktowania, osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę powinny otrzymać niezwłoczne i odpowiednie wsparcie, z uwzględnieniem ich fizycznego i psychicznego stanu zdrowia. Może to obejmować skierowanie do odpowiednich usług lub reakcję na pilne potrzeby medyczne (np. leczenie HIV/innych zakażeń przenoszonych drogą płciową, opiekę po zabiegach chirurgicznych, po okaleczeniu żeńskich narządów płciowych lub po okaleczeniu narządów płciowych osób interseksualnych, zapewnienie sterylnych igieł do iniekcji, inne środki medyczne) albo inne formy wsparcia (np. wsparcie psychospołeczne, leczenie farmakologiczne zaburzeń psychicznych).

⁽¹³⁷⁾ Państwa członkowskie powinny pamiętać, że uproszczone, szybsze narzędzie lub procedura nie mogą zastąpić pełnej i właściwej identyfikacji oraz oceny szczególnych potrzeb i wymagań w zakresie szczególnego traktowania (zob. rozdział [3. Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o różnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby](#)), która musi zostać przeprowadzona indywidualnie, tak szybko jak pozwolą na to okoliczności.

Zeskanuj, aby otrzymać dostęp do wszystkich części tego praktycznego poradnika

Urząd Publikacji
Unii Europejskiej

